اے ساڈے باپ اسی ایس وڈے فضل دے لئی تیرا شکر ادا کردے آں پئی اسی تیرے پاک کلام نوں سِکھ سکدے آں۔ سانوں عقل دے تے سمجھن والا دل عطا کر۔ اسی اپنیاں دلاں نوں تے کناں نوں تیرے پاک کلام دے لئی کھولدے آں۔ ایہناں ساریاں شیواں دے بارے جیہڑیاں پہلاں توں ای موجود نے ایہناں دے بارے سانوں سِکھا۔ اسی ایہہ سارا کُجھ تیرے سوہنے پُتر ساڈے خُداوند یسوع مسیح دا ناں لیندیاں ہوئیاں منگدے آں آمین۔

ہُن اسی اعمال دی کتاب دے چھیویں باب دی اٹھویں آیت توں شروع کرن والے آں۔ پنجویں باب دے وچ ساڈا واسطہ کلیسیا دے وچ پیدا ہون والے اِک مسئلے دے نال پیندا اے جہدا تعلُق حننیاہ تے سفیرہ دے نال اے۔ ابتدائی کلیسیا دی تحریک ترقی کردی پئی سی تے اوہناں پچھان دے وچ واہدا ہُندا پیا سی۔ لوکی کثرت دے نال خُداوند دی جماعت دے وچ شامل ہُندے پئے سن۔ پُورے یروشلیم دے وچ رسولاں دی شہرت پھیلدی پئی سی۔ ابتدائی کلیسیا دے زیادہ تر لوک اجے تیکر مسیحیت نوں قبول توں پہلاں دے روئیے دے تابع سن۔ تے یروشلیم دی ہیکل ای اوہناں دی خدمت دا مرکز سی۔

رسولاں دے وسیلے دے نال ہون والیاں عجیب کماں، معجزیاں تے کلام دی مُنادی دی وجہ توں لوک یسوع مسیح نوں اپنا نجات دہندہ قبول کردے پئے سن۔ تے لوکی یسوع مسیح دی پچھان دے وچ ترقی

کردے پئے سن۔ ابتدائی کلیسیا دے لوکاں نوں خاص طور تے رسولاں نوں معجزیاں دے وسیلے دے نال کلام دی مُنادی دے لئی ورتدا پیا سی۔ رسولاں دے وسیلے دے نال ہون والے معجزے خاص طور تے لوکاں نوں مُتاثر کردے سن۔ کیوں جے ایویں ایس توں پہلاں ویکھن نوں نہیں آیا سی۔ ایہہ اِک مُنفرد شے سی جیہڑی اوہناں دے وچکار ہُندی پئی سی۔ ایہدے نال لوکاں دی دلچسپی ہور وی وہدی جاندی پئی سی۔

بھاویں جے رسولاں نوں بہت ساریاں مُشکلاں تے مُصیبتاں دا سامنا سی تاں وی رسولاں دے وچ اجے تیکر ایویں مُصیبتاں شروع نہیں ہوئیاں سن جیویں پئی یسوع مسیح دے دور دے وچ یہودیاں دے ولوں ڈاہڈی مخالفت دا سامنا سی۔ رسول خُداوند خُدا دی قُدرت تے پاک روح دی قوت دے نال خُداوند یسوع مسیح دے حُکم دی تعمیل کردے پئے سن۔

ایہدے علاوہ رسولاں دا کردار جہدے وچ یسوع مسیح دا کردار وی شامل سی او یسوع مسیح دی طرح حیاتی بسر کردیاں ہوئیاں لوکاں دے لئی برکت دا سبب سن۔ تے ایہدے توں لوکی مُتاثر ہُندے سن تے ایہدے توں وہدد کے ایہہ پئی اوہناں دیاں دلاں دے وچ یسوع مسیح دی محبت تے پاک روح دی قُدرت موجود سی۔ پاک روح جیہڑا اوہناں دا مددگار سی او اوہناں دے نال سی۔ پاک روح دے وسیلے دے نال یسوع مسیح دی قُدرت رسولاں دے وچ کم کردی سی۔ تے او اوہناں معجزیاں نوں لوکاں نوں

وکھاوندے سن جیہڑے خُداوند یسوع مسیح اَسمان اُتے جاون توں پہلاں اپنیاں رسولاں نوں وکھاوندا سی۔ تے پنجویں باب دے وچ اسی ایہہ ویکھدے آں پئی کلیسیا دے وچ شروع وچ اِک ناخُوشگوار واقعہ رونما ہُندا اے۔

حننیاہ تے سفیرہ دے واقعے دے پیشِ نظر اسی ویکھدے آں پئی پاک روح کلیسیا دے وچ کم کردا پیا اے۔ تے ساریاں ویکھن والیاں دے لئی ایہہ بہت ای تعجب دی گل اے۔ حننیاہ تے سفیرہ دا کردا اوہناں دے لئی سِکھن دا عمل سی تے ایہدا واضح ثبوت ایہہ سی پئی پاک روح اوہناں دے وچ کم کردا پیا سی۔ تے رسول وفاداری دے نال خُداوند دی خدمت نوں انجال دیندے پئے سن۔

خُدا دے نال محبت تے مسیحیت دے معراج دا تعلُق مال و دولت دے نال نہیں اے۔ کیوں جے رسولاں دے وچوں بہت سارے رسول مالدار نہیں سن۔ خُداوند یسوع مسیح دی خدمت دے دوران اِک واری اِک بیوہ ہیکل دے وچ ہدیہ پاون دے لئی ائی سی تے خُداوند یسوع مسیح نے اوہدی تعریف کیتی سی کیوں جے جو کُجھ اوہدے کول موجود سی اوہنے سارا کُجھ پا دِتا سی۔ خُداوند نوں دیون دا انحصار مال دی بہتات اُتے نہیں سے سگوں دیون والے دے رویئے اُتے ہے۔ کیوں جے بیوہ دے بارے خُداوند یسوع مسیح ے ایہہ فرمایا سی پئی اوہنے اپنا سب کُجھ دے دِتا سی۔ جدوں پئی ایہدے اُلٹ امیر لوکی اپنے مال دی بُہتات دے مُطابق دیندے پئے سن۔

یاد رکھو پئی خُدا سارا کُجھ ویکھدا اے او سارا کُجھ جاندا اے۔ بھاویں تُسی تھوڑا دیندے او یا بہتا دیندے او ایہدا تعلُق خُدا نوں دیون والے دی نیت اُتے ہے۔ خُدا دلاں نوں جاندا اے ایویں ویکھن والیاں دی نظر دے وچ بیوہ نے بھاویں جے ساریاں توں گھٹ دِتا سی پر جو کُجھ اوہدے کول سی اوہنے اپنے دل دی سچائی دے باعث ساریاں توں بہتا دِتا سی۔

ایویں مسیحیت دے وچ پرکھن دا معیار بالکُل فرق اے۔ ایہدا تعلُق تُہاڈے دل تے تُہاڈی حیاتی تے تُہاڈے روئیے اُتے ہے۔ رسولاں دے وچوں کُجھ لوکی یہودی مائل وی سن تے ایہہ تعداد دے وچ بہت تھوڑے سن۔ تاں وی چھیویں باب دے وچ اسی ایہہ ویکھدے آں پئی اوہناں دا موقف ایہہ سی پئی ساڈیاں بیوہ عورتاں دے حق دے وچ غفلت ہُندی اے۔ جدوں پئی دوجیاں رسولاں دا روئیہ ایہہ نہیں سی سگوں اوہناں دی پہلی ترجیح خُدا دے پاک کلام نوں لوکاں تیکر پہنچانا سی۔

جیہڑے لوکی اکثریت دے وچ سن او یہودی سن۔ یونانی مائل یہودیاں دی بہتی توجہ ریلیف فنڈ دی تقسیم دے وچ ویکھن نوں مِلدی اے۔ جیہڑا پئی ہفتہ وار یا ہو روز ضرورت منداں دے وچ ونڈ دِتا جاندا سی۔ جدوں پئی عبرانی مائل یہودی ایس گل دے اُتے زور دیندے سن پئی سانوں خُدا دے پاک کلام نوں سُناون تے بہتا دھیان دینا چاہیدا اے۔ تے ایویں گل بات کردیاں ہوئیاں او ایس نتیجے تے

پہنچدے نے پئی اسی ایس نیک کم دے لئی ست نیک نام بندیاں نوں چُن لئیے جیہڑے پاک روح دے نال معمور ہون۔

ستفنس تے فلپس سمیت سن نیک نام بندیاں نوں ایس کم دے لئی چُن لیا گیا۔ چھیویں باب دے وچ سانوں ستفنس دی خدمت تے اوہدے نال پیش آون والے واقعہ دے بارے ویکھن نوں مِلدا اے۔ بھاویں جے ستفنس نوں فلاحی کماں دے لئی مخصوص کیتا گیا سی پر ایس باب دے وچ سانوں ایہہ پتہ لگدا اے پئی او فضل تے سچائی دے نال بھریا ہویا سی تے اوہدی خدمت پُرانے عہد نامے دیاں نبیاں دی طرح سی۔

چھیویں باب دی اٹھویں آیت دے وچوں سانوں ایہہ ویکھن نوں مِلدا اے پئی ستفنس نوں اوہناں اٹھ بندیاں دے نال ایس وڈی خدمت دے لئی چُن لیا گیا سی۔ تے اسی ایہہ وی ویکھدے آں پئی اوہدا کم صرف فلاحی کماں نوں ای کرنا نہیں سی۔ تے صرف اِک ای کم تیکر اوہدی خدمت محدود نہیں سی۔ سگوں ایویں ای سی جیویں پئی پطرس نوں خُدا نے اپنی خدمت دے لئی سدیا سی تے مخصوص کیتا سی پئی او اوہدے ناں توں کلام کرے تے معجزات کرے۔ ایویں ای خُدا ستفنس نوں وی بہت ساریاں نعمتاں دے وسیلے دے نال ورتدا پیا سی۔

ایہہ سارا کُجھ پاک روح دے اختیار تے قُدرت تے اپنے آپ نوں اوہدے تابع کرن دے باعث اے۔ پاک روح ایہناں ساریاں کماں دا ذمہ دار اے۔ کرنتھیوں دے ناں لِکھے گئے پہلے خط دے وچ وی ایہہ ای اے پئی کوئی اپنی بہتری نہ چاہے سگوں ہر کوئی دوجے دی بہتری نوں چاہے۔ ایویں خُدا دا پاک روح سانوں نعمتاں عطا کردا اے تاں پئی اسی ایہناں نعمتاں دے وسیلے دے نال خُوشخبری دے کم نوں کریئے۔

ستفنس نوں بھاویں جے اوہناں ست نیک نام بندیاں دے نال ریلیف فنڈ نوں ونڈن دا موقع دِتا گیا پر ایہدے نال نال او پہلا درجہ خُدا دے پاک کلام دی خدمت نوں دیندا اے۔ او اپنے ایمان دا اظہار کردا اے۔ او پاک روح دی قُدرت دے نال معجزے وی کردا سی۔ پر اصل دے وچ اوہدی خدمت معجزانہ نہیں سی سگوں خُداوند یسوع مسیح دی گواہی نوں پیش کرنا سی۔ معجزات تے عجیب کم اصل دے وچ یسوع مسیح دی گواہی نوں پیش کرن دے نتیجے دے رونما ہُندے نے۔ رسولاں دی خدمت دا بُنیادی مقصد یسوع مسیح دی گواہی نوں پیش کرنا سی۔

معجزات ابتدائی کلیسیا دی خدمت دا اہم جُز سن۔ ایہدا مقصد خُداوند یسوع مسیح دی آمد دی تصدیق کرنا سی۔ تے ایہہ لوکاں دے لئی عجیب تے حیران کر دیون والی گل سی جیہڑی پئی مسیحیت دے وسیلے دے نال ہُندی پئی سی۔ تے سارے ویکھن والے ایہناں ساریاں کماں دے سببوں حیران سن۔ ایہناں

معجزیاں دا مقصد لوکاں نوں حیران کرنا نہیں سی۔ سگوں ایہہ یسوع مسیح دی آمد تے لوکاں دیاں پریشانیاں تے بیماریاں توں چھٹکارے دے لئی سی۔ ایہناں دا مقصد لوکاں نوں اوہناں دیاں مُشکلاں توں آزاد کروانا سی کیوں جے خُداوند یسوع مسیح دا مقصد گُجلیاں ہوئیاں نوں آزاد کروانا سی۔ تے یسوع مسیح لوکاں نوں اوہناں دی جسمانی تے روحانی غُلامی توں رہائی عطا کیتی سی تے اوہناں نوں برکت دِتی سی۔

کلام دی خدمت تے معجزیاں دا رونما ہونا مسیحیت دے اہم ترین صفت سی تے رسولاں دا کردار خُدا دیاں صفتاں دے اُتے مبنی سی۔ ایویں ستفنس دے وسیلے دے نال جیہڑے کم ہوئے سن یا باہجوں جو کُجھ سامریہ دے وچ ہویا سی ایہدا مقصد خُداوند یسوع مسیح دے اوس وڈے حُکم دی تکمیل سی۔

پر اسی ویکھدے آں پئی ستفنس توں معجزے صرف یہودیاں دے وچ ای ظاہر ہوئے سن۔ تے ستفنس عبادت خانے دے وچ پاک کلام دی مُنادی کردا سی۔ تے رسولاں دے نال نال ستفنس دی خدمت وی یہودیاں دے لئی اِک استحقاق سی پئی خُداوند یسوع مسیح دے وسیلے دے نال نجات ساریاں توں پہلاں یہودیاں تیکر پہنچی سی۔ تے ایہدے بعد یونانیاں تے غیر قوماں تیکر پہنچی سی۔

ستفنس دیاں عجیب کماں دا تعلُق یسوع مسیح دی گواہی دے نال اے۔ تے اسی ویکھدے آں پئی اعمال ٦ باب دی ٨ آیت دے وچ ایویں بیان اے:

تے ستفنس فضل تے قوت دے نال بھریا ہویا لوکاں دے وچ بڑے بڑے عجیب کم تے نشان ظاہر کردا سی پئی او عبادتخانے توں جیہڑا لبرتینیاں دا اکھواندا اے تے کُرینیاں تے اسکندریاں تے اوہناں وچوں جیہڑے کلکیہ تے آسیہ دے سن کُجھ لوکی اُٹھ کے ستفنس دے نال بحث کرن لگے۔

یروشلیم دے علاوہ بہت ساریاں دوجیاں وہڈیاں شہراں دے وچ وی عبادتخانے تعمیر کیتے گئے سن۔ ایتھے لبرتینیاں دے عبادتخانے دا ذکر ویکھن نوں مِلدا اے۔ ایہدے نال زیادہ تر یونانی مائل یہودیاں دا تعلُق سی۔ ایہہ لبرتینیوں عبرانی اصطلاح لبرتینی توں اے جہدا مطلب رومی غُلام اے۔ ایہدی وجہ ایہہ سی پئی ایہہ دور اسرائیلیاں دے لئی رومی غُلامی دا سی۔ تے رومیاں دے اختیار دے باعث رہن سہن تے فوجی انتظام دے وچ بہت تبدیلی آگئی سی۔ اوہناں دی آزادی غُلامی دے وچ بدل گئی سی کاروباری لوکاں دے لئی ایہہ قانون سی پئی او کاروبار نوں بہتر کرن دے لئی لوکاں نوں بطور غُلام رکھ سکدے سن۔

ستفنس یا دوجیاں رسولاں دی مخالفت ایہہ سلسلہ نواں نہیں سی سگوں اسی ویکھدے آں پئی خُداوند یسوع مسیح دی وی مخالفت کیتی گئی سی۔ تے ہُن جدوں رسول وی خُداوند یسوع مسیح دے ارشاد نوں پُورا کردے پئے سن تے اوہناں نوں وی لوکاں دے ولوں ڈاہڈی مخالفت دا سامنا سی۔ تاں وی رسولاں نے ابتدائی کلیسیا نوں قائم کرن دے لئی پُوری وفاداری دے نال اپنی خدمت نوں انجام دِتا سی۔

۶۳ ورے مسیح توں پہلاں جدوں رومیاں دا تسلط قائم ہو گیا تے بہت ساریاں تبدیلیاں واقع ہوئیاں سن۔ تے یہودی سیاسی طور تے رومیاں دے ماتحت ہو گئے سن۔

رومی حکومت دے آون دے باعث بہت ساریاں نامی گرامی لوکاں نوں پھڑ لیا گیا سی۔ مُعاشرتی قدراں تے سیاسی نظام دے وچ بہت ساریاں تبدیلیاں واقع ہوئیاں سن۔ رومی حکومت مذہبی تے سیاسی طور تے یہودیاں نوں اپنے ماتحت رکھنا چاہندی سی۔ تاں وی ایہناں تبدیلیاں دے باعث یروشلیم یہودیاں دے لئی مرکز سی۔ یہودیاں دے زمانے دے وچ یہودی عبادتاں تے مذہبی رسماں نوں عبرانی دے وچ ای ادا کردے سن جدوں پئی ارامی تے یونانی عام بول چال دی زبان سی۔ یروشلیم دی ہیکل دے بعد لبرتینیاں دے عبادتخانہ تے سکندریہ دا عبادتخانہ وی مشہور سی۔ سکندریہ تحقیق مقصد دے لئی موجود لائبریری دے سببوں مشہور سی۔

پولس رسول دے باعث ہون والیاں ایذا رسانیاں دے سببوں بہت سارے یہودی سکندریہ دے ول نوں رُخ کرن لگے سن۔ آسیہ تے کلِکیہ دے عبادتخانیاں دے بارے سانوں زیادہ پتہ نہیں سے۔ تاں وی ایہہ گل قابلِ قبول اے پئی ہیکل دے علاوہ وی یہودیاں نے کُجھ تھاواں تے عبادتخانیاں نوں بنایا ہویا سی۔

جدوں ستفنس نے کلام کیتا تے لبرتینیاں وچ دوجیاں عبادتخانیاں دے لوکی وی موجود سن۔ اوہناں نے ستفنس دے پیغام دے نال اتفاق نہیں کیتا سی جہدی وجہ اوہناں دا مذہبی حسد سی۔ ایس حسد دا سامان صرف ستفنس نوں ای نہیں کرنا پیندا پیا سی سگوں ایہدے علاوہ دوجیاں رسولاں نوں وی ایہدا سامنا کرنا پیندا پیا سی تے او ستفنس دے نال بحث کرن لگے سن۔ تے اسی ویکھدے آں پئی اعمال ٦ باب دی ١٠ آیت دے وچ ایویں بیان اے:

پر او اوس دانائی تے روح دا جہدے نال او کلام کردا سی مُقابلہ نہ کر سکے سن۔

ستفنس دے نال بحث کرن والے لوکی گھٹ علم نہیں رکھدے سن او وی بہترین نظامِ تعلیم دے حامل سن۔ تے او عبادتخانیاں دے وچ اہم ذمہ داریاں تے فائز سن۔ تے او اپنیاں اپنیاں دلیلاں دے نال ستفنس دے نال بحث کرن لگے سن تے اوہدی مخالفت کرن لگے سن۔ پر اِک گل منفرد سی پئی او ستفنس دی دانائی تے اوس روح دے باعث جیہڑی ستفنس دے وچ سی اوہدا مُقابلہ نہیں کر سکے سن۔ او اپنی مذہبی رواداری تے اختیار نوں قائم رکھنا چاہندے سن۔

ایس وڈی مخالفت دی اِک وڈی وجہ ایہہ وی سی پئی او ایہہ سمجھدے سن پئی ستفنس اوس اقلیتی مذہبی تحریک دا حصہ اے جیہڑی یسوع مسیح دے ناں توں کم کردی پئی اے۔ بُنیادی طور تے او وی عبرانی مائل یہودی ای سی۔ پر ایس مخالفت سی وجہ یسوع مسیح ناصری دے ناں توں مُنادی کرنا سی۔

دانائی اِک اجہی اصلاح اے جہنوں پُرانے عہد نامے دے وچ بہت ساریاں تھاواں تے ورتیا گیا اے۔ دانائی ایس گل دا اظہار اے پئی خُدا ایہدی رائیں بہت ساریاں گلاں نوں ظاہر کردا اے۔ تے ایویں خُدا دی خدمت دیاں بہت ساریاں گلاں وقوع وچ آوندیاں نے۔ یسوع مسیح نے اپنیاں حواریاں نوں ایہہ فرمایا سی پئی کیہ تُسی اجے تیکر ایہناں گلاں نوں نہیں سمجھے او؟ دانائی تے حکمت پاک روح دے ولوں آوندی اے کیوں جے او ای مددگار اے۔

ستفنس دے بارے اسی ویکھدے آں پئی او پاک روح دے نال بھریا ہویا سی۔ تے اوہدے پاک کلام نوں پیش کرن دی قُدرت ،لہجے تے کلام کرن دیاں کُجھ دوجیاں صفتاں دا انحصار اوس پاک روح دے اُتے سی جیہڑا اوہدے اندر کم کردا پیا سی۔ او پاک روح دی معموری تے دانائی دے نال کلام نوں پیش کردا پیا سی۔ او پاک کلام نوں پیش کرن دے وچ مہارت رکھدا سی تے صاحبِ علم بندہ سی پر لوکاں نے اوہدی مخالفت کیتی۔ تے ایویں اسی ایہہ پڑھدے آں پئی لوکاں نے اوہدی مخالفت کیتی پر او اوہدا مُقابلہ نہ کر سکے سن۔ تے اسی ویکھدے آں پئی اعمال ۶ باب دی ۱۱ آیت دے وچ لِکھیا ہویا اے:

ایہدے تے اوہناں نے لوکاں نوں سِکھا کے اکھوا دِتا پئی اسی ایہنوں موسی تے خُدا دے خلاف کُفر دیاں گلاں کردیاں ہوئیاں سُنیا۔

جدوں او ستفنس دیاں گلاں دا جواب نہ دے سکے تے نہ ای اوہنوں اپنیاں دلیلاں دے نال چُپ کروا سکے تے او اوہدی سخت مخالفت دے باعث اُتے الزام لگاون لگے تے اوہدیاں گلاں نوں سمجھ نہ سکے۔ ایہہ سارا کُجھ اوہناں دے حسد دی بنا تے سی۔ کیوں جے او اپنے آپ نوں مذہبی راہنما تے موسوی شریعت دا ذمہ دار خیال کردے سن۔ تے او یسوع مسیح دی قُدرت تے اوہدیاں عجیب کماں دی مخالفت کرن لگے۔

مخالفاں نے دو الزام لگائے سن پہلا ایہہ پئی او موسی دے خلاف کُفر آکھدا اے تے دوجا ایہہ پئی او خُدا دے خلاف کُفر بولدا اے۔

جدوں یہودی ستفنس دا مُقابلہ نہ کر سکے تے اوہناں توں جو کُجھ ہوسکدا سی او اوہناں نے کیتا۔ حسد دے سببوں اوہناں نے ایہہ الزام لگایا پئی او خُدا تے موسی دے خلاف کُفر آکھدا اے۔ تے ایہہ الزام لگایا پئی او موسی دی تعلیم دا پرچار کرن دی بجائے یسوع مسیح دی مُنادی کردا پیا سی۔ اسی ویکھدے آں پئی خُداوند یسوع مسیح دی مخالفت وی کُجھ ایویں ای کیتی جاندی سی پئی ایہہ آکھیا جاندا سی پئی اوہنے خُدا دے خلاف کُفر بکیا اے۔ اصل وچ یہودی آپ بہت ساریاں گلاں دے وچ حقیقی شریعت نوں نظر انداز کردے پئے سن ایس لئی او اپنے حسد تے غُصے دے وچ یسوع مسیح دے اُتے ایہہ الزام لگاندے سن پئی اوہنے کُفر دیاں گلاں آکھیا نے۔ جدوں خُداوند یسوع مسیح نوں گرفتار کیتا تے

صدرِ عدالت والیاں دے سامنے پیش کیتا گیا سی تے اوتھے وی سراسر چوُٹھیاں گواہاں نوں کھڑا کیتا گیا سی۔ تے شریعت دے اصول دے اُلٹ اپنے من دی کڑواہٹ دے باعث اوہناں نے خُداوند یسوع مسیح نوں صلیب دے دیون دا حُکم دے دِتا سی۔

ایتھنے وچ پولس رسول نے وی قیامت تے بحث کیتی سی ایتھے وی پولس رسول نوں قیامت ثابت کرنا سی۔ جدوں پئی ستفنس دی مخالفت دے اُتے زور دیون دے لئی قیامت دے موضوع تے بحث اینی چنگی ثابت نہیں ہوئی سی جنی پئی موسیٰ تے خُدا دے خلاف آکھن والیاں گلاں دے سببوں ستفنس نوں مُشکلاں دا سامنا کرنا پیا سی۔ یہودیاں نے مخالفت دی ایس گل نوں پھیلاون دے لئی بہت ای خاموشی دے نال کم لیا سی تے ایس گل نوں ساریاں لوکاں دے وچ مشہور کر دِتا سی پئی ستفنس نے موسیٰ تے خُدا دے خلاف گلاں کیتیاں نے۔ اعمال ۶ باب دی ۱۲ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

فیر او عوام تے بُزرگاں تے فقیہیاں نوں اُبھار کے اوہدے اُتے چڑھ گئے تے پھڑ کے صدرِ عدالت وچ لے گئے۔

یہودیاں نے بُزرگاں تے فقیہیاں دی مدد دے نال خُدا دے خلاف اخلاقی پاپ کرن دی سزا ستفنس نوں دینا چاہیا۔ اوہناں دی نظر دے وچ ایہہ بہت ای وڈا پاپ سی جہدی سزا توں اوہناں نوں چھڈیا نہیں جاسکدا سی۔ مخالفاں نے ستفنس دی مخالفت اُتے زور دیون دے لئی تے اوہدی مخالفت نوں لازمی تے

سزا دے قابل بناون دے لئی چُپکے دے نال ایہہ کم کیتا سی۔ تے ساریاں مشہور لوکاں دے وچ چُپ کر کے ایس گل نوں مشہور کر دِتا سی۔ تے اوہناں نے ستفنس نوں مارن دے لئی ایس ای گل نوں بنیاد بنایا سی۔ کیوں جے ایہدے علاوہ اوہناں دے کول ہور کوئی چارہ ای نہیں سی پئی او اپنے حسد دی اگ نوں ٹھنڈا کر سکن۔

ستفنس دے بارے ایہہ بیان کیتا جاندا اے پئی او دوستانہ طبعیت رکھن والا بندہ سی تے علمیت دے اعتبار دے نال او موسوی شریعت نوں سمجھدا سی۔ سارے بُزرگ تے فقیہی فریسی جیہڑے موسیٰ دی شریعت دے اُتے سختی دے نال عمل کردے سن او قطعی طور تے مسیحیت دے حق دے وچ نہیں سن۔ ایس وجہ توں ایس جُرم دی سزا دے طور تے ستفنس نوں عدالت دے وچ پیش کیتا گیا سی۔ ایویں ایہہ سارے بُزرگ ستفنس دے بارے فیصلہ کرن دے لئی عدالت دے وچ اکٹھے ہوئے سن ایہناں دے وچ سردار کاہن حنا تے کائفا دے علاوہ کُجھ بُزرگ وی شامل سن جیہڑے مل کے کسے وی اہم فیصلے دے بارے صلاح مشورہ کردے تے حُکم صادر کردے سن ۔

ستفنس دے مُعاملے نوں وی عدالت دے سامنے پیش کیتا گیا سی تے بالکُل یسوع مسیح دی طرح ستفنس نوں موردِ الزام ٹھہرایا گیا تے کوئی رعایت نہیں ورتی گئی سی جہدا نتیجہ ستفنس دی موت دی صورت دے وچ نکلیا سی۔ تے اعمال ۶ باب دی ۱۳ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

تے جوٹھے گواہ کھڑے کیتے گئے جہناں نے آکھیا پئی ایہ بندہ ایس پاک مُقام تے شریعت دے خلاف بولن توں باز نہیں آندا اے۔

ستفنس نوں گرفتار کیتا گیا تے اوہنوں صدرِ عدالت دے سامنے پیش کیتا گیا سی تے اوہناں نے ایتھے دو جُوٹھیاں گواہاں نوں کھڑا کیتا سی۔ ایہناں گواہاں نے ذرہ وی لحاظ کیتے بغیر مُسلسل جُوٹھ بولدیاں ہوئیاں ستفنس دے خلاف گواہی دِتی سی۔ ایہناں دوناں گواہاں نے وی ایہہ ای آکھیا سی پئی ستفنس نے خُدا نے موسی دے خلاف گلاں کیتیاں نے جیہڑیاں پئی شریعت دے بالکُل خلاف اے۔ تے اسی ویکھدے آں پئی اعمال ۶ باب ۱۳ آیت دے وچ ایویں بیان اے پئی:

کیوں جے اسی اوہناں ایہہ آکھدیاں ہوئیاں سُنیا اے او ای یسوع ناصری ایس مُقام نوں برباد کر دے گا تے اوہناں رسماں نوں بدل دیوئے گا جیہڑیاں موسی نے سانوں سوپنیاں نے۔

ہُن گواہ ستفنس دے اُتے الزام لگاوندے پئے سن تے ایویں دیاں لفظاں نوں بیان کردے پئے سن جہناں دے نال اوہدے اُتے الزام ثابت ہو جاوئے۔ خُداوند یسوع مسیح دے نال وی کُجھ چِر پہلاں ای ایویں ہویا سی۔ یسوع مسیح دے اُتے وی ایویں ای الزام لگائے گئے سن۔ یسوع مسیح دے بارے وی شرع دیاں عالماں نے ایہہ ای غلطی کیتی سی۔ یوحنا دے انجیلی بیان دے وچ ایہدا ذکر مِلدا اے پئی جدوں یسوع مسیح نے ایہہ آکھیا سی پئی میں ایس ہیکل نوں ڈھا کے تِن دیہاڑیاں وچ دوبارہ کھڑا کر

دیواں گا۔ یہودی ایس گل اُتے غُصے دے وچ آ گئے پئی ایہہ کیویں دی گل اے پئی جہنوں بناون وچ چالی ورے لگ گئے سن اوہنوں ایہہ تِناں دیہاڑیاں وچ کیویں بنا لوئے گا؟ پر اصل وچ ایتھے خُداوند یسوع مسیح نے اپنے بدن دے بارے گل کیتی سی۔

ہُن جدوں ستفنس دی مُخالفت کیتی جاندی پئی سی تے اوہناں دیاں ذہناں دے وچ یسوع مسیح دے نال پیش آون والے پُرانے واقعے دی یاد آوندی ہوئے گی۔ جدوں پئی خاص طور تے خُداوند یسوع مسیح نے ہیکل نوں گِراون دا بالکُل وی ذکر نہیں کیتا سی۔ پر یہودی سردار ایس گل نوں نہیں سمجھدے سن تے اوہناں نے ایہنوں ہیکل دے بارے ای گل خیال کیتا تے اوہدی سخت مُخالفت کیتی سی۔ ہیکل دا مسئلہ بہت ای پیچیدہ سی کیوں جے ہیکل یہودیاں دی پچھان سی۔ تے ایس مسئلے تے او چُپ کیتے نہیں رہ سکدے سن۔ کیوں جے یہودیت دا سارا نظام ہیکل دی وجہ توں ای سی۔ یہودی یہکل دے بارے تے ایویں خیال وی نہیں کر سکدے سن پئی ایہنوں گِرایا جاوئے۔ پر اصل دے وچ یہودی ایس گل دیاں اصلی معنیاں نوں ای نہیں سمجھ پائے سن۔

ساریاں یہودیا عیداں تے قُربانیاں ایس ای ہیکل دے وچ ہُندیاں سن۔ یعنی یہودی ایہہ خیال کردے سن پئی ہیکل دے بغیر اوہناں دا وجود ای نہیں اے۔ یہودیاں دا انحصار مُکمل طور تے ہیکل دے اُتے سی تے ایہہ اوہناں دی مذہبی حیاتی دا مرکز سی۔

یہودیاں نے خُداوند یسوع مسیح دیاں لفظاں دی غلط تشریح کیتی سی تے اوہنوں ہیکل دا مخالف خیال کیتا سی کیوں جے اوہناں دے خیال دے وچ یسوع مسیح نے ایہنوں گِرا دیون دے بارے گل کیتی سی۔ تے او ایہہ نہیں سمجھے سن پئی یسوع مسیح نے اپنے بدن دے بارے ایہہ آکھیا سی۔ تے ہُن ستفنس دی مخالفت وی محض مذہبی حسد دی بنا تے ہُندی پئی سی کیوں جے ستفنس وی خُداوند یسوع مسیح دا ای پیروکار سی۔ تے اوہناں دا خیال ایہہ سی پئی ستفنس نے وی ہیکل نوں سُٹن تے موسیٰ دی شریعت دے خاتمے دی گل کیتی سی۔

دوجا الزام ستفنس دے اُتے ایہہ وی سی پئی اوہنے آکھیا سی پئی یسوع مسیح ساریاں رسماں نوں بدل دیوئے گا۔ جدوں پئی یسوع مسیح نے تے اوہدیاں رسولاں نے کدی وی ایویں خیال وی نہیں کیتا سی۔ کیوں جے خُداوند یسوع مسیح نے آکھیا سی پئی میں نبیاں تے توریت دیاں گلاں نوں پُورا کرن دے لئی آیا آں۔ یہودی کیوں جے سختی دے نال موسیٰ دی شریعت دے اُتے عمل کردے سن تے ہیکل دے نال اوہناں نوں خاص محبت سی۔ ایہدی وجہ ایہہ سی پئی جدوں وی غیر قوماں اوہناں دے اُتے چڑھائی کردیاں سن تے اوہناں نے مخالفاں دا مُقابلہ کیتا سی۔ تے ایتھے وی کئی واری یہودی تحریکاں رومیاں دے خلاف اکٹھیاں ہوئیاں سن جنہاں نوں اوہناں لوکاں نے شروع کیتا سی جیہڑے یہودیاں دے اُتے

ہر قوماں دے تسلط نوں پسند نہیں کردے سن۔ ایس ای لئی ہمیشہ غیر قوم لوکاں دے نال ہیکل دے بُنیاد تے یہودیاں دی جنگ رہی سی۔

غیر قوماں دی مخالفت دے باعث یہودی ہمیشہ ایس گل توں خبردار رہندے سن پئی کتے یسوع مسیح دے پیروکار وی ایہناں ای مخالفاں دے وچوں تے نہیں جیہڑے موسیٰ دیاں رسماں نوں بدلنا چاہندے سن۔ جدوں پئی یہودیاں دے لئی موسی دیاں رسماں شریعت دیاں گلاں تے توریت نوں ترک کرنا نامُمکن سی۔ تے ستفنس دیاں ایہناں گلاں نوں اوہناں نے موسی دی شریعت دے مُخالفت خیال کیتا سی۔ تے ای ای لئی اوہناں نے ایس مُعاملے نوں بے حد سنجیدگی دے نال لیا تے صدرِ عدالت دے اگے پیش کیتا سی۔

ایتھے اسی ایہہ ویکھدے آں پئی ستفنس دے پیغام دا مرکزی مضمون یسوع مسیح دی قُربانی تے خُداوند یسوع مسیح ای نوں ہیکل دے طور تے پیش کرنا سی۔ پر ایتھے اِک واری فیر ایہہ پیغام اوہناں یہودیاں دی سمجھ توں اُچا وکھالی دیندا اے۔ کیوں جے او خُداوند یسوع مسیح نوں خُدا دا مقدس خیال کرن تے تیار نہیں سن۔ ستفنس او پہلا بندی سی جہنے خُداوند یسوع مسیح دیاں نویں عہد نامے دیاں گلاں نوں عملی طور تے اپنانا شروع کیتا سی۔ یعنی ایہہ پئی یسوع مسیح خُدا دا مقدس تے نوی ہیکل

تے ساریاں قُربانیاں دے تھاں تے اِک ای کامل قُربانی اے تے ایہہ پئی خُداوند یسوع مسیح دے وچ شریعت دیاں ساریاں گلاں پُوریاں ہو جاندیاں نے۔

رسولاں دی تعلیم دا مرکز وی ایہہ ای سی پئی خُداوند یسوع مسیح کونے دے سرے دا پتھر اے جیہڑا پئی جیوندہ پتھر اے۔ ستفنس دا پیغام نویں عہد نامے دیاں گلاں دا عملی ثبوت تے نویں عہد نامے دا خُوبصورت اظہار اے۔ اعمال ۶ باب دی ۱۵ توں ۱۷ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

تے اوہناں ساریاں نے جیہڑے عدالت دے وچ بیٹھے ہوئے سن اوہدے اُتے غور دے نال دھیان کیتا تے ویکھیا پئی اوہدا چہرہ فرشتے جہیا اے۔ فیر سردار کاہن نے آکھیا پئی کیہ ایہہ گلاں ایویں ای نے؟

ایتھے ستفنس دا چہرہ فرشتے دی طرح دا وکھالی دیون توں مُراد ایہہ ہے پئی اوہدے چہرے دے اُتے کسے وی قسم دی کوئی پریشانی نہیں سی تے اوہنوں کوئی خوف نہیں سی سگوں اوہدے چہرے دے اُتے اطمینان سی۔

ستفنس صاحبِ علم بندی سی تے اوہنوں اپنے کیتے گئے کلام دے اُتے زرہ وی دُکھ نہیں سی پئی اوہنے کیوں ایویں دی تقریر کیتی سی۔ او کلام کرن دے وچ دانا تے اپنی رویا دے وچ بہت ای مضبوط بندہ سی۔ اعمال ۷ باب دی ۲ آیت دے وچ ایویں بیان اے:

اوہنے آکھیا پئی اے بھراؤ تے بُزرگو سنو!۔۔۔

ستفنس بہت پُراعتماد سی تے او ذرہ وی پریشان نہیں ہویا سی سگوں اسی پڑھدے آں پئی اوہنے ساریاں حاضر لوکاں دے نال گل کردیاں ہوئیاں آکھیا۔ او جاندا سی پئی اوہناں ساریاں نے خُداوند یسوع مسیح نوں رد کر دِتا اے۔ ایس ای لئی او اوہناں نوں اپنے پیغام دے مرکزی مضمون نوں سمجھاندیاں ہوئیاں بیان کردا اے تے او بہت ای نرم آواز دے وچ اوہناں دے نال گل بات کردا اے۔ اعمال ۷ باب دی ۲ آیت دے وچ ایویں بیان اے:

خُدای ذُلجلال ساڈے باپ ابرہام اُتے اوس ویلے ظاہر ہویا جدوں او حاران وچ وسن توں پہلاں مسوپتامیہ دے وچ سی۔

ستفنس دیاں گلاں کوئی پیغام نہیں تے نہ ای کوئی واعظ سی سگوں او اپنے پیش کردہ کلام دی وضاحت کردہ پیا سی۔ او ایہناں ساریاں گلاں نوں اپنے بچاؤ دے لئی نہیں ورتدا پیا سی۔ سگوں او بہت ساریاں ایویں دیاں نقطیاں نوں پیش کرن والا سی جہناں دے ول نوں او ایہانں عدالت والیاں دا دھیان دوانا چاہندا سی۔

ایس بیان دے وچ او تِن گلاں نوں بیان کرن والا سی۔ جہناں دے وچ او ایہہ ثابت کردا اے پئی خُدا صرف ہیکل دے وچ اپنیاں لوکاں نوں نہیں مِلدا رہیا اے۔ تے ۷ویں باب دے وچ او ایہہ بیان کردا اے پئی کیویں خُدا ابرہام، یوسف تے موسیٰ دے نال کلام کردا سی۔ تے ایہہ بیان کیتا گیا اے پئی ایہناں تِناں بندیاں دے نال خُدا دی مُلاقات ہیکل دے وچ نہیں ہُندی سی۔ ایس گل نوں ایتھے بیان کرن دا مقصد یہودیاں دیاں ذہناں دے وچوں ہیکل دے بارے انتہا پسندی نوں دُور کرنا سی۔ تاں پئی اوہناں دا دھیان خُدا دے نال حقیقی وابستگی دے ول نوں لگایا جاوئے نہ پئی ظاہری تے رسمی۔

جے اسی ایہہ سمجھئیے پئی صرف ہیکل دے وچ ای خُدا دے نال مُلاقات ہوسکدی اے تے ایویں اسی خُدا نوں محدود کردیندے آں۔ تے دوجا نقطہ جیہڑا ستفنس نے پیش کیتا سی او ایہہ سی پئی لوکاں نے ہر زمانے دے وچ نبیاں نوں رد کیتا اے۔ موسیٰ نوں رد کیتا گیا تے یوسف نوں وی اوہدیاں اپنیاں ای بھراواں نے نہیں منیا سی۔

ستفنس نے یہودیاں دی مخالفت تے صدرِ عدالت دے وچ اوہدی پیشی دے باعث ایتھے علمِ الہیات دیاں دو اہم نقطیاں نوں پیش کیتا سی۔ تے ایتھے اوہنے اوہناں دی انتہا پسندی نوں اِک پاسے کردیاں ہوئیاں ساریاں توں پہلاں ابرہام دی مثال نوں پیش کیتا سی پئی خُدا سادے باپ دادے نوں مسوپتامیہ دے وچ مِلیا سی۔ اعمال دی کتاب دے ۷ باب دی ۳ آیت دے وچ ایویں بیان اے: تے

اوہنوں آکھیا پئی اپنے مُلک تے اپنے کُنبے توں نکل کے اوس مُلک دے وچ چلا جا جہنوں میں تینوں وکھاوں گا۔

جتھوں تیکر نبیاں دے اُتے ایمان دی گل آوندی اے تے ہر یہودی تے مسیحی ابرہام توں شروع کردا اے۔ تے ایویں ایمان دے اعتبار دے نال اسی ابرہام دے پُتر آں تے او ایماندارا ں دا باپ اے۔ ابرام عراق توں ہُندا ہویا حاران نوں گیا جیہڑا تُرکی دا بالائی حصہ اے تے موجودہ شام دا علاقہ اے۔ اپنیاں ناطے داراں توں نکل کے ابرہام نے دُور دراز دا ایہہ سفر خُدا دے وعدے دے مُطابق کیتا کیوں جے خُدا نے اوہنوں آکھیا سی پئی او اوہنوں اوس مُلک وچ لے جاوئے گا جہدا اوہدے نال وعدہ کیتا گیا اے۔ ابرام دا بھتیجا لُوط وی اوہدے نال سی۔ ابرام فلسطین دے نال جُڑے ہوئے علاقے دے وچ وسن لگیا جدوں پئی لُوط نے یردن دی ساری ترائی ویکھ کے اوتھے وسن دا فیصلہ کیتا سی۔ تے اسی ویکھدے آں پئی اعمال ۷ باب دی ۴ آیت دے وچ ایویں بیان اے:

ایہدے تے او کسدیاں دے مُلک توں نکل حاراں وچ جا وسیا تے اوتھوں اوہدے باپ دے مرن دے بعد خُدا نے اوہنوں ایس مُلک وچ لیا کے وسا دِتا جہدے وچ تُسی ہُن وسدے او۔

ابرہام اپنے خاندان دیاں کُجھ دوجیاں لوکاں نوں وی لے کے حاران وچ آیا تے ایتھے خُدا اوہدے اُتے ظاہر ہویا سی حالانکہ اجے تیکر اوہدے لئی کوئی ہیکل نہیں بنائی گئی سی۔ خُدا نے ابرہام دی حیاتی دے

وچ اوس ویلے کم کیتا جدوں اجے او وعدہ کیتی ہوئی تھاں تے نہیں آیا سی۔ تے نہ ای خُدا نے اوہنوں کسے قسم دی کوئی ہیکل بناون دا حُکم دِتا سی۔

ابرہام نے خُدا دے وعدے دا یقین کیتا تے ایمان رکھیا پئی خُدا ایویں کرے گا تے او اپنیاں رشتہ داراں تے ناطے داراں دے وچوں نکل کے اوس مُقام ول نوں ٹُر پیا جھدا خُدا نے اوہنوں حُکم دِتا سی۔ کیوں جے اوہنے خُدا دے وعدے دا یقین کیتا سی پئی خُدا اوہدی اولاد نوں بہت وہداوے گا۔ تے ایویں خُدا نے اپنے آپ نوں ابرہام اُتے ظاہر کیتا تے اوہدی حیاتی دے وچ کم کیتا۔ تے اعمال ۷ باب دی ۵ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

تے اوہنوں کُجھ میراث سگوں پیر رکھن دی تھاں وی اوہدے وچ نہ دِتی سگوں وعدہ کیتا پئی میں ایہہ زمین تیرے تے تیرے بعد تیری نسل دے قبضے دے وچ کر دیواں گا حالانکہ اوہدے اولاد نہیں سی۔

اسی ایس ساری کہانی نوں توریت دی کتاب دے وچوں ویکھ سکدے آں۔ صدوقی تے ہر فرقے دے لوک توریت توں واقف سن تے ایہدے نال اتفاق کردے سن۔ اوہناں نوں توریت دی تعلیم دے نال کسے وی قسم دا اختلاف نہیں سی۔ اجے پئی صدوقی قیامت تے فرشتیاں اُتے ایمان نہیں رکھدے سن۔ پر تاں وی اوپیدائش دی کتاب دیاں گلاں دے اُتے ایمان رکھدے سن۔ تے او ایس گل نوں

وی منندے سن پئی خُدا اوہناں نوں ایہہ وعدہ کیتی ہوئی سر زمین دیوئے گا۔ تے اسی ویکھدے آں پئی اعمال ۷ باب دی ٦ تے ۷ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

تے خُدا نے ایہہ آکھیا پئی تیری نسل غیر مُلک دے وچ پردیسی ہوئے گی۔ تے او اوہناں نوں غُلامی دے وچ رکھن گے تے چار سو وریاں تیکر اوہناں دے نال پیہڑا سلوک کرن گے۔ فیر خُدا نے آکھیا پئی جیہڑی قوم دی او غُلامی دے وچ رہن گے اوہناں نوں میں سزا دیواں گا تے ایہدے بعد او نکل کے ایس ای تھاں تے میری عبادت کرن گے۔

ابرہام خُدا دے وعدے دے مُطابق کوشش کردا پیا سی اوہنوں اپنیاں گھر والیاں تے رشتے داراں نوں چھڈنا سی تے اسی ویکھدے آں پئی اوہنے خُدا دیاں گلاں دا یقین کردیاں ہوئیاں ایویں ای کیتا سی۔ تے اک ویلا آیا جدوں ایس وعدے دے تصدیق دے لئی اک عہد ابرہام تے خُدا دے وچکار کٹیا گیا سی۔ تے ایس عہد نوں کٹن دے نشان دے طور تے جانور نوں دو ٹوٹے کیتا گیا سی جیہڑی پئی اوس زمانے دی اِک روایت سی۔ تے ایویں اوس زمانے دی روایت دے مُطابق جانوراں نوں دو ٹوٹے کیتا گیا تے ایس عہد دی مضبوطی دے لئی اِک بلدی ہوئی مشعل اوہناں دے وچوں لنگھی سی۔

اسی ایس رسم دے بارے وچ بہتا نہیں جاندے آں صرف ایہہ جاندے آں پئی ایس عہد نوں پکیا کرن دے لئی جانوراں نوں دو ٹوٹے کیتا گیا سی تے اوہناں نوں آمنے سامنے رکھیا گیا سی۔ خُدا نے

ابرہام دے نال ایہہ وعدہ کیتا سی پئی او ایس سرزمین نوں ایس نسل نوں دیوئے گا۔ تے اسی ویکھدے آں پئی کیویں خُدا دی مرضی اوہدیاں اپنیاں ارادیاں تے منصوبیاں دے وسیلے دے نال عمل دے وچ آوندی اے۔

تے غُلامی دا ایہہ اوکھا دور جہدے وچ مشکلاں تے پریشانیاں سن ایہہ مصر دی غُلامی دا دور سی۔ جتھے بنی اسرائیل چار سو وریاں وریاں تیکر غُلامی دے وچ رہے سن۔ تے ایہہ غُلامی اوس ویلے شروع ہوئی جدوں یوسف دے مرن دے باہجوں اِک نواں بادشاہ برپا ہویا سی جیہڑا یوسف نوں نہیں جاندا سی۔ تے اوہنے بنی اسرائیل توں اوکھے کم کروانا شروع کر دِتے سن۔ پر خُدا نے ایہہ وعدہ کیتا سی پئی او اوہناں نوں برکت دیوئے گا تے غُلامی دے گھر توں آزاد کروائے گا۔ تے او ایس ای تھاں تے میری عبادت کرن گے۔ تے او تھاں جتھے خُدا نے آکھیا سی پئی او میری عبادت کرن گے او تھاں یروشلیم دی ہیکل نہیں سی۔

ایویں ستفنس اوہناں دے اُتے ایہہ واضح کردا پیا سی پئی خُدا نے ایویں وعدہ نہیں کیتا اے جیویں پئی او سمجھدے پئے سن۔ خُدا اپنیاں وعدیاں دے وچ سچا اے تے اوہناں نوں پُورا کرن دے وچ قادر اے۔ تے اسی ویکھدے آں پئی اعمال ۷ باب دی ۸ آیت دے وچ ایویں لکھیا ہویا اے:

تے اوہنے اوہدے نال ختنے دا عہد بنھیا تے ایس ای حالت دے وچ ابرہام توں اضحاق پیدا ہویا۔

ستفنس ایتھے تاریخی گلاں نوں بیان نہیں کردا پیا سی تے نہ ای شریعت دیاں حُکماں دی تفصیل بیان کردا پیا سی سگوں ختنے دے بارے بیان کردیاں ہوئیاں او خُدا دی اُمت دے لوک بنن دی ظاہری علامت نوں بیان کردا اے۔

ایہہ نشان دوجیاں قوماں یعنی فلسطینیاں تے مصریاں توں فرق دی وجہ توں خُدا نے اوہناں نوں دِتا سی۔ ایہہ صرف ابرہام دی نسل نوں ای دِتا گیا سی تاں پئی او وعدہ کیتی ہوئی نسل اکھواون۔ اعمال ۷ باب دی ۸ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

تے اٹھویں دن اوہدا ختنہ کیتا گیا تے اضحاق توں یعقوب تے یعقوب توں بارہ قبیلیاں دے بُزرگ پیدا ہوئے۔

اضحاق وعدے دا پُتر سی تے جدوں خُدا نے اضحاق دے بارے ابرہام تے سارہ نوں دسیا تے سارہ ایس گل تے ہسی۔ کیوں جے او ایس عُمر دے وچ سی جدوں اولاد پیدا نہیں ہوسکدی سی۔ پر ایہہ خُدا دے ولوں معجزہ سی کیوں جے خُوشی دیون والا خُدا آپ اے۔ تے ایہہ ابرہام تے سارہ دے لئی بے حد خُوشی دا باعث سی۔ تے اسی ایہہ ویکھدے آں پئی اضحاق وعدے دے پُتر دے طور تے پیدا ہویا سی تے اوہدا ختنہ کیتا گیا سی۔

ایویں ایہہ ختنے دا عہد موسیٰ توں پہلاں دا سی تے ایہہ موسیٰ توں شروع نہیں ہویا سی۔ اضحاق توں یعقوب پیدا ہویا تے یعقوب توں بارہ قبیلیاں دے بُزرگ پیدا ہوئے ایہناں ساریاں دا دور موسیٰ توں پہلاں دا سی۔ ایہہ حیران کر دیون والی شے سی جہدے تحت خُدا نے ابرہام دی نسل نوں اپنیاں لوکاں دے وِچ شامل کرن دا عہد بنھیا سی۔ تے ایہہ موسیٰ دی رائیں شریعت دے دِتے جاون توں پہلاں دا سی۔ ایہہ یہودی تاریخ تے موسیٰ شریعت توں پہلاں جاری ہویا سی۔

ایویں ہُن ستفنس دی تقریر دا رُخ ایس پاسے ول نوں ہُندا پیا سی پئی جے یہودی ایہہ سمجھدے نے پئی جو کُجھ ہے او موسیٰ دا ای اے تے اسی بہت ساریاں شیواں توں غافل ہوجاندے آں۔ جہناں نوں خُدا نے موسیٰ توں پہلاں کیتا سی تے یہودی ہون دے ناطے اسی جہناں دے اُتے فخر کردے آں۔ پر اسی خُدا دی شریعت دیاں بہت ساریاں گلاں نوں ترک کردے پئے آں یاں اوہناں نوں موسیٰ دے نال جوڑدے پئے آں جدوں پئی ایہہ موسیٰ توں پہلاں دیاں سن۔ تے ایویں کردیاں ہوئیاں او خُدا دے نال حقیقی تعلُق نوں نظر انداز کردے پئے سن۔

تے ایویں ستفنس اوہناں دے اگے ایہہ بیان کردا پیا سی پئی یسوع مسیح وی ہیکل تے موسیٰ نوں منسوخ کرن نہیں آیا اے سگوں اوہنے ایہناں نوں وضاحت دے نال پیش کیتا اے۔ تے اوہنے بہت سارے معجزے تے عجیب کم کیتے کیوں جے خُدا دی مرضی تے حُکماں دا تعلُق اوس دور دے نال وی

اے جدوں اجے موسیٰ نہیں آیا سی۔ تے یہودی اوہناں نوں اپناوندے سن تے او شریعت دا حصہ سن۔ تے اعمال ۷ باب دی ۹ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

تے بُزرگاں نے حسد دے وچ آ کے یوسف نوں ویچیا پئی مصر وچ پہنچ جاوئے پر خُدا اوہدے نال سی۔

یعقوب وی پُرانیاں نبیاں دے وچوں سی۔ اوہدے توں بارہ پُتر پیدا ہوئے تے او بارہ قبیلیاں دے سردار بنے۔ گیارہ بھائیاں نے یوسف دے نال حسد کردیاں ہوئیاں اوہدیاں سُفنیاں دے باعث اوہدے نال خفگی کیتی۔ اوہناں دے حصد کرن دی وجہ ایہہ سی پئی بارہ بھائیاں دے وچوں او کلا ای سی جہنوں باقی گیارہ نے سجدہ کیتا سی تے او اوہناں دے اُتے حاکم سی۔ اوہدیاں سُفنیاں دے وچوں اِک ایہہ وی سی پئی گیارہ تاریاں دے نال نال سُورج تے چن وی اوہنوں سجدہ کردے پئے سن۔ یوسف سُفنے ویکھن والا سی تے خُدا اوہنوں آون والے ویلے دے بارے خبراں دیندا پیا سی پر اوہدے بھائی اوہدے نال حسد کرن لگے سن۔ سُورج تے چن اوہدے ماں تے باپ دے ول نوں اشارہ سی جہناں نے اوہنوں سجدہ کیتا سی۔

اوہدے نال حسد کردیاں ہوئیاں اوہدیاں بھائیاں نے کئی منصوبے بنائے سن پئی اوہنوں قتل کر دیون۔ پر بھائیاں دے وچوں اِک نے ایہہ مشورہ دِتا پئی اسی اوہنوں قتل نہ کریئے سگوں اوہنوں جیوندہ رہن دیئیے۔ تے فیر اوہناں نے اوہنوں اسماعیلی قافلے دے ہتھ ویچ دِتا تے ایویں یوسف مصر

دے وچ پہنچیا۔ یوسف نے اپنیاں بھائیاں نوں اپنیاں سُفنیاں دے بارے دسیا تے او اوہدے توں ناراض ہون لگے۔ پر ایہہ اوہدی اپنی مرضی نہیں سی سگوں ایہہ سارا کُجھ خُدا آپ اوہنوں وکھاوندا پیا سی۔ اوہنے جدوں ایہہ سارا کُجھ اپنیاں بھائیاں نوں دسیا تے او اوہدے توں نارض ہون لگے۔

یوسف نے کدی وی آپ اپنی سیاست دے نال اوہناں دے اُتے حُکمرانی کرن دی کوشش نہیں کیتی سی۔ ایہہ خُدا سی جیہڑا آون والے ویلے دے وچ اوہناں دے اُتے اوہنوں حاکم بناون والا سی۔ تے خُدا نے بڑے ویلے تے اوہنوں سرفرازی بخشی سی۔

ایویں ای جدوں خُداوند یسوع مسیح ایس زمین اُتے آیا تے اوہنے اپنی حقیقی پچھان دے بارے اوہناں لوکاں نوں دسیا۔ پئی خُدا نے اوہنوں بھیجیا اے پر اوہناں نے اوہدا یقین نہ کیتا سگوں اوس ویلے دے شرع دیاں عالماں نے اوہدی مخالفت کیتی سی تے اوہدے اُتے ایمان نہیں لیائے سن۔ پر خُدا نے بہت ساریاں عجیب کماں تے کلام دی مُنادی دے وسیلے دے نال اوہنوں سرفرازی بخشی سی تے بہت سارے خُدا دی بادشاہی دے وچ داخل ہوگئے سن۔

یوسف جو کُجھ اپنیاں بھائیاں نوں بیان کردا پیا سی او اوہدی اپنی بنائی ہوئی کہانی نہیں سی سگوں ایہہ سارا کُجھ یوسف نوں خُدا نے آپ وکھایا سی۔ پر اوہدی مخالفت کیتی گئی سی تے کسے نے وی اوہدا یقین

نہیں کیتا سی۔ایویں بہت ساریاں گلاں نے جیہڑیاں خُداوند یسوع مسیح تے یوسف دی حیاتی دے وچ اِکو جہیاں ویکھن نوں مِلدیاں نے۔

سردار کاہن تے شرع دے عالم یسوع مسیح توں حسد کردے سن۔ او اوہدی تعلیم دی مخالفت کردیاں ہوئیاں ہر ویلے اوہنوں پھڑن قتل کرن دی کوشش دے وچ لگے رہندے سن۔ تے جِتھوں تیکر ہوسکیا سی اوہناں نے خُداوند یسوع مسیح دی مخالفت کردیاں ہوئیاں اوہنوں صلیب دے دِتا سی۔ خُداوند یسوع مسیح نوں یہودیاں دے آکھن تے پیلاطُس دی حکومت دے وچ صلیب دے دِتا گیا سی۔

یہودیاں دا تعلُق یہوداہ دے قبیلے دے نال اے ایہہ لفظ یہوداہ دے نال تعلُق رکھدا اے۔ اِک ویلے اسرائیل دے وچ یہوادہ دی سلطنت وکھری ہو گئی سی جہنوں یہودی آکھیا جاون لگیا سی۔ اسرائیل دیاں باری قبیلیاں دے لوکی اصل وچ یہودی نہیں سگوں صرف یہوداہ دے قبیلے دیاں لوکاں نوں یہودی آکھیا جاندا اے۔ تے ایہناں ساریاں قبیلیاں دیاں اکٹھاں لوکاں نوں اسرائیلی آکھیا جاندا اے۔

تے اسی ویکھدے آں پئی بھائیاں نے حسد دی وجہ توں یوسف نوں ویچ دِتا سی۔ تے اوہنوں مصر دے وچ پہنچایا گیا جتھے اوہنے غُلام دی حیثیت دے نال حیاتی بسر کیتی تے خُدا نے اوہنوں سرفراز کردیاں ہوئیاں مصر دا حاکم بنا دِتا سی۔ تے خُدا نے اوہنوں شخصی طور تے انتظام دی نعمت عطا کیتی

ہوئی سی۔ تے او ساریاں کماں نوں بڑے سلیقے دے نال کرن دے وچ بڑی مہارت رکھدا سی۔ اسی ویکھدے آں پئی اعمال ۷ باب دی ۹ تے ۱۰ آیت دے وچ ایویں بیان اے:

۔۔۔خُدا اوہدے نال سی تے اوہدیاں ساریاں مُصیبتاں توں اوہنے اوہنوں چھُڑایا سی۔

خُدا یوسف دے نال سی تے اوہدی مدد کردا پیا سی کیوں جے خُدا اوہدے وسیلے دے نال ساری قوم نوں بچانا چاہندا سی۔ جیویں یوسف نوں اوہدیاں بھائیاں نے رد کیتا سی ایویں ای یسوع مسیح نوں وی رد کیتا گیا سی پر اسی ویکھدے آں پئی خُدا اوہدے نال سی۔ خُدا نے یسوع مسیح نوں قیام بخشدیاں ہوئیاں اوہنوں مُردیاں دے وچوں جلایا سی۔ تے ایویں اسی ویکھدے آں پئی جہدے نال خُدا اوہدا کوئی وی کُجھ وی نہیں وگاڑ سکدا اے۔ یوسف نوں وی خُدا نے ای برکت دیندیاں ہوئیاں سرفراز کیتا سی۔ کیوں جے خُدا اوہنوں مصر دے وچ کسے خاص مقصد دے لئی لے کے گیا سی۔ تے او مقصد بنی اسرائیل دی اولاد دی حفاظت کرنا سی تے ایویں خُدا نے اوہنوں محفوظ رکھیا سی۔ اعمال ۷ باب دی ۱۰ تے ۱۱ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

تے مصر دے بادشاہ فرعون دے نیڑے اوہنوں مقبولیت تے حکمت بخشی تے اوہنے اوہنوں مصر تے اپنے سارے گھر دا سردار کر دِتا۔ تے فیر مصر دے سارے مُلک تے کنعان دے وچ کال پیا تے بڑی مُصیبت آئی۔

اِک الزام دے تحت یوسف نوں جیل دے وچ بھیج دِتا گیا سی۔ فرعون نے اِک سُفنا ویکھیا تے او ایہدے باعث بہت پریشان ہویا تے اوہنوں ایہہ خواہش سی پئی کوئی اوہدے سُفنے دی تعبیر نوں بیان کرے۔ تے یوسف دے علاوہ کوئی وی اوہدے سُفنے دی تعبیر بیان نہیں کرسکیا سی۔ جدوں یوسف نے اوہدے خواب دی تعبیر دسی تے فرعون نے اوہنوں مصر دے وچ چوتھے درجے دا حاکم مُقرر کر دِتا۔ تے او سارے حالات جہناں نوں فرعون نے ویکھیا سی پئی وگڑ جاون گے یوسف اوہناں دے اُتے غالب آیا سی۔ تے ایویں خُدا دی مدد دے نال او ایس منصوبے دے وچ کامیاب ہویا تے بڑے چنگے طریقے دے نال سارے انتظام نوں کیتا سی۔

جدوں مصر تے فلسطین سمیت آسے پاسے دیاں ساریاں مُلکاں دے وچ کال پیا تے لوکی بھُکے مرن لگے سن۔ تے یوسف دے وسیلے دے نال خُدا نے باقی گیارہ بھائیاں تے اوہناں دی اولاد نوں بچایا سی۔ تے سارے لوکی جیہڑے یوسف دی اولاد سن او تعداد دے وچ پچھتر سن جیہڑے مصر دے وچ آئے سن۔ تے ایویں خُدا نے عبرانیاں دی اولاد نوں محفوظ رکھیا سی۔ جدوں فلسطین دے وچ کال پیا تے یعقوب نے اپنیاں پُتراں نوں گھلیاں پئی او ویکھن پئی کیہ مصر دے وچ کھاون نوں کُجھ ہے۔ تے اعمال ۷ باب دی ۱۳ توں ۱۴ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

۔۔۔تے ساڈے باپ دادا نوں کھاون نوں نہیں مِلدا سی پر یعقوب نے ایہہ سُن کے پئی مصر دے وچ اناج اے ساڈے باپ دادے نوں پہلی واری مصر دے وچ بھیجیا تے دوجی واری یوسف اپنیاں بھائیاں دے اُتے ظاہر ہوگیا تے یوسف دی قومیت فرعون نوں پتہ لگ گئی۔ تے فیر یوسف نے اپنے باپ یعقوب دے سارے کُنبے نوں جیہڑے پچھتر جاناں سن سد لیا۔

یوسف دے بھائی کنعان دے مُلک دے وچ رہندے سن۔ فلسطینی تے اسُوری تے دوجیاں مُلکاں دے لوکی مصر دے ول نوں دھیان کرن لگے کیوں جے مصر دے وچ کثرت دے نال اناج موجود سی۔ جدوں پئی دوجیاں مُلکاں دے وچ کھاون نوں کُجھ نہیں سی۔

یوسف اِک عرصے تیکر مصر دے وچ حاکم رہیا سی تے فرعون اوہدی حکمت توں خُوش سی۔ تے مصری لوکی وی اوہدے توں خُوش سن۔ خُدا نے اپنے منصوبے تے مرضی دے تحت فرعون تے مصریاں دے سامنے یوسف نوں اقبال مندی بخشی سی۔ ایس ای دوران اِک حیران کردیون والی گل ظاہر ہوئی پئی یوسف دے بارے فرعون ایہہ ای خیال کردا سی پئی اوہدی قومیت مصری ای اے۔ پر جدوں اوہدے بھائی آئے تے او اپنیاں بھائیاں دے اُتے ظاہر ہویا تے اوہنوں یوسف دی قومیت دے بارے پتہ لگیا پئی او عبرانی اے۔

یوسف دے خاندان والے بکریاں چراوندے سن۔ تے جدوں او مصر دے وچ آئے تے اوہناں دے لئی مصر دا چنگا علاقہ چُنیا گیا سی پئی او اوتھے وسن۔ اوہناں دے لئی جشن دا علاقہ چُنیا گیا سی پئی او اوتھے رہن۔

یوسف دے لئی ایہہ بہت چنگی گل سی پئی خُدا اوہدے نال سی تے اوہدی حفاظت کردا پیا سی۔ اوہنے ای یوسف نوں سرفرازی عطا کیتی سی تے اوہنوں سارے مصر دا حاکم بنایا سی۔ تے او سارے لوکی جیہڑے مصر دے وچ آئے سن او کُل پچھتر سن۔ ایویں خُدا نے بنی اسرائیل نوں بچایا جیہڑے اینی وہڈی قوم نہیں بنے سن۔ خُدا نے اوہناں نوں یوسف دے کول لیاوندیاں ہوئیاں کال توں بچایا سی۔ ایہہ اوس تاریخی واقعے دا بیان جدوں او مصر دے وچ آئے سن تے اوتھے اِک قوم بن گئے سن۔ تے فرعون نے یوسف دی خاطر اوہناں اُتے مہربانی کردیاں ہوئیاں مصر دا چنگا علاقہ اوہناں نوں دِتا سی۔ اعمال ۷ باب دی ۱۵ تے ۱۶ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے: تے یعقوب مصر دے وچ مر گیا اوتھے او تے ساڈے باپ دادے مر گئے تے او سکم دے شہر دے وچ پہچائے گئے تے اوس مقبرے دے وچ دفن کیتے گئے جہنوں ابرہام نے سکم دے وچ روپے دے کے بنی حمور توں مُل لیا سی۔

ایتھے ستفنس نے بنی اسرائیل دے حسب نسب دا بیان دیندیاں ہوئیاں اپنی گل نوں اگے وہدایا سی۔ ایتھے او بزرگاں دی وراثت دا بیان وی کردا اے جتھے اوہناں دے باب دادے نوں دفن کیتا گیا سی۔ او

ایس ساری تاریخ دی اِک خصوصی تفصیل نوں پیش کردا اے۔ تے اعمال ۷ باب دی ۱۷ تے ۱۸ آیت دے وچ ایویں بیان کیتا گیا اے:

تے جدوں اوس وعدے دی معیاد پُوری ہون نوں سی جیہڑا خُدا نے ابرہام دے نال کیتا سی تے مصر دے وچ او اُمت وہد گئی تے اوہناں دا شُمار وہدا گیا۔ اوس ویلے تیکر پئی دُوجا بادشاہ مصر اُتے حُکمران ہویا جیہڑا یوسف نوں نہیں جاندا سی۔

ایس آیت دے وچ ایہہ بیان مِلدا اے پئی خُدا وعدیاں دا خُدا اے تے جہناں وعدیاں نوں او کردا اے اوہناں نوں پُورا وی کردا اے۔ ابرہام دے نال خُدا نے ایہہ وعدہ کیتا سی پئی او اوہدی نسل نوں وہداوئے گا۔ تے ایتھے اسی ایہہ پڑھدے آں پئی خُدا نے اوہنوں بہت وہدایا تے او اِک اُمت بن گئے سن۔ پر خُدا دے وعدیاں نوں ویلا وی لگدا اے۔ جدوں او مصر دے وچ آئے سن تے او پچھتر جاناں سن تے جدوں او مصر دے وچ داخل ہوئے تے او چار سو وریاں دے بعد اِک وہڈی قوم بن چُکے سن تے اوہناں دی تعداد لکھاں ہو چُکی سی۔

تے ہُن بنی اسرائیل اِک مکتی دیون والے دی اُڈیک وچ سن جیہڑا اوہناں نوں ایہناں دُکھاں توں چھڑُاوئے۔ اعمال ۷ باب دی ۱۹ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

اوہنے ساڈی قوم دے نال چالاکی کردیاں ہوئیاں ساڈے باپ دادے دے نال ایتھوں تیکر بدسلوکی کیتی پئی اوہناں نوں اپنیاں بچیاں نوں سُٹنا پیا پئی او جیوندے نہ رہن۔

اعمال دی کتاب ایہہ بیان کردی اے پئی اِک نواں بادشاہ ہویا جیہڑا یوسف نوں نہیں جاندا سی۔ تے اوہدی نظر دے وچ یوسف کوئی قابلِ قدر شخصیت نہیں سی۔ تے جو کُجھ یوسف نے کیتا سی اوہنوں ایہدے نال کوئی سروکار نہیں سی۔ تے اوہنے ایہہ غور کرنا شروع کیتا پئی بنی اسرائیل بہتے ہُندے جاندے پئے نے تے ایہہ گل ساڈے لئی خطرے دا باعث ہوسکدی اے۔ جدوں بنی اسرائیل نے کُوچ کیتا تے اوہناں دی تعداد دع ملین توں بہتی سی۔ مصری حاکم ایس گل توں خوفزدہ ہوگئے پئی ایہہ غیر قوم جے بہتے ہُندے گئے تے او ساڈے توں ساڈی حکومت ای نہ کھو لین۔ ایویں اوہناں نے اوہناں دے نال سخت روئیہ رکھنا شروع کر دِتا۔

ایویں فرعون پریشان ہُندا اے پئی جے غیر قوم نے ساڈے اُتے حملہ کیتا تے ایہہ اوہناں دا ساتھ دیون گے تے ساڈے خلاف لڑن گے۔ ایویں اوہناں نے اوہناں توں سخت کم لیندیاں ہوئیاں اوہناں اُتے ظُلم کرنا شروع کر دِتے۔ اوہناں دے ویری اسُوری سن تے اوہناں نوں خطرہ سی پئی کتے ایہہ اسوریاں دے نال نہ رل جاون۔ تے ایویں فرعون نے اوہناں دی وہددی ہوئی تعداد نوں روکن دے لئی اوہناں نوں حُکم دِتا پئی اپنیاں بچیاں نوں پانی دے وچ سُٹ دیون۔ بنی اسرائیل دی تاریخ دے

وچ ایہہ بہت ای دُکھ دے نال بھریا ہویا موقع سی جدوں اوہناں نوں اپنیاں پیدا ہون والیاں بچیاں نوں آپ پانی دے وچ سُٹنا پیا سی۔ تے ایہناں ساریاں گل دے باعث او پیشن گوئی پُوری ہوئی جیہڑی خُدا نے ابرہام نوں آکھی سی پئی تیری نسل چار سو وریاں تیکر غُلامی دے وچ رہوئے گی۔ تے اعمال ۷ باب دی ۲۰ تے ۲۱ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

ایس موقعے تے موسی پیدا ہویا جیہڑا بہت خُوبصورت سی او تِن مہینیاں تیکر اپنے باپ دے گھر دے وچ پالیا گیا۔ پر جدوں سُٹ دِتا گیا تے فرعون دی بیٹی نے اوہنوں چُک لیا تے اپنا پُتر بنا کے پالیا۔

ہُن موسی نوں فرعون دے حُکم دے خلاف تِناں مہنیاں تیکر لُکا کے رکھیا گیا سی۔ تے فیر اوہنوں اِک ٹوکری بنا کے اوہدے وچ رکھ کے دریا دے وچ چھڈ آئے۔ تے اوس ویلے فرعون دی بیٹی دریا تے آئی تے اوہنے موسی نوں چُک لیا تے اپنا بیٹا بنا لیا۔ ایتھے اسی ویکھدے آں پئی کہانی دا رُخ بدل گیا اے فرعون دی بیٹی نے جدوں اوہنوں ویکھیا تے ویکھ کے خُوش ہوئی کیوں جے بچہ بہت پیارا سی۔ تے موسی دی بہن مریم لُک کے اوہنوں ویکھدی پئی سی تاں پئی جانے کہ کیہہ ہُندا اے۔ تے جدوں اوہنے ویکھیا پئی فرعون دی بیٹی نے اوہنوں چُک لیا اے تے اوہنے اوہنوں لے پالک بناون دا فیصلہ کیتا اے تے موسی دی بہن نے اوہنوں ایہہ رائے دِتی پئی او ایس بچے دے لئی کسے دائی دا انتظام کرے جیہڑی اوہدی خاطر ایس بچے نوں پالے۔ ایہہ بہت اوکھا ویلا سی جدوں موسی نوں دریائے نیل

دے وچ چھڈ دِتا گیا سی۔ اِک ٹوکری بنائی گئی سی جِھدے وچ رال لگا کے موسی نوں اوہدے وچ رکھیا گیا سی تے پانی دے وچ چھڈ دِتا گیا سی۔ اعمال ۷ باب دی ۲۲ آیت دے وچ بیان اے:

تے موسی نے مصریاں دیاں ساریاں علماں دی تعلیم پائی تے او کلام تے کم دے وچ قوت والا سی۔

اسی ایہہ تے نہیں جاندے آں پئی موسی نے کیہڑی کیہڑی ڈگری حاصل کیتی سی پر اسی جاندے آں پئی اوہنے مصر دیاں ساریاں علماں نوں حاصل کیتا سی۔ کیوں جے کسے وی بندے دے لئی حکومتی مُعاملیاں دے وچ دخل اندازی کرن دے لئی ایہہ ضروری سی پئی اونوں ساریاں علماں دا پتہ ہوئے۔ ایہناں ساریاں علماں دی تعلیم پاون دی اِک وجہ تے ایہہ سی پئی مصر دی ثقافت تے رسماں رواجاں نوں سمجھیا جاسکے تے دوجی وجہ ایہہ سی پئی فرعون نے اوہناں ایہناں ساریاں علماں نوں سِکھایا سی تاں پئی او عبرانیاں تے مصریاں دے وچکار حکومتی کماں نوں چنگی طرح دے نال پُورا کر سکے۔

فرعون دی بیٹی چنگی طرح دے نال جاندی سی پئی موسی عبرانی بچہ اے تے قومیت دے اعتبار دے نال او مصری نہیں اے۔ پر ایہہ گل سمجھن والی اے پئی موسی نوں کھڑا کرنا خُدا دا خاص انتظام سی کیوں جے خُدا اوہدے وسیلے دے نال اپنیاں لوکاں نوں مصر توں رہائی دینا چاہندا سی۔

تے جے موسی چاہندا تے او فرعون دی پیشکش نوں قبول کردیاں ہوئیاں اوہدی مرضی دے مُطابق حکومتی ذمہ داریاں دے وچ شامل ہوسکدا سی۔ پر موسی نے ایویں کرنا نا چاہیا کیوں جے او ایویں کردیاں ہوئیاں اپنیاں بھائیاں نوں دُکھ پہنچانا نہیں چاہندا سی۔ تے اوہنے اپنیاں لوکاں دے اگے فرعون دی بیٹی دا بیٹا اکھواون توں انکار کر دِتا سی۔

موسی دا صاحبِ علم ہونا خُدا دے مرضی دے مُطابق سی کیوں جے خُدا موسی نوں اپنیاں لوکاں دی رہائی دے لئی فرعون دے اگے کھڑا کرن والا سی۔ ایس لئی اوہدا ایس تعلیم نوں پانا بہت چنگی گل سی۔ تے اعمال ۷ باب دی ۲۳ توں ۲۵ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

تے جدوں او چالی وریاں دا ہویا تے اوہدے جی دے وچ آیا پئی میں اپنیاں بھائیاں عبرانیاں دا حال ویکھاں۔ تے اوہنے اِک مصری نوں عبرانی دے اُتے ظُلم کردیاں ویکھ کے مصری نوں مار کے مظلوم دا بدلہ لیا۔ اوہنے تے ایہہ خیال کیتا پئی میرے بھائی جان لین گے پئی خُدا میرے ہتھوں اوہناں نوں چھٹکارا دے گا پر او نہ سمجھے۔

موسیٰ نجات دیواون دے لئی یسوع مسیح دا مثیل اے۔ موسی نے سارے اختیار تے حکومتی عہدیاں نوں اِک پاسے کردیاں ہوئیاں اپنیاں بھائیاں مدد کرنا چاہی۔ موسی مشہور سی تے ہر کوئی اوہنوں جاندا سی کیوں جے فرعون دے گھر دے نال تعلُق ہون دی وجہ توں او ہر کسے دے لئی قابلِ قادر شخصیت

سی۔ جدوں اوہنے عبرانی بھائی دی مدد کردیاں ہوئیاں مصری نوں جانوں مار دِتا تے اوہنے ایہہ ثابت کر دِتا سی پئی او زورآور تے جنگجو شخصیت اے تے آون والے دے وچ او لیڈر ہوئے گا۔ اوہنے عبرانی بھائی دی مدد کردیاں ہوئیاں اپنے اندر موجود احساس نوں ظاہر کیتا پئی او اپنیاں بھائیاں دی مدد کرنا چاہندا اے۔ پر اوہناں نے موسی نوں رد کردیاں ہوئیاں اوہنوں راہنما دے طور تے قبول نہیں کیتا سی۔ اعمال ۷ باب دی ۲۶ تے ۲۷ آیت دے وچ اسی ویکھدے آں پئی ایویں لِکھیا ہویا اے:

فیر دُوجے دیہاڑے او اوہناں وچوں دو لڑدیاں ہوئیاں دے کول آ نکلیا تے ایہہ آکھدیاں ہوئیاں اوہناں نوں صلح کرن نوں آکھیا پئی جوانو تُسی تے بھائی بھائی او کیوں اِک دوجے دے اُتے ظُلم کردے او؟ پر جیہڑا اپنے گوانڈی دے اُتے ظُلم کردا پیا سی اوہنے ایہہ آکھدیاں ہوئیاں اوہنوں ہٹا دِتا پئی تینوں کنے ساڈے اُتے حاکم تے قاضی مُقرر کیتا اے؟

مصری نوں مرن دے بعد اگلے دن موسی دو عبرانیاں دے کول گیا جیہڑے لڑدے پئے سن۔ اوہناں وچوں اِک اپنے گوانڈی اُتے ظُلم کردا پیا سی تے موسی نے اوہنوں صُلح کرن نوں آکھیا۔ ستفنس دے نال وی ایہناں بزرگاں نے ایویں ای کیتا سی کیوں جے او اوہدے اُتے الزام لگاوندے پئے سن جدوں پئی او دنویں ای عبرانی سن تے اِک ای قوم دے سن۔ موسی نے تے اوہناں بھائیاں نوں سمجھاون دی کوشش کیتی سی پر اوہناں نے اوہنوں رد کر دِتا سی۔ ایویں اسی جدوں خُداوند یسوع مسیح نوں

ویکھدے آں تے اوہناں نے خُداون یسوع مسیح نوں وی رد کر دِتا سی۔ حالانکہ اوہدا مقصد ایہہ سی پئی پہلاں او یہودیاں نوں نجات دیندا تے فیر باقی قوماں نوں نجات دیندا۔ پر لوکاں نے اوہنوں خُدا دا ماریا کُٹیا تے ستایا ہویا خیال کیتا۔ یہودیاں دا یسوع مسیح دے نال سلوک بہت ای پیہڑا سی۔اوہناں ذرا وی خیال نہ کیتا تے یسوع مسیح نوں جسمانی اذیت دیندیاں ہوئیاں صلیب دے دِتا سی۔ اعمال ۷ باب دی ۲۸ تے ۲۹ آیت دے وچ ایویں بیان اے:

کیہ تُو مینوں قتل کرنا چاہندا اے جیویں کل اوس مصری نوں قتل کیتا سیِ موسی ایہہ سُندیاں ہوئیاں نس گیا تے مدیان دے مُلک دے وچ پردیسی رہیا تے اوتھے اوہدے دو پُتر پیدا ہوئے۔

موسی نے تے دوناں بھائیاں نوں لڑن توں منع کردیاں ہوئیاں اوہناں دی مدد کرنا چاہیا سی۔ پر اوہناں دے وچوں اِک نے اوہدے کردار دے اُتے اُنگلی چُکدیاں ہوئیاں اوہدی ہمدردی نوں نظرانداز کر دِتا۔ موسی ایس گل نوں سُندیاں ہوئیاں ڈر گیا تے مدیان دے مُلک نوں نس گیا۔ ایہہ مدیان دا علاقہ عرب دا حصہ اے تے ایتھے موسی ایالی دے طور تے حیاتی بسر کردا رہیا سی۔ ایتھے اوہنے اِک کُوشی عورت دے نال ویاہ کیتا جہدے توں اوہدے دو پُتر پیدا ہوئے سن۔ ایویں موسی اپنیاں بھائیاں توں وکھ ہو کے ایالی بن گیا کیوں جے اوہدیاں بھائیاں نے اوہنوں رد کر دِتا سی۔ اعمال ۷ باب دی ۳۰ تے ۳۱ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

تے جدوں پُورے چالی ورے ہو گئے تے کوہ سینا دے بیابان دے وچ بلدی ہوئی جھاڑی دے شعلے دے وچ اوہنوں اِک فرشتہ وکھالی دِتا۔ جدوں موسی نے اوہدے اُتے نظر کیتی تے اوس نظارے توں حیران ہویا۔

ایس جماعت دے وچ شامل صدوقیاں نے جدوں ایس گل نوں سُنیا تے او بڑے حیران ہوئے ہون گے کیوں جے او تے فرشتیاں نوں مندے ای نہیں سن۔ تے موسی ایس بلدی ہوئی جھاڑی دے کول آیا تے حیران ہویا پئی ایہہ جھاڑی سڑ کیوں نہیں جاندی اے۔ تے اوی ویکھدے آں پئی اعمال دی کتاب دے ۷ باب دی ۳۱ آیت ایہہ بیان کردی اے:

۔۔۔تے جدوں ویکھن نوں نزدیک آیا تے خُداوند دی آواز آئی۔

موسی چالی وریں دا سی جدوں اوہنوں رد کیتا گیا سی۔ تے اوہدیاں بھائیاں نے اوہنوں قبول نہیں کیتا سی۔ او مصر توں نس گیا تے اپنیاں بھائیاں توں وکھ رہ کے چالی ورے ایالی رہیا سی۔ موسی مدیان دے وچ اجنبیاں دی طرح رہیا تے پیشے دے اعتبار دے نال ایالی بن گیا۔ موسی جیہڑا فرعون دے محل دے وچ رہیا تے پلیا سی اوہدا اِک ایالی دی طرح کم کرنا بڑا عجیب لگدا اے۔ پر ایس بلدی ہوئی جھاڑی دے وچوں خُدا اوہدے اُتے اِک عجیب طور تے ظاہر ہویا اے۔

تے اسی ویکھدے آں پئی اعمال ۷ باب دی ۳۲ تے ۳۳ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

پئی میں تیرے باپ دادے دا خُدا یعنی ابرہام تے اضحاق تے یعقوب دا خُدا آں تے فیر تے موسی کمب اُٹھیا تے اوہنوں ویکھن دی جُرات نہ رہی۔ خُداوند نے اوہنوں آکھیا پئی اپنیاں پیراں دی جُتی اُتار لے کیوں جے جیہڑی تھاں تے تُوکھلوتا ایں او پاک اے۔

ایتھے اِک ہور مُقام دا ذکر ستفنس نے کیتا اے جیہڑا بُنیادی طور تے ہیکل یا خُدا دا مقدس نہیں اے سگوں ایہہ اِک جھاڑی اے جہدی رائیں خُدا موسی دے اُتے ظاہر ہویا اے۔ موسی ایس ویلے مدیان دے وچ سی جیہڑا پئی مصر دے مشرق دے وچ واقع سی۔ اوس ویلے موسی دے لئی او تھاں اینی ای پاک سی جِنی پئی اج ایس ویلے یہودیاں دی ہیکل سی۔ خُدا موسی دے نال کلام کردا اے تے موسی خُدا دی تابعداری کردا اے۔

اعمال ۷ باب دی ۳۴ آیت دے وچ ایویں بیان کیتا گیا اے:

میں واقعی اپنی اوس اُمت دی مُصیبت ویکھی اے جیہڑی مصر دے وچ ۔۔

اسی ویکھدے آں پئی خُدا آپ موسی دے نال کلام کرن نوں جھاڑی دے وچ ظاہر ہویا سی۔ تے خُدا نے اوہنوں آکھیا پئی میں تیرے باپ دادے ابرہام اضحاق تے یعقوب دا خُدا آں۔ موسی جیہڑا اپنے

باپ دادے نوں جاندا سی او خُدا دی ایس آواز نوں سُن کے چونک اُٹھیا۔ تے او خُدا اپنے باپ دادے دے خُدا دی آواز نوں سُنن نوں تیار ہویا۔ تے اسی ویکھدے آں پئی اعمال ۷ باب دی ۳۴ تے ۳۵ آیت دے وچ ایویں بیان اے:

تے اوہناں دا آہ و نالہ سُنیا تے اوہناں نوں چُھڈاون نوں اُتریا آں۔ ہُن آ۔ میں تینوں مصر دے وچ بھیجاں گا۔ جیہڑے موسی دا اوہناں نے ایہہ آکھدیاں ہوئیاں انکار کیتا سی پئی تینوں کنے ساڈےُ اُتے حاکم تے قاضی مُقرر کیتا اے؟ اوہنوں ای خُدا نے حاکم تے چُھڈاون والا ٹھہرا کے اوس فرشتے دی رائیں بھیجیا جیہڑا اوہنوں جھاڑی دے وچ نظر آیا سی۔

یسوع مسیح نوں وی رد کیتا گیا سی تے او اپنے گھر آیا تے اوہدیاں اپنیاں نے اوہنوں قبول نہیں کیتا سی۔ موسی نوں خُدا نے بھیجیا سی۔ اوس موسی نوں جہنوں اوہناں نے ایہہ آکھدیاں ہوئیاں رد کر دِتا سی پئی تینوں کنے ساڈے اُتے حاکم یا قاضی مُقرر کیتا اے؟ تے ایویں عبرانیاں نے موسی دی قیادت نوں قبول کرن توں انکار کیتا سی۔

ستفنس دے ایس واقعے دے وچ سانوں ساؤل دی پُر جوش خدمت ویکھن نوں مِلدی اے جہنوں او اوس ویلے دے ربیاں دے لئی کردا پیا سی۔ ساؤل نے وی ربی ہون دی تعلیم نوں حاصل کیتا سی تے او گملی ایل دا شاگرد سی۔ ستفنس دے واقعے دے بعد خُدا اوہنوں ساؤل توں پولس بناون والا سی۔

جیہڑا پئ خُدا دی مرضی نوں پُورن کرن تے خُدمت کرن دے لئ بے حد ضروری سی۔ اعمال ۷ باب دی ۳۸ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

ایہہ ای بندہ اوہناں نوں کڈھ لیایا تے مصر تے بحرِ قُلزم تے بیابان دے وچ چالی وریاں تیکر عجیب کم تے نشان وکھائے۔

او موسی جہنوں اسرائیلیاں نے رد کر دِتا سی خُدا نے اوہنوں وہڈیاں تے عجیب کماں دے لئ ورتیا سی۔ ایویں ستفنس اوہناں دے اگے نبیاں دی تاریخ تے خُدا دیاں حیران کُن کماں نوں بیان کردا پیا سی۔

خُداوند یسوع مسیح نے وی اپنی خدمت دے اخیری ہفتے دے وچ اپنے آپ نوں موسیٰ دا مثیل بیان کیتا سی۔ کیوں جے موسی نے تے بنی اسرائیل نوں مصر دی غُلامی توں رہائی دواون دے لئ قیادت کیتی سی۔ ایہہ پہلا خروج سی تے خُداوند یسوع مسیح نے پاپاں توں رہائی دواون دے لئ تے ابدی نجات دیون دے لی ایہہ دُوجا خروج کروایا سی۔ یسوع مسیح نے سانوں پاپ تے بدی دے اختیار توں چھڑُوایا اے۔ تے اسی ویکھدے آں پئ اعمال ۷ باب دی ۳۷ تے ۳۸ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

ایہہ او ای موسیٰ اے جہنے بنی اسرائیل نوں آکھیا سی پئی خُدا تُہاڈیاں بھائیاں دے وچوں تُہاڈے لئی اِک نبی پیدا کرے گا۔ ایہہ او ای اے جیہڑا بیابان دے وچ اوس فرشتے دے نال جیہڑا کوہِ سینا تے اوہدے نال ہم کلام ہویا۔۔۔

موسیٰ نوں خُدا نے شریعت دے احکام دِتے سن تے اوہنوں ایہہ حُکم دِتا سی پئی بنی اسرائیل نوں سِکھائے۔ جہدی تفصیل استثنا دی کتاب دے وچ موجود اے تے استثنا دی کتاب دے وچ شریعت نوں دوہرایا گیا اے۔ شریعت دیاں حُکماں نوں جاری کرن دے نال نال ای خُدا نے اِک گل واضح کر دِتی سی میں تُہاڈیاں بھائیاں دے وچوں تُہاڈی طرح دا اِک نبی برپا کراں گا۔

استثنا دی کتاب دے وچ ایس گل دا ذکر ویکھن نوں مِلدا اے تے یسعیاہ ۵۳، زبور ۴۲ تے زکریاہ دی کتاب دے وچ اوس نبی دے بارے بہت سارے حوالے تے پیشن گوئیاں موجود نے۔

پہلی گل تے ایہہ ہے پئی کسے نوں سمجھاون دی ضرورت ای نہیں تے نہ ای ستفنس دے بیان دا پہلا حصہ صدرِ عدالت والیاں نوں سمجھاون دی لوڑ سی کیوں جے او پُرانے عہد نامے دیاں نبیاں نوں چنگی طرح دے نال جاندے سن۔

ایس حوالے توں ایہہ پتہ لگدا اے پئی خُدا موسیٰ دی طرح دا اِک ہور نبی برپا کرے گا۔ ستفنس اپنے بیان نوں ایس پاسے نوں موڑدا پیا سی اوہناں نوں صرف پہلے موسیٰ دے اُتے ای دھیان رکھن دی لوڑ نہیں اے۔ سگوں دوجے موسیٰ یعنی مثیلِ موسیٰ دے ول نوں وی ویکھن دی لوڑ اے۔ تے ایس دوجے موسیٰ دی وی تابعداری کرن دی لوڑ اے۔ جے موسیٰ نوں خُدا نے شریعت عطا کیتی اے تے مثیلِ موسیٰ یا دوجا موسیٰ ایہہ اختیار رکھدا اے پئی جے لوڑ پوئے تے او ایہناں حُکماں دے حقیقی طور تے توضیح کرے۔ تے اعمال ۷ باب دی ۳۸ آیت دے وچ ایویں بیان اے:

۔۔۔تے ساڈے باپ دادے دے نال سی اوہنوں ای جیونده کلام مِلیا پئی ساڈے تیکر پہنچاوئے۔

ایتھے ستفنس نے خُدا دے عطا کردہ حُکماں دے لئی لفظ شریعت نہیں سگوں جیونده کلام ورتیا سی۔ یعنی اجیے الفاظ جیہڑے حیاتی بخشدے نے۔ ایہناں لفظاں دے نال ستفنس صدرِ عدالت والیاں دا دھیان اوہناں گلاں دے ول نوں لگانا چاہندا سی جہناں نوں خُداوند یسوع مسیح نے اپنی زمینی حیاتی دے وچ بیان کیتا سی۔ جے اسی خُدا دی مرضی تے اوہدیاں حُکماں نوں پُورا کرن دے اُتے دھیان کریئے تے ایہہ پاک روح دی معموری دے لئی کافی اے۔ کیوں جے جدوں انسان دا دھیان خُدا دے پاک کلام دے ول ول ہو جاندا اے تے پاک روح ایہناں گلاں نوں سمجھن دے لئی عقل وی دیندا اے۔ ایویں ستفنس ہن پاک روح دی معموری تے نویں عہد دے وچ شامل ہون دے ول نوں اپنے

بیان نوں لے جاندا پیا سی۔ خُدا نے بنی اسرائیل نوں کوہ سینا دے اُتے شریعت دِتی سی تے دس حُکم دِتے سن تے اخلاقی شریعت وی دِتی سی۔ تے ایہہ دس حُکم خُدا نے آپ تختیاں دے اُتے لِکھ کے موسیٰ نوں دِتے سن۔ اعمال ۷ باب دی ۷ ۳ آیت دے وِچ ایویں بیان اے:

پر ساڈےباپ دادے نے اوہدا فرمانبردار ہونا نہ چاہیا سگوں اوہنوں ہٹا دِتا تے اوہناں دے دل مصر دے ول نوں مائل ہوئے۔

ایتھے ستفنس موسیٰ دی قیادت نوں نظر انداز کرن دا اِک ہور بیان پیش کردا اے۔ پئی ساڈے باپ دادے نے شریعت حاصل کرن دے بعد وی موسیٰ نوں نظر انداز کیتا سی۔ تے اوہناں نافرمانی کردیاں ہوئیاں اپنیاں دلاں نوں پُرانیاں خیالاں دے ول نوں ای مائل رکھیا سی۔ بنی اسرائیل نوں مصر دیاں او ساریاں شیواں یاد آوندیاں سن جہناں نوں او اوتھے کھاوندے سن۔ پر اِک گل اوہناں دے دل دے وِچ نہیں سی پئی او اوتھے غُلامی دی زندگی بسر کردے پئے سن۔ تے خُدا نے اوہناں نوں اپنی معجزانہ قوت دے نال اوتھوں کڈیا سی۔ تے ہُن بیابان دے وِچ او اوہناں نوں پالدا پیا سی۔

پر بنی اسرائیل بارہا موسیٰ دے اگے بیابان دے وِچ بُڑبڑاوندے سن پئی اسی تے مصر دے وِچ بہت خُوش سی تے ہُن موسیٰ سانوں مارن دے لئی ایس بیابان دے وِچ لے آیا اے۔ بہتا لوکی موسیٰ نوں

ایہدے لئی ذمہ دار تے پیہڑا آکھدے سن۔ تے ایویں اپنے کردار تے اپنیاں گلاں دے باعث او مُسلسل خُدا دی مخالفت کردے سن تے خُدا دیاں نعمتاں تے اوہدیاں عجیب کماں توں ناخُوش سن۔

اعمال ۷ باب دی ۴۰ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

تے اوہناں نے ہارون نوں آکھیا پئی ساڈے لئی اِک اجہیا معبود بنا جیہڑا ساڈے اگے اگے چلے کیوں جے ایہہ موسی جیہڑا سانوں مصر دے مُلک وچوں کڈھ لیایا اسی نہیں جاندا پئی اوہدے نال کیہ ہویا۔

جدوں موسی شریعت لین دے لئی کوہ سینا اُتے گیا تے لوکی بہت ناراض ہوئے۔ او جدوں مصر دے وچ سن تے او اپنی مرضی دے نال کھاوندے سن پر ایتھے بیابان دے وچ وی خُدا اوہناں نوں کھاون نوں بہت کُجھ دیندا پیا سی پر او خُدا دا شُکر ادا نہیں کردے سن۔ تے ہُن اوہناں نے ایہہ خیال کیتا پئی شاید موسی سانوں کلیاں چھڈ کے کتے چلا گیا اے تاں پئی اسی ایس بیابان دے وچ مریئے۔

اسی جاندے آں پئی خُدا بُت پرستی نوں پسند نہیں کردا اے خُدا نوں ایہدے توں سخت نفرت اے۔ پر بنی اسرائیل نے خُدا دے خلاف بغاوت کردیاں ہوئیاں اوہدیاں ساریاں چنگیاں شیواں نوں نظرانداز کیتا تے اوہدیاں ساریاں معجزیاں تے عجیب کماں نوں بھُل گئے۔ تے بُت پرستی کردیاں ہوئیاں خُدا نوں ناراض کیتا۔ اعمال ۷ باب دی ۴۲ تے ۴۳ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

تے اوہناں دِناں دے وچ اوہناں نے اِک وچھا بنایا تے اوس بُت نوں قُربانیاں چڑھایاں تے اپنیاں ہتھاں دیاں کماں دے سببوں خُوشی منائی تے خُدا نے مُنہ موڑ کے اوہناں نوں چھڈ دِتا پئی اَسمانی فوج نوں پُوجن۔

ایتھے اسی ویکھدے آں پئی لوکاں نے صرف موسی نوں ای ترک نہیں کیتا سگوں اوہناں نے خُدا نوں وی ترک کر دِتا سی۔ کیوں جے اوہناں نے اپنے لئی دیوتے بنا لئے سن تے اوہناں دے اگے قُربانیاں چڑھائیاں سن تے خُدا نوں خفا کیتا سی۔ تے خُدا نے وی اوہناں توں مُنہ موڑ لیا تے اوہناں نوں اپنے ہاں توں ترک کر دِتا پئی بُتاں نوں ای پُوجن۔

اسی جاندے آں پئی خُدا ابرہام اضحاق تے یعقوب دا خُدا اے۔ موسی اپنے بُلاوے تے قیادت دے مُطابق کم کردا پیا سی۔ پر ہُن بنی اسرائیل قوم نے خُدا نوں وی نظر انداز کر دِتا سی تے حقیقی خُدا دی تھاں تے بُتاں نوں اپنا معبود بنا لیا سی۔ اوہناں نے اپنے لئی معبود بناوندیاں ہوئیاں واضح بُت پرستی کیتی سی۔ خُدا ایہدے توں بہت خفا ہویا تے اوہنے بنی اسرائیل نوں چھڈ دِتا۔ کیوں جے بنی اسرائیل نے خُدا نوں چھڈیا ہوئیاں ہتھ دیاں بنائیاں ہوئیاں شیواں نوں اولیت دِتی سی۔ تے اوہناں نے ایہناں قدراں نوں چُن لیا سی جیہڑیاں بُت پرست قوم دے ولوں اوہناں دے وچ آئیاں سن۔ تے اوہناں نے

خُدا دی بجائے دوجیاں معبوداں نوں پُوجیا تے خُوشی منائی سی۔ تے اعمال ۷ باب دی ۴۲ تے ۴۳ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

تے نبیاں دی کتاب دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے پئی اے سرائیل دے گھرانے! کیہ تُسی بیابان دے وچ چالی ورے مینوں نیجے تے قُربانیاں گُذرانیاں؟ سگوں تُسی مولک دے خیمے تے رفان دیوتا دے تارے نوں لے کے پھِردے سی۔ یعنی اوہناں مُورتاں نوں جہناں نوں تُسی سجدہ کرن دے لئی بنایا سی۔ ایویں میں تُہانوں بابل توں پراں لے جا کے وساواں گا۔ پاک کلام دے وچ خُدا دے بہت سارے صفاتی نام پائے جاندے نے۔ جہناں نوں نبیاں نے خُدا دی پرستش دے لئی ورتیا سی۔ پر جے سورج، چن تے تاریاں نوں خُدا دے ناں دی تھاں تے ورتیا جاوئے تے ایہہ واضح بُت پرستی اے جہنوں خُدا سختی دے نال ناپسند کردا اے۔

خُدا دیاں حیران کُن کماں نوں ویکھن دے باوجود لوکی خُدا نوں نظرانداز کردیاں ہوئیاں غیر قوماں دیاں دیوتیاں نوں ترجیح دیندے نے۔ تے ایویں کردیاں ہوئیاں اوہناں نے خُدا نوں ناراض کیتا سی۔ لوکی خُدا دیاں مہربانیاں تے موسیٰ دی ساری اخلاقی قیادت نوں بھُل گئے سن تے خُدا نوں ترک کردیاں ہوئیاں بُتاں نوں پُوجن لگے۔ تے ایویں خُدا توں وکھ رہے تے خُدا وی اوہناں توں وکھ رہیا۔ اعمال ۷ باب دی ۴۴ تے ۴۵ آیت دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے:

شہادت دا خیمہ بیابان دے وچ ساڈے باپ دادے دے کول سی جیویں پئی موسی دے نال کلام کرن والے نے دِتا سی۔ پئی جیہڑا نمونہ تُو ویکھیا اے اوہدے موافق ایہنوں بنا۔ اوس ای خیمے نوں ساڈے باپ دادا اگلیاں بزُرگاں توں حاصل کر کے یشوع دے نال لیائے۔

تُہانوں یاد ہوئے گا پئی شہادت دے خیمے دے وچ ہر ویلے اگ بلدی رہندی سی۔ شہادت دے خیمے دی ہدایات خُدا نے آپ دِتی سی تے موسی دی راہنمائی دے وچ ایہنوں قائم کیتا گیا سی۔ تے خُدا ایس شہادت دے خیمے دے وسیلے دے نال اوہناں دے نال کلام کردا سی تے اوہناں دے نال نال رہندا سی۔ خُدا چالی وریاں تیکر اوہناں دے نال نال رہیا سی تے اوہناں دی حفاظت کردا رہیا سی۔ ایہہ خُدا دی ہیکل دا نقشہ سی جہنوں عارضی طور تے کھڑا کیتا جانا سی۔ تے جدوں خُدا بنی اسرائیل نوں حُکم دیندا پئی او اگے وہدن تے او شہادت دا خیمہ وی اوہناں دے نال نال رہندا سی۔ تے جِتھے او کھلوندے سن او شہادت دا خیمہ وی اوہناں دے نال قیام کردا تے او سارے اوہدے آسے پاسے پڑاؤ کردے سن۔

خُدا اوہناں دے نال نال رہندا سی تے جہیدا دیاں عجیب کماں تے معجزیاں دے وسیلے دے نال اوہناں نے ایس گل دا تجربہ وی کر لیا سی۔ تاں وی لوکی خُدا نوں نظر انداز کرن تے اوہنوں ناراض کرن توں باز نہیں آوندے سن۔ تے او اپنیاں گلاں تے اپنیاں کماں توں اوہنوں ناراض کردے سن۔ جدوں پئی

خُدا نے اوہناں حکماں نوں نسل در نسل اوہناں دے وچ مُنتقل کیتا سی تے اوہنے اپنیاں لوکاں دے وچ اپنی حضوری نوں یقنی بنایا سی۔ تے ایہہ شہادت دا خیمہ یشوع دی قیادت دے وچ وعدہ کیتی ہوئی سرزمین دے وچ پہنچیا سی۔ اعمال ۷ باب دی ۴۵ توں ۴۷ آیت دے وچ ایویں بیان اے:

جیہڑے ویلے اوہناں قوماں دی ملکیت اُتے قبضہ کیتا جہناں نوں خُدا نے ساڈے باپ دادے دے اگوں کڈھ دِتا تے او داوُد دے زمانے تیکر رہیا۔ اوہدے اُتے خُدا دے ولوں فضل ہویا تے اوہنے درخواست کیتی پئی میں یعقوب دے خُدا دے واسطے مسکن تیار کراں۔ پر سُلیمان نے اوہدے لئی گھر بنایا۔

جدوں وعدہ کیتی ہوئی سرزمین دے وچ بنی اسرائیل نے شہادت دے خیمے نوں کھڑا کیتا تے فیر وی کئی واری اوہناں دیاں غلطیاں دے سببوں او غیر قوم دے کول چلا گیا سی۔

شہادت دے خیمے دے علاوہ وی بنی اسرائیل نے کئی شہراں دے وچ خُدا دے لئی مسکن تیار کیتے ہوئے سن۔ جہناں دے وچ او جیوندے خُدا دی عبات کردے سن پر اجتماعی طور تے یروشلیم دے وچ مُقیم شہادت دا خیمہ اولیت دا حامل سی۔ جدوں داوُد نے غیر قوماں دے نال جنگ کیتی تے ایہدے بعد مُلک دے وچ غیر قوماں دیاں حملیاں توں آرام رہیا۔ تے ایہدے بعد داوُد نے ایہہ خواہش ظاہر کیتی پئی او خُدا دے لئی اِک گھر بناوئے۔ پر خُدا نے اوہنوں آکھیا پئی سُلیمان اوہدے لئی ایس گھر نوں بناوئے گا۔ اعمال ۷ باب دی ۴۸ تے ۴۹ آیت دے وچ ایویں بیان اے:

پر باری تعلےٰ ہتھ دیاں بنیاں ہوئیاں گھراں دے وچ نہیں رہندا اے۔ ایویں نبی آکھدا اے پئی خُداوند فرماوندا اے پئی اَسمان میرا تخت تے زمین میرے پیراں ہیٹھاں دی چوکی اے تُسی میرے لئی کیویں دا گھر بناوٗ گے یا میری آرام گاہ کیہڑی اے؟ کیہ ایہہ ساریاں شیواں میرے ہتھ دے نال نہیں بنیاں؟

سُلیمان نے خُداوند خُدا دے لئی ایس گھر نوں بنایا۔ تے ایہہ اوہدے لئی بڑے فخر دی گل سی پئی خُدا نوں ساری زمین تے کوئی اجہیا بندہ نہیں ملیا سی جیہڑا سُلیمان دی طرح ہوئے تے جہنوں خُدا نے ہیکل نوں بناون دی اجازت دِتی ہوئے۔

پر اہم گل ایہہ ہے پئی خُدا ہتھ دیاں بنیاں ہوئیاں شیواں دے وچ نہیں رہندا اے۔ او جیہڑی انسانی تخلیق اے خُدا اوہدے وچ نہیں رہندا اے تے نہ ای اجہیاں فانی شیواں اوہدا مسکن ہوسکدیاں نے۔ ساڈے وچوں ہر کوئی سُلیمان دی حیاتی دے واقعیات نوں جاندا ہوئے گا۔ سُلیمان نے چالی وریاں دے وچ ہیکل نوں بنایا سی تے دُنیا بھر دیاں قیمتی شیواں نوں ایہدے وچ دوجیاں مُلکاں دے وچوں منگوا کے لگوایا سی تاں پئی خُدا دے گھر نوں تعمیر کرے۔ تاں وی خُدا ایہہ آکھدا اے پئی اَسمان میرا تخت اے تے زمین میرے پیراں ہیٹھاں دی چوکی اے۔ تُسی میرے لئی کیویں دا گھر بناوٗ گے؟ خُدا آپ اَسمان نوں اپنا تخت قرار دیندا اے۔

ایتھے اسی ایہہ ویکھدے آں پئی خُدا ایہہ نہیں چاہندا اے پئی اسی اِک عمارت نوں خُدا دے لئی کھڑا کر دئیے۔ خُدا ہتھ دیاں بنیاں ہوئیاں گھراں نوں نہیں چاہندا اے پئی اسے اوہدے لئی بنائیے سگوں او اپنیاں لوکاں دے وچکار رہنا چاہندا اے پئی ساڈے دل اوہدا مسکن ہون۔ ایہہ ای پُرانے عہد نامے دا مرکزی مضمون اے تے اوتھے وی خُدا مکاناں دے وچ نہیں سگوں انساناں دے وچ رہنا چاہندا سی۔

عبرانیاں دے خط دے وچ ویکھو ایہناں شیواں نوں وضاحت دے نال بیان کیتا گیا اے پئی جہناں شیواں نوں پہلاں نمونے دے طور تے بیان کیتا گیا اے اوہناں نوں ہُن حقیقی طور تے یسوع مسیح دی صورت دے وچ پیش کیتا گیا اے۔ ایویں خُدا اپنیاں لوکاں دے نال رفاقت رکھن دے لئی عمارتاں نوں ترجیح نہیں دیندا اے۔ نویں عہد نامے دے وچ خُدا نویں اَسمان تے نوی زمین نوں ساڈے وچکار لیاندا اے تے ایہہ ای خُدا دے نال رفاقت رکھن دی حقیقی تھاں اے۔

ستفنس صاحبِ علم سی تے او علمِ الٰہی دیاں بھیداں نوں سمجھدا سی۔ تے او جاندا سی پئی ہیکل دے وجود دی اہمیت ساڈے لئی کِنی اے۔ او خُدا دی حقیقی حضوری نوں محسوس کرن اُتے زور دیندا اے۔ کیوں جے یسوع مسیح دی صورت دے وچ خُدا براہ راست اپنیاں لوکاں دے وچ خیمہ لگاون دے لئی

آگیا سی۔ بھاویں جے سُلیمان نوں خُدا نے آپ ای حُکم دِتا سی پئی او خُدا دے لئی ہیکل نوں بناوے پر تاں وی یسعیاہ دی کتاب دے وچ ایویں لِکھیا ہویا اے پئی تُسی میری لئی کیویں دا گھر بناؤ گے ؟

یاد رکھو پئی کوئی وی ظاہری شے حقیقی دا مُتبادل نہیں ہوسکدی اے۔ ظاہری تے دیدنی شیواں توں اسی حقیقت نوں بدل نہیں سکدے آں۔ پر ایہہ وی نہیں اے پئی ایہدے نال ہیکل دی اہمیت گھٹ جاندی اے۔ نہیں ایویں نہیں اے۔ خُدا نے آپ ہیکل نوں بناون دا حُکم دِتا سی تے ایہہ خُدا دا مسکن اے تے ایہدے وچ خُدا دی حضوری رہندی سی۔ پر اسی جیہڑی گل دے اُتے زور دیندے پئے آں او ایہہ ہے پئی ساڈے دل حقیقی معنیاں دے وچ خُدا دے مسکن نے۔

ہیکل دی تعمیر توں پہلاں خُدا نے پُرانے عہد نامے دے وچ بہت ساریاں طریقیاں دے نال تے بہت ساریاں تھاواں تے اپنے آپ نوں اپنیاں لوکاں دے اُتے ظاہر کیتا سی تے اوہناں دے نال کلام کیتا سی۔ عبرانیاں دے خط دے وچ وی واضح ہے پئی خُدا اپنیاں لوکاں دے اُتے بہت ساریاں طریقیاں دے نال ظاہر ہویا سی۔ خُدا نے اپنے آپ نوں اپنیاں لوکاں دے اُتے ہیکل دے وچ ظاہر کیتا، اوہنے اپنے آپ نوں بلدی ہوئی جھاڑی دے وچ ظاہر کیتا۔ او ابرہام دے نال بیابان دے وچ ہمکلام ہویا۔ اوہنے یوسف نوں قید دے وچوں کڈھ کے سرفراز کیتا سی۔ تے ایویں او مختلف طریقیاں دے نال اپنیاں لوکاں دے اُتے ظاہر ہون دی قُدرت رکھدا اے۔

اسی ویکھدے آں پئی خُدا نے اپنے آپ نوں اپنیاں لوکاں دے اُتے مختلف طریقیاں دے نال ظاہر کیتا سی۔ پر اوہناں لوکاں نے خُدا دیاں ایہناں مہربانیاں نوں رد کر دیاں ہوئیاں اوہنوں ناراض کیتا سی۔ پر اوہنے اوہناں دے وچ بہت سارے عجیب کم تے معجزے کیتے تے اوہناں نوں اپنی موجودگی دا احساس دوایا سی۔ تے ایویں وی او اج وی اپنیاں لوکاں دے نال رفاقت رکھنا چاہندا اے۔ جے اسی وفاداری دے نال اوہدے نال نال چلدے آں تے او سانوں برکت تے سرفرازی دیندا اے۔

آؤ اسی دُعا کریئے:

خُداوند مہربان خُدا اسی تیرا شُکر کردے آں پئی تُو انسانی تاریخ دے وچ ساڈے باپ دادے دے نال کلام کیتا اے تے اپنے عجیب کماں دے نال اپنے آپ نوں اوہناں اُتے ظاہر کیتا۔ تُو ابرہام، اضحاق تے یعقوب دے نال کلام کیتا اے جہنوں اسی تیرے پاک کلام دے وچوں جانیا اے۔ اسی تیرے توں منت کردے آں پئی ساڈی مدد کر تاں پئی اسی پاک کلام دیاں سچائیاں نوں سمجھن وچ غلطی نہ کریئے سگوں اسی تینوں چنگی طرح دے نال جانئیے تے پچھانئیے۔ بخش پئی اسی تیری مخالفت نہ کریئے سگوں تیرے نال وفاداری دی حیاتی نوں بسر کریئے۔ اسی منت کردے آں پئی ساڈی مدد کر تے ساڈی جسمانی تے روحانی حیاتی دے لئی وسائل مُہیا کر۔ اسی اپنی حیاتی دے وچ تیری مرضی نوں جانئیے تے ایہدے اُتے عمل کریئے۔ تُو شخصی طور تے اپنے آپ نوں ساڈی حیاتی دے وچ ظاہر کیتا اے۔ اسی تیرے رحم

تے تیرے جیوندے کلام دے لئی تیرے بے حد شُکر گُزار آں۔ اسی ایس فضل دے نال بھری ہوئی آزادی دے لئی شُکر ادا کردے آں۔ ایہدے وچ کوئی شک نہیں اے پئی تُو سانوں ساڈیاں پاپاں توں آزادی بخشی اے تے ساڈیاں خطاواں نوں مٹایا اے تے سانوں نواں خروج بخشیا اے۔ تُو سانوں اپنے ناں دے وچ ہر طرح دی برکت دے نال نوازیا اے۔ سانوں برکت دے پئی اسی ہمیشہ اپنی حیاتی دے وچ تیری تعریف تمجید تے مدح سرائی کریئے۔ اسی ایہہ سارا کُجھ تیرے سوہنے پُتر ساڈے خُداوند یسوع مسیح دا ناں لیندیاں ہوئیاں منگدے آں، آمین۔

اے ہمارے باپ! ہم ایک بار پھر اس استحقاق کے لئے تیرا شکریہ ادا کرتے ہیں۔ کہ ہم تیرا کلام سیکھتے ہیں۔ ہمیں فہم عطا کر، سمجھنے کا فضل دے۔ ہم اپنے دل اور اپنے کان تیرے کلام کو سننے کے لئے کھولتے ہیں۔ان سب چیزوں کے بارے میں جو پہلے تھی اور موجود ہیں ان کے بارے میں ہمیں سکھا۔ یسوع مسیح کے نام میں۔ آمین!

اب ہم اعمال کی کتاب کے چھٹے باب اور آٹھویں آیت سے شروع کرنے والے ہیں۔ پانچویں باب میں ہمارا واسطہ کلیسیا میں پیدا ہونے والے ایک مسئلہ سے پڑتا ہے ۔ جس کا تعلق حننیاہ اور سفیرہ سے ہے۔

ابتدائی کلیسیا کی تحریک ترقی کر رہی تھی اور ان کی پہچان میں اضافہ ہو رہا تھا ۔اور لوگ روز بروز بکثرت خداوند کی جماعت میں شامل ہو رہے تھے ۔ پورے یروشلیم میں رسولوں کی شہرت پھیل چکی تھی۔ ابتدائی کلیسیا کے زیادہ تر لوگ ابھی تک مسیحیت کو قبول کرنے سے پہلے والے رویہ کے تابع تھے۔ اور یروشلیم کی ہیکل ہی ان کی خدمت کا مرکز تھی۔

رسولوں کے وسیلہ سے ہونے والے عجیب کاموں، معجزات اور کلام کی منادی کی وجہ سے لوگ یسوع مسیح کو اپنا نجات دہندہ قبول کر رہے تھے۔ اور لوگ مسیح یسوع کی پہچان میں ترقی کر رہے تھے۔

خدا ابتدائی کلیسیا کے لوگوں کو بالخصوص رسولوں کو معجزات کے وسیلہ سے اور کلام کی منادی کے لئے استعمال کررہا تھا۔ رسولوں کے وسیلہ سے ہونے والے معجزات دراصل لوگوں کو متاثر کرتے تھے۔

کیونکہ ایسا پہلے کبھی ان کے دیکھنے میں نہیں آیا تھا۔ یہ ایک منفرد چیز تھی جو ان کے درمیان ہو رہی تھی۔ اس سے لوگوں کی دلچسپی اور بھی بڑھ جاتی تھی۔

اگرچہ رسولوں کو بہت سی مشکلات اور مصائب کا بھی سامنا تھا تو بھی ابھی تک کلیسیا میں اتنی بڑی ایذا رسانی نہیں آئی تھی جس طرح یسوع مسیح کی مخالفت میں یہودی سردار اور بزرگ اُٹھ کھڑے ہوئے تھے اس قسم کی مخالفت کا سامنا رسولوں کو بھی تھا۔ لیکن وہ خداوند خدا کی قدرت اور رُوح القدس کی قوت اور یسوع مسیح کے ارشاد کی تکمیل کے لئے کام کر رہے تھے۔

اسکے علاوہ رسولوں کا کردار جس میں مسیح یسوع کا کردار بھی شامل تھا اور وہ مسیح کی مانند زندگی بسر کرتے تھے لوگوں کی برکت کا سبب بنتی تھی۔ اور اس سے لوگ متاثر ہوتے تھے۔ اور اس بڑھ کر یہ کہ ان کے دلوں میں یسوع مسیح کی محبت اور روح القدس کی قدرت موجود تھی۔ رُوح القدس جو اُن کے مددگار تھا اُن کے ساتھ تھا۔ رُوح القدس کے وسیلہ سے مسیح یسوع کی تمام تر قدرت رسولوں میں کام کرتی تھی۔ اور جو معجزات وہ دکھاتے تھے۔ بلکہ یسوع مسیح بھی اپنی خدمت کے دوران اور آسمان پر جانے سے پہلے دکھاتا تھا۔ لیکن جیسا کہ ہم پہلے اس کے بارے میں دیکھ چکے ہیں کہ ابتدائی کلیسیا کے شروع ہی میں پانچویں باب میں کلیسیا میں ایک ناخوشگوار واقعہ رُونما ہوا ہے۔

حننیاہ اور سفیرہ کے ساتھ پیش آنے والے واقعہ کی بنا پر ہم سمجھ سکتے ہیں کہ پاک رُوح کلیسیا میں کام کر رہا تھا۔ اور سب دیکھنے والوں کے لئے یہ بات بڑی تعجب کی تھی۔

حننیاہ اور سفیرہ کا کردار کلیسیا کے لئے سیکھنے کا عمل تھا ۔اس کا واضح ثبوت یہ تھا کہ پاک رُوح رسولوں کے اندر کام کر رہا تھا۔ اور رسول وفاداری سے خداوند کی خدمت انجام دیتے تھے۔

خدا سے محبت اور مسیحیت کی معراج کا انحصار مال و دولت پر نہیں۔ کیونکہ رسولوں میں بہت سے رسول مالی طور پر مضبوط نہ تھے اور جیسا کہ یسوع مسیح کی خدمت کے دوران ایک دفعہ ہیکل میں ایک بیوہ ہدیہ ڈالنے کے لئے آئی، بہت سے لوگ اپنے مال کی بہتات میں سے ہدیہ جات ڈال رہے تھے لیکن بیوہ کی تعریف کی گئی کہ اُس نے زیادہ ڈالا کیونکہ اس کے پاس جو کچھ اُس نے سب ڈال دیا۔ خدا کو دینے کا انحصار مال کی بہتات پر نہیں بلکہ دینے والے رویے پر ہے۔ کیونکہ بیوہ کے بارے میں یسوع نے کہا کہ اُس نے اپنا سب کچھ ڈا ل دیا۔ جبکہ اس کے برعکس سب اُمرا اپنے مال کی بہتات کی بنا پر ہدیہ جات ہیکل میں ڈا ل رہے تھے۔

خدا سب کچھ دیکھتا ہے ، وہ سب کچھ جانتا ہے اگرچہ آپ زیادہ دیتے ہیں تھوڑا دیتے ہیں اس کا تعلق خدا کو دینے والی نیّت پر ہے۔ اور خدا دلوں کو جانتا ہے۔ پس دیکھنے میں تو بیوہ نے شاید سب سے کم ڈالا لیکن جو کچھ اُس کے پاس تھا اور اُس کے دل کی سچائی کے باعث اُس نے سب سے زیادہ ڈالا۔

پس مسیحیت میں پرکھنے کا معیار بالکل فرق ہے، اس کا تعلق آپ کے دل اور آپ کی زندگی اور رویہ پر ہے۔

رسولوں میں بعض لوگ یونانی مائل یہودی بھی تھے یہ تعداد میں تھوڑے تھے تاہم چھٹے باب میں ہم دیکھتے ہیں کہ ان کا موقف یہ تھا کہ ہماری بیواؤں کے حق میں غفلت ہوتی ہے۔ جبکہ دوسرے رسولوں کا یہ رویہ نہ تھا بلکہ ان کی اولین ترجیح خداوند کے کلام کی منادی تھا۔

جو لوگ اکثریت میں تھے وہ عبرانی مائل یہودی تھے۔ یونانی مائل یہودیوں کی زیادہ توجہ ریلیف فنڈ کی تقسیم میں دکھائی دیتی ہے جو ہفتہ وار یا روزانہ ضرورت مندوں میں تقسیم کی جاتی تھی۔ جبکہ عبرانی مائل یہودی اس بات پر زور دیتے ہیں کہ ہماری اولین ترجیح خداوند کا کلام پیش کرنا ہے۔ پس وہ اس نتیجہ پر پہنچے کہ ہم اس کام کے لئے سات نیک نام شخصوں کو چُن لیں جو رُوح القدس اور دانائی سے معمور ہوں۔

ستفنس اور فلپس سمیت سات لوگوں کو اس خدمت کے لئے مقرر کِیا گیا ۔ چھٹے باب میں ہمیں ستفنس کی خدمت اور اس کے ساتھ پیش آنے والے اہم واقعہ کا بیان ملتا ہے۔

اگرچہ ستفنس کو فلاحی کاموں کے لئے منتخب کِیا گیا تھا لیکن اسی باب میں ہمیں یہ پتہ چلتاہے کہ وہ فضل اور قوت سے بھرا ہوا تھا اور اُس کی خدمت پرانے عہد نامہ کے نبیوں کی طرح تھی۔

چھٹے باب کی آٹھویں آیت سے ہمیں اس شخص کی کہانی نظر آتی ہے جسے اُن سات نیک نام شخصوں کے ساتھ چنا گیا۔اور وہ شخصیت ستفنس ہے۔ جب ہم ستفنس کی خدمت کو دیکھتے ہیں تو اُس کا کام محض فلاحی کام کرنا نہ تھا۔ صرف ایک کام تک اُس کی خدمت محدود نہ تھی بلکہ جس طرح پطرس کو خداوند

نے اپنی خدمت کے لئے بُلایا اور کلام اور معجزات اور انتظام کو درست رکھنے کی خدمات انجام دِیں۔ اسی طرح ستفنس کو بھی خدا بہت سے نعمتوں کے لئے وسیلہ سے استعمال کر رہا تھا۔

یہ سب کچھ رُوح القدس کے اختیار اور قدرت اور خود کو اُس کے تابع کرنے کے باعث ہے۔رُوح القدس ان عجیب کاموں کا ذمہ دارہے۔ کرنتھیوں کے نام پہلے خط میں بھی ہے کہ کوئی اپنی بہتری نہ چاہے بلکہ دوسرے کی۔ پس رُوح القدس ہمیں نعمتیں عطا کرتا ہے تاکہ ہم ان نعمتوں کے وسیلہ سے خوشخبری کا کام کریں۔

ستفنس کو اگرچہ اُن سات نیک نام شخصوں کے ساتھ ریلیف فنڈ کی تقسیم کے لئے موقع دیا گیا لیکن اس کے ساتھ وہ اولین ترجیح کلام کی خدمت کو دیتا ہے ۔وہ اپنے ایمان کا اظہار کرتا ہے۔ وہ رُوح القدس کی قدرت سے معجزات بھی کرتا ہے۔ لیکن دراصل اُس کی خدمت معجزانہ خدمت نہ تھی بلکہ مسیح یسوع کی گواہی پیش کرنا تھی۔ معجزات اور عجیب کام درحقیقت یسوع کی گواہی پیش کرنے کے نتیجہ میں رُونما ہوتے تھے۔ رسولوں کی خدمت کا بنیادی مقصد یسوع کی گواہی پیش کرنا تھا۔

معجزات ابتدائی کلیسیا کی خدمت کا اہم جُز تھا۔ اس کا مقصد یسوع مسیح کی آمد کی تصدیق تھا۔ اور یہ لوگوں کے لئے عجیب اور حیرت انگیز چیز تھی۔جو مسیحیت کے وسیلہ سے رُونما ہو رہی تھی۔ اور سب دیکھنے والے ان عجیب کاموں کے باعث حیران تھے۔ معجزات کا مقصد لوگوں کو حیران کرنا نہ تھا بلکہ یہ مسیح کی آمد اور لوگوں کی پریشانیوں اور بیماریوں سے چھٹکارے کے لئے تھے۔ ان کا مقصد لوگوں کو

اُن کی مشکلات سے آزاد کرنا تھا۔ کیونکہ یسوع کی آمد کا مقصد کچلے ہوؤں کو آزاد کرنا تھا۔ یسوع نے لوگوں کو روحانی اور جسمانی ہر دو طرح کی برکات سے نوازا۔

کلام کی خدمت اور معجزات کا رُونما ہونا مسیحیت کی اہم ترین خوبی تھی اور رسولوں کا کردار خدا کی صفات پر مبنی تھا۔ پس ستفنس کے وسیلہ سے جو عجیب کام ظہور میں آئے یا بعد ازاں سامریہ میں کئے گئے ان کا مقصد ارشادِ اعظم کی تکمیل تھا۔

لیکن ستنفس کے معجزات کا ظہور یہودیوں ہی میں ہوا۔ اور ستفنس عبادت خانہ میں کلام کی منادی کرتا تھا۔ رسولوں کے ساتھ ساتھ ستفنس کی خدمت بھی یہودیوں کے لئے ایک استحقاق تھا کہ خداوند کی نجات سب سے پہلے یہودیوں تک پہنچی۔اور اس کے بعد یونانیوں اور غیر اقوام تک۔

ستفنس کے عجیب کاموں کا تعلق یسوع مسیح کی گواہی سے تھا۔

اور ستفنس فضل اور قوت سے بھرا ہوا لوگوں میں بڑے بڑے عجیب کام اور نشان ظاہر کیا کرتا تھا کہ اُس عبادتخانہ سے جو لبرتینوں کا کہلاتا ہے اور کُرینیوں اور اسکندریوں اور اُن میں سے جو کلکیہ اور آسیہ کے تھے بعض لوگ اُٹھ کر ستفنس سے بحث کرنے لگے۔ (اعمال 6:8)

یروشلیم کے علاوہ بہت سے دوسرے بڑے شہروں میں بھی عبادتخانے تعمیر کئے گئے تھے۔ یہاں لبرتینوں کے عبادت خانہ کا ذکر ملتا ہے۔ اس عبادت خانہ سے زیادہ تر یونانی مائل یہودیوں کا تعلق

تھا۔ لبرتینوں لاطینی اصطلاح لبرتینی سے مشتق ہے۔ جس کا ترجمہ رومی غلام ہے۔بدیں وجہ یہ دور اسرائیلیوں کے لئے رومی غلامی کا تھا۔ رومیوں کے اختیار کے باعث رہن سہن اور فوجی انتظام میں بہت سے تبدیلیاں رونما ہو چکی تھیں۔ اُن کی آزادی شہری غلامی میں تبدیل ہو چکی تھی۔ کاروباری حضرات کے لئے یہ قانون رائج تھا کہ وہ کاروبار کو بہتر کرنے کے لئے دوسروں کو بطور غلام رکھ سکتے ہیں۔

ستفنس یا دوسرے رسولوں کی مخالفت کا یہ سلسلہ نیا نہیں تھا بلکہ یسوع مسیح کی بھی مخالفت کی گئ اور چونکہ رسول بھی اب یسوع مسیح کے ارشادِ اعظم اور اُس کی قیامت کے گواہ تھے۔ پس انہیں بھی مخالفت کا سامنا کرنا پڑا۔ تو بھی رسولوں نے ابتدائی کلیسیا کو قائم کرنے کے لئے پوری وفاداری سے خدمت انجام دی۔

۶۳ قبل از مسیح میں جب رومیوں کا تسلط قائم ہو گیا تو بہت سے تبدیلیاں رُونما ہو ئیں۔ یہودی سیاسی طور پر رومیوں کے ماتحت ہو گئے۔

رومی حکومت کے آنے کے باعث بہت سی نامی گرامی شخصیات کو پکڑ لیا گیا۔ معاشرتی قدروں اور سیاسی نظام میں بہت سے تبدیلیاں واقع ہو گئیں۔ رومی حکومت مذہبی اور سیاسی ہر دو طرح سے یہودیوں کو اپنے تسلط میں رکھنا چاہتی تھی۔

تاہم ان تبدیلیوں کے باوجود یروشلیم یہودیوں کے لئے مرکز تھا۔ رومیوں کے زمانہ میں یہودی عبادات اور مذہبی رسوم کی ادائیگی عبرانی میں ہی کیا کرتے تھے جبکہ ارامی اور یونانی عام بول چال کی زبان تھی۔یروشلیم کی ہیکل کے بعد لبرتینوں کے عبادتخانہ اور اسکندریوں کا عبادتخانہ بھی مشہور تھا۔ اسکندریہ تحقیقی غرض سے موجود لائبریری کے باعث شہرت رکھتا تھا۔

پولس رسول کے باعث ہونے والی ایذا رسانی کی وجہ سے بہت سے یہودی اسکندریہ کی طرف رخ کرنے لگے۔لیکن ہم آسیہ اور کلکیہ میں موجود عبادت خانوں کے متعلق کچھ زیادہ علم نہیں رکھتے۔تاہم یہ بات قابلِ قبول ہے کہ ہیکل کے علاوہ جا بجا اور مختلف شہروں میں یہودیوں نے عبادت خانے تعمیر کر رکھے تھے۔

جب ستفنس نے کلام کیا تو لبرتینوں میں دوسرے عبادت خانوں کے لوگ بھی موجود تھے۔ وہ ستفنس کے پیغام پر متفق نہ ہوئے۔یہ ان کے مذہبی حسد بھی وجہ سے تھا۔ حسد کا سامنا صرف ستفنس کو نہیں کرنا پڑرہا بلکہ اس کے علاوہ دوسرے رسولوں کو بھی کرنا پڑا، وہ ستفنس سے بحث کرنے لگے۔

مگر وہ اُس دانائی اور رُوح کا جس سے وہ کلام کرتا تھا مقابلہ نہ کرسکے۔ (اعمال 10:6)

ستفنس سے بحث کرنے والے لوگ بھی علمیت میں کم نہ تھے ۔وہ بھی بہترین نظامِ تعلیم کے حامل تھے۔ اور عبادت خانوں میں اہم ذمہ داریوں پر فائض تھے۔ وہ اپنے دلائل سے ستفنس کے کلام کی مخالفت کرنے لگے۔ لیکن ایک بات منفرد تھی کہ وہ ستفنس کی دانائی اور اُس رُوح کے باعث جو ستفنس میں تھا ، مقابلہ نہ کر سکے۔ وہ اپنی مذہبی رواداری اور اختیار کو قائم رکھنا چاہتے تھے۔

مخالفت کی ایک وجہ یہ تھی کہ وہ سمجھتے تھے کہ ستفنس اُس اقلیتی مذہبی تحریک کا حصہ ہے جو یسوع مسیح ناصری کے نام سے کام کر رہی ہے۔ بنیادی طور پر وہ بھی عبرانی مائل یہودی تھا۔ لیکن اس کی مخالفت کی وجہ یسوع مسیح ناصری کے نام سے منادی کرنا تھا۔

دانائی ایک ایسی اصطلاح ہے جسے پرانے عہد نامہ میں بہت جگہوں پر استعمال کِیا گیا ہے۔ دانائی اس بات کا اظہار ہے کہ خدا اس ذریعہ سے بہت سے اہم انکشافات کرتا ہے۔ اور خدا کی خدمت کی اہم ترین باتیں وقوع میں آتی ہیں۔

یسوع مسیح نے بھی اپنے شاگردوں کو بارہا فرمایا کہ کیا اب تک ان باتوں کو نہیں سمجھتے۔ اور دانائی اور حکمت رُوح القدس کی طرف سے آتی ہے کیونکہ وہ مددگار ہے۔

ستفنس پاک روح سے معمور تھا۔ وہ فضل اور قوت سے معمور تھا۔ اُس کے کلام کرنے کی قدرت، وضاحت اور اثر اور لہجہ اور کلام کرنے کے بعض دوسری خوبیوں کا انحصار اُس پاک رُوح پر تھا جو اُس کے اندر کام کرتا تھا۔ اور وہ رُوح کی معموری اور دانائی سے کلام پیش کرتا تھا۔ وہ کلام کرنے میں

مہارت رکھتا تھا۔ اور صاحبِ علم شخص تھا۔ لیکن لوگوں نے اُس سے حسد کِیا اور وہ اُس کی مخالفت کرنے لگے۔

پس وہ لوگ ستفنس کے خلاف دلائل دینے لگے۔ لیکن وہ اُس کا مقابلہ نہ کر سکے۔

اِس پر انہوں نے آدمیوں کو سکھا کر کہلوا دیا کہ ہم نے اِس کو موسیٰ اور خدا کے برخلاف کُفر کی باتیں کرتے سُنا۔ (اعمال 11:6)

وہ ستفنس کے باتوں کا جواب نہ دے سکے۔ اور نہ ہی اُسے دلائل کے باعث خاموش کر سکے تو وہ اُس کی سخت مخالفت کے باعث اُس پر الزام لگانے لگے اور ستفنس کی باتوں کو سمجھ نہ سکے۔ یہ سب کچھ اُن کے حسد کی بنا پر تھا۔ کیونکہ وہ خود کو مذہبی رہنما اور موسوی شریعت کے ذمہ دار سمجھتے تھے۔ وہ مسیح یسوع کی قدرت اور عجیب کاموں کی مخالفت کرنے لگے۔

مخالفین نے دو الزام صادر کئے پہلا یہ کہ اُس نے موسیٰ کے برخلاف کُفر کی باتیں کِیں اور دوسرا اُس نے خدا کے بر خلاف کُفر کی باتیں کِیں۔

یہودی اگرچہ ستفنس کا مقابلہ نہ کر سکے تاہم جو اُن سے ہو سکتا تھا انہوں نے کِیا۔ حسد کے باعث اس بات کو ہوا دی کہ وہ موسیٰ اور خدا کے بر خلاف کُفر کی باتیں کہتا ہے۔ اور یہ الزام لگایا کہ وہ موسیٰ کی تعلیم کا پرچار کرنے کی بجائے قیامت اور یسوع مسیح کی منادی کر رہا ہے۔

یسوع مسیح کی مخالفت بھی کچھ ایسے ہی کی گئی تھی اکثر موقعوں پر یسوع مسیح کی مخالفت یہ کہہ کر کی جاتی تھی کہ اُس نے خدا کے خلاف کُفر کہا ہے۔ اور چونکہ یہودی بذاتِ خود شریعت کی حقیقی باتوں کو نظر انداز کر رہے تھے لیکن اپنے حسد اور غصہ کے باعث یسوع مسیح پر یہ الزام لگائے جاتے رہے کہ اُس نے کُفر کی باتیں کی ہیں۔ اور جب یسوع مسیح کو گرفتار کِیا گیا اور صدر عدالت والوں کے سامنے پیش کِیا گیا تو اُس وقت بھی سراسر جھوٹے گواہ کھڑے کئے گئے۔اور شریعت کے اصول کے برعکس محض اپنے من کی کڑواہٹ کے باعث یسوع مسیح کو مصلوب کرنے کا حکم صادر کِیا گیا۔

قیامت کے موضوع پر بحث اتھینے میں پولس رسول نے بھی کی۔ اور اس موضوع پر بحث اور پولس رسول کو قیامت ثابت کرنا تھی۔جبکہ ستفنس کی مخالفت پر زور دینے کے لئے قیامت کے موضوع پر بات چیت اتنی کارگر ثابت نہ ہوئی جتنی کہ موسیٰ اور خدا کے بر خلاف باتیں کہنے والی بات کے باعث ستفنس کو مشکلات کا سامنا کرنا پڑا۔ یہودیوں نے مخالفت کی اس بات کو پھیلانے کے لئے چپکے سے کام کِیا اور اس بات کو سب لوگوں میں مشہور کر دیا کہ ستفنس موسیٰ اور خدا کے بر خلاف باتیں کہتا ہے۔

پھر وہ عوام اور بزرگوں اور فقیہوں کو اُبھار کر اُس پر چڑھ گئے اور پکڑ کر صدر عدالت میں لے گئے۔ (اعمال 12:6)

یہودیوں نے بزرگوں اور فقیہیوں کی مدد سے خدا کے بر خلاف اخلاقی گناہ کرنے کی سزا ستفنس کو دینا چاہا۔ اُن کی نظر میں یہ کبیرہ گناہ تھا جس کی سزا سے مستثنیٰ قرار نہیں دیا جا سکتا تھا۔

مخالفین نے ستفنس کی مخالفت پر زور دینے کے لئے اور اس کی مخالفت کو لازمی اور قابلِ سزا بنانے کے لئے چپکے سے یہ کام کِیا۔ اور سب نامی گرامی لوگوں میں چپکے سے اس بات کو مشہور کِیا۔ اور ستفنس کو مار ڈالنے کے لئے اسی بات کو بنیاد بنایا کیونکہ اس کے علاوہ اُن کے پاس کوئی اَور چارہ نہ تھا کہ وہ اپنے حسد کی آگ کو ٹھنڈا کر سکیں۔

ستفنس ایک دوستانہ طبیعت رکھنے والا شخص تھا۔ علمیت کے اعتبار سے موسوی شریعت کو سمجھتا تھا۔ تمام بزرگ اور فقیہی جو شریعت کے علمبردار تھے اور موسیٰ کی شریعت پر سختی سے عمل کرتے تھے وہ قطعی طور پر مسیحیت کے حق میں نہ تھے اسی وجہ سے ستفنس کو اس جرم میں صدر عدالت میں پیش کِیا گیا۔

پس تمام بزرگ اور فقیہی ستفنس کے بابت گفتگو اور فیصلہ کرنے کے لئے جمع ہوئے۔ ستفنس کے مسئلہ کو حل کرنے کے لئے بزرگوں اور فقیہوں کا گروپ تشکیل دیا گیا ہے۔

سنہیڈرن یا صدر عدالت میں گملی ایل اور سردار کاہن حنا اور کائفا کے علاوہ چند اور بزرگ بھی شامل تھے جو کسی بھی اہم فیصلہ کی بابت صلاح مشورہ کرتے اور حکم صادر کرتے تھے۔

ستفنس کے معاملہ کو بھی سنہیڈرن کے سامنے پیش کیا گیا۔ اور بالکل یسوع مسیح کی طرح ستفنس کو بھی موردِ الزام قرار دیا گیا اور کوئی رعایت نہ برتی گئی۔ جس کے نتیجہ ستفنس کی موت کی صورت میں نکلا۔

اور جھوٹے گواہ کھڑے کئے جنہوں نے کہا یہ شخص اس پاک مقام اور شریعت کے بر خلاف بولنے سے باز نہیں آتا۔ (اعمال 13:6)

ستفنس کو گرفتار کیا گیا اور صدر عدالت میں پیش کیا گیا۔ انہوں نے دو جھوٹے گواہ کھڑے کئے۔ اور ان دونوں گواہوں نے ذرا بھی لحاظ نہ کیا اور مسلسل اور بے خوف ستفنس کے خلاف گواہی کے لئے بولے۔

دونوں گواہوں کا موقف بھی یہی تھا کہ ستفنس نے خدا اور موسیٰ کے خلاف باتیں کی ہیں اور یہ شریعت کی سراسر نفی ہے۔

کیونکہ ہم نے اُسے یہ کہتے سنا ہے کہ وہی یسوع ناصری اس مقام کو برباد کردیگا اور اُن رسموں کو بدل ڈالے گا جو موسیٰ نے ہمیں سونپی ہیں۔ (اعمال 13:6)

اب گواہ ستفنس پر الزام لگا رہے ہیں اور اُس کے ملزم ٹھہرائے جانے والے الفاظ کو بیان کر رہے ہیں۔

یسوع مسیح کا واقعہ ابھی تھوڑا ہی عرصہ پیش آیا تھا اس قسم کے الزام یسوع مسیح پر بھی لگائے گئے تھے۔ یسوع مسیح کی بابت بھی شرع کے عالم غلطی کے مرتکب ہوئے تھے۔ یوحنا کے انجیلی بیان میں اس کا ذکر ملتا ہے کہ جب یسوع نے کہا مَیں اس ہیکل کو تین دن میں ڈھا کر دوبارہ کھڑا کر دوں گا۔ یہودی اس بات پر تلملائے کہ یہ کیسی بات ہے جسے تعمیر میں چالیس سال لگےاُسے یہ اکیلا تین دن میں کیسے گرا سکتا اور کھڑا کر سکتا ہے۔ لیکن یسوع نے اپنے جسم کی بابت بات کی تھی۔

اب جب ستفنس کی مخالفت کی جا رہی تھی تو ان کے ذہن میں یسوع مسیح کے ساتھ پیش آنے والے واقعات کی پرانی یاد آ رہی ہو گی۔ جبکہ یسوع مسیح نے بالخصوص اور ہیکل کو قطعی طور پر گرانے کا ذکر نہیں کیِا تھا۔ لیکن یہودی سردار اس بات کو نہیں سمجھے تھے۔ اور انہوں نے ہیکل کی بابت ہی اس بات کو سمجھا۔

ہیکل کا مسئلہ نہاہیت گھمبیر تھا کیونکہ ہیکل یہودیوں کی خاص پہچان تھی۔ وہ اس بات پر غم وغصہ کا اظہار کئے بغیر چپ نہیں رہ سکتے تھے ۔یہودیت کا سارا نظام ہیکل کی وجہ تھا ۔ یہودی ہیکل کےبارے میں تو ایسا خیال بھی نہیں کر سکتے تھے کہ اِسے گرایا جائے لیکن درحقیقت یہودی سردار کاہن اس بات کے حقیقی معنوں کو نہیں سمجھ رہے تھے بلکہ مخالفت برائے مخالفت پر اڑے ہوئے تھے۔

اور ہیکل میں تمام یہودی عیدوں اور خصوصی قربانیوں کی ادائیگی ہوتی تھی ، یعنی یہودی یہ سمجھتے تھے کہ ہیکل کے بغیر ان کا وجود نہ ہونے کے برابر ہے۔ یہودیوں کا مکمل طور پر انحصار ہیکل پر تھا۔ اور تمام مذہبی زندگی کا مرکز تھی۔

یسوع کے الفاظ کی تشریح بھی یہودیوں نے غلط کی اور اسے ہیکل کا مخالف سمجھا کیونکہ ان کے خیال میں یسوع نے اسے گرانے کی بات کی۔ اور نہ سمجھے کہ یسوع اپنے بدن کی بات کرتا ہے۔ اور اب ستفنس کی مخالفت بھی محض مذہبی حسد کی بنا پر ہو رہی ہے کیونکہ ستفنس بھی اسی یسوع کا پیروکار ہے۔ اور ان کے خیال میں ستفنس نے بھی موسوی شریعت کے خاتمہ اور ہیکل کے گرائے جانے کی بات کی ہے۔

دوسرا الزام ستفنس پر یہ تھا کہ اُس نے کہا کہ یسوع موسیٰ کی تمام رسموں کو بدل ڈالے گا۔جبکہ یسوع اور رسولوں نے کبھی ایسا خیال نہیں کیا۔ کیونکہ یسوع نے کہا کہ مَیں نبیوں اور توریت کی باتوں کو پورا کرنے آیا ہوں۔

یہودی چونکہ سختی سے موسیٰ کی شریعت پر عمل کرتے تھے۔ اور ہیکل سے اُنہیں خاص محبت تھی۔ اس کی وجہ یہ تھی کہ جب بھی غیر اقوام ان پر چڑھائی کرتی تھی وہ مخالف حکومتوں کے خلاف صف آرا ہوئے اور رومیوں کے خلاف کئی ایک تحاریک شروع ہوئیں اور ان تحاریک کی بنیاد اُن لوگوں نے

ڈالی جو غیر اقوام کی حکومت اور مذہبی عقائد میں غیر اقوام کی مداخلت پسند نہیں کرتے تھے۔ اسلئے ہیکل کی بنیاد پر غیر اقوام کے ساتھ ہمیشہ سے یہودیوں کی جنگ رہی ہے۔

غیر اقوام کی مخالفت کے باعث یہودی اس بات سے با خبر رہتے تھے کہ کہیں یسوع ناصری کے پیروکار بھی انہی مخالفین میں سے تو نہیں جو موسیٰ کی شریعت کے رسموں کو بدلنا چاہتے ہیں۔ جبکہ یہودیوں کے لئے موسیٰ کی شریعت کی باتوں اور توریت کی باتوں کو ترک کرنا انتہائی کٹھن تھا۔

پس ستفنس کی ان باتوں کو انہوں نے موسیٰ کی شریعت کی مخالفت سمجھا۔ پس اس معاملہ کو نہایت اہم اور سنجیدہ سمجھا گیا اور اسے سنہیڈرن کے سامنے پیش کیا گیا۔

ستفنس کے پیغام کا مرکز یسوع مسیح کی قربانی اور یسوع مسیح بطور ہیکل تھا۔ لیکن یہاں ایک بار پھر یہ پیغام یہودیوں کی سمجھ سے بالاتر دکھائی دیتا ہے۔ اور وہ یسوع کو خدا کا مقدِس تسلیم کرنے کو تیار نہیں ہیں۔

ستفنس وہ پہلا شخص ہے جس کی نئے عہد نامہ کی باتوں کو عملی طور پر اپنانا شروع کیا۔ یعنی یسوع خدا کا مقدِس اور نئی ہیکل اور سب قربانیوں کی جگہ پر ایک ہی کامل قربانی اور یسوع مسیح میں شریعت کی تمام باتیں پوری ہو گئیں وغیرہ ۔

رسولوں کی تعلیم کا مرکز بھی یہی تھا کہ یسوع مسیح کونے کے سرے کا پتھر ہو گیا۔ وہ زندہ پتھر ہے۔ ستفنس کا کلام نئے عہدنامہ کی باتوں کا عملی ثبوت اور نئے عہد کا خوبصورت اظہار ہے۔

اور اُن سب نے جو عدالت میں بیٹھے تھے اُس پر غور سے نظر کی تو دیکھا کہ اُس کا چہرہ فرشتہ کا سا ہے۔ پھر سردار کاہن نے کہا کیا یہ باتیں اسی طرح پر ہیں ؟۔ (اعمال 6:15-17)

یہاں ستفنس کا چہرہ فرشتہ کا سا دکھائی دینے سے مراد یہ ہے کہ اُس پر چہرے پر کسی قسم کی کوئی پریشانی اور خوف نہ تھا بلکہ اُس کے چہرے پر اطمینان اور تسلی تھی۔ اُسے کسی قسم کا کوئی ڈر نہ تھا۔ہو سکتا ہے کہ اس قسم کا کلام سنانے سے ستفنس کے چہرے پر کچھ گھبراہٹ کا خوف ہو لیکن اُسے اس قسم کی کوئی پریشانی نہ تھی بلکہ اُسے اطمینان تھا۔

ستفنس صاحبِ علم شخص تھا اُسے اپنے کلام پر ذرا بھی دکھ نہ تھا کہ اُس نے کیوں ایسی تقریر کی۔ وہ خوش تقریر تھا۔ وہ کلام کرنے میں دانا اور اپنی رویا میں مضبوط شخص تھا۔

اُس نے کہا اے بھائیو اور بزرگو سُنو!۔۔۔ (اعمال 7:2)

ستفنس بڑا پُر اعتماد تھا اُس نے ذرا بھی خوف نہ کھایا بلکہ ان سب حاضرین کو مخاطب کیا۔ ستفنس اس بات سے بخوبی واقف تھا کہ انہوں نے مسیح یسوع کو بھی رَد کیِا تھا۔پس اب ستفنس انہیں اپنے پیغام کا مرکزی مضمون سمجھانے لگا اور ان سے مخاطب ہوا اور نرم مزاج میں اُن سے گفتگو شروع کی۔

خدای ذوالجلال ہمارے باپ ابرہام پر اُس وقت ظاہر ہوا جب وہ حاران میں بسنے سے پیشتر مسوپتامیہ میں تھا۔ (اعمال 2:7)

ستفنس کی باتیں دراصل کوئی پیغام نہیں اور نہ ہی وعظ ہے۔ بلکہ اپنے پیش کردہ کلام کی وضاحت ہے۔ اور نہ ہی وہ اپنے بچاؤ کے لئے ان باتوں کو بیان کر رہا ہے بلکہ وہ بہت سے ایسے نقاط پیش کرنے جا رہا ہے جن سے وہ حقیقت کی طرف صدر عدالت والوں کی توجہ دلانے جا رہا تھا۔

اس بیان میں وہ تین باتوں کی نشاندہی کرنے جارہا ہے جن سے وہ ثابت کر رہا ہے کہ خدا اپنے لوگوں کو صرف ہیکل ہی میں نہیں ملتا رہا۔ اور ساتویں باب میں اپنے بیان میں وہ تین لوگوں کا ذکر کرتا ہےیعنی ابرہام ، یوسف اور موسیٰ۔ ان تینوں اشخاص کی خدا کے ساتھ ملاقات مقدِس یا ہیکل میں نہیں ہوئی۔

اس نقطہ کا مقصد یہودیوں کے ذہن سے ہیکل کی بابت انتہا پسندی کو دور کرنا تھا۔ تاکہ ان کی توجہ خدا کے ساتھ حقیقی وابستگی کی طرف دلائی جائے نہ کہ ظاہری اور رسمی۔

اگر ہم سمجھیں کہ صرف ہیکل ہی میں خدا سے ملاقات ہو سکتی ہے تو ہم خدا کو محدود کر دیتے ہیں۔ اور دوسرا اہم نقطہ جو ستفنس نے پیش کِیا وہ یہ تھا کہ لوگوں نے ہر زمانہ میں خدا کے نبیوں کو رَد کِیا۔ موسیٰ کو رَد کِیا گیا اور اُس کی مخالفت کی گئی یوسف کو اُس کے اپنے ہی بھائیوں نے تسلیم نہ کِیا۔

ستفنس نے یہودیوں کی مخالفت اور صدر عدالت میں اُس کی پیشی کے باعث یہاں علمِ الٰہی کے دو اہم نقاظ کی نشاندہی کی ۔ پس اُس نے اُن کی انتہا پسندی کو ایک طرف کر کے سب سے پہلی مثال ابرہام کی پیش کی کہ خدا ہمارے باپ ابرہام کو مسوپتامیہ میں ملا۔

اور اُس سے کہا کہ اپنے مُلک اور اپنے کنبے سے نکل کر اُس مُلک میں چلا جا جسے مَیں تجھے دکھاؤنگا۔ (اعمال 3:7)

جہاں تک انبیا پر ایمان کی بات آتی ہے کہ ہر یہودی اور مسیحی ابرہام سے شروع کرتا ہے۔ ہم ایمان کے اعتبار سے ابرہام کے فرزند ہیں۔ کیونکہ وہ ایمانداروں کا باپ ہے۔

ابرہام عراق میں سے ہوتا ہوا حاران کو گیا جو ترکی کا بالائی حصہ ہے اور موجودہ شام کا علاقہ ہے۔ اپنے ناطے داروں سے نکل کر ابرہام نے دور دراز کا یہ طویل سفر خدا کے وعدے کے مطابق کِیا کہ کیونکہ خدا نے اُس سے کہا تھا اُسے موعودہ سرزمین میں لے جائے گا۔

ابرہام کا بھتیجا لُوط بھی اُس کے ساتھ تھا۔ ابرہام فلسطین سے ملحقہ علاقہ میں بسنے لگا جب لُوط نے یردن کی ساری ترائی کو دیکھ کر وہاں رہنے کا فیصلہ کِیا۔

اس پر وہ کسدیوں کے ملک سے نکل کر حاران میں جا بسا اور وہاں سے اُس کے باپ کے مرنے کے بعد خدا نے اُس کو اِس ملک میں لا کر بسا دیا جس میں تم اب بستے ہو۔ (اعمال 4:7)

ابرہام اپنے خاندان کے بعض دوسرے افراد کو بھی ہمراہ لے کر حاران میں آیا۔ اور حاران میں خدا اُس پر ظاہر ہوا۔ حالانکہ ابھی تک خدا کے لئے کوئی مقدِس یا ہیکل ابھی تک تعمیر نہیں کی گئ تھی۔

خدا نے اُس وقت ابرہام کی زندگی میں کام کیا جب ابھی وہ موعودہ سر زمین میں بھی نہیں آیا تھا۔ اور نہ ہی خدا نے کسی طرح کی ہیکل تعمیر کرنے کا حکم دیا تھا۔

ابرہام نے خدا کے وعدے کا یقین کیا اور ایمان رکھا کہ خدا ایسا کریگا اور وہ اپنے رشتے داروں اور ناطے داروں کے بیچ کر نکل کر اُس مقام کی طرف چلا جہاں جانے کے لئے خدا نے اُس کو حکم دیا کیونکہ اُس نے خدا کے وعدہ کا یقین کیا کہ خدا اُس کی اولاد کو بہت بڑھائے گا۔

پس خدا نے اپنے آپ کو ابرہام پر ظاہر کیا اور اُس کی زندگی میں کام کیا۔

اور اُس کو کچھ میراث بلکہ قدم رکھنے کی بھی اُس میں جگہ نہ دی مگر وعدہ کیا کہ مَیں یہ زمین تیرے اور تیرے بعد تیری نسل کے قبضہ میں کر دونگا حالانکہ اُس کے اولاد نہ تھی۔(اعمال 5:7)

اس ساری کہانی کا بیان توریت پیدایش کی کتاب میں موجود ہے جسے توریت کے باقی چار کتابوں کے ساتھ شمار کیا جاتا ہے۔

صدوقی اور فریسی ہر طبقہ فکر کے لوگ توریت سے متفق تھے۔ اور انہیں توریت کی تعلیم پر کسی قسم کا انکارنہ تھا۔ حتیٰ کہ صدوقی قیامت اور فرشتوں پر ایمان نہیں رکھتے تھے۔ تاہم پیدایش کی کتاب کی

باتوں پر وہ بھی ایمان رکھتے تھے۔ اور اس بات کو تسلیم کرتے ہیں کہ خدا نے اُس کی نسل کو موعودہ سر زمین عطا کی ہے۔

اور خدا نے یہ فرمایا کہ تیری نسل غیر ملک میں پردیسی ہو گی ۔ وہ اُن کو غلامی میں رکھیں گے اور چار سو برس تک اُن سے بد سلوکی کریں گے۔ پھر خدا نے کہا کہ جس قوم کی وہ غلامی میں رہیں گے اُس کو مَیں سزا دوں گا اور اُس کے بعد وہ نکل کر اِسی جگہ میری عبادت کریں گے۔ (اعمال 7- 6:7)

ابرہام خدا کے وعدہ کے مطابق جدو جہد کر رہا تھا ۔ یہ اُس کے لئے چیلنج تھا۔ کیونکہ اُسے اپنے وطن اور ناطے داروں کو خیر باد کہنا تھا ۔ پس اُس نے خداکا وعدہ کے یقین کرتے ہوئے ایسا ہی کیا۔ اور ایک وقت آیا جب اس وعدہ کی تصدیق کے لئے خدا اور ابرہام کے مابین عہد کاٹا گیا ۔ اور عہد کاٹنے کے نشان کے لئے جانوروں کو دو ٹکڑے کیا گیا۔ یہ اُس زمانہ کی قدیم روایت تھی۔ پس اُس زمانہ کی ثقافت کے مطابق عہد کی پاسداری اور مضبوطی کے ثبوت کے طور پر جانوروں کو دو ٹکڑے کیا اور ایک جلتی ہوئی مشعل اُن کے بیچ سے ہو کر گزری۔

ہم یہ تو نہیں جانتے کہ اس کا رسم کا پس منظر کیا ہے لیکن اتنا جانتے ہیں کہ ابرہام اور خدا کے مابین عہد کے جانوروں کو دو دو حصے کر کے اُن کو ایک دوسرے کے مدِ مقابل رکھا گیا۔

خدا نے وعدہ کِیا کہ یہ سر زمین میں تیری نسل کو دوں گا۔ خدا نے وعدہ کِیا کہ مستقبل میں وہ ضرور یہ سر زمین ابرہام کی نسل کو دوں گا۔ لیکن خدا کی مرضی اُس کے اپنے ارادوں اور منصوبوں کے وسیلہ سے عمل میں آتی ہے۔

اور غلامی کا کٹھن دور جس میں مشکلات پریشانیاں اور دکھ درد تھے وہ دور مصر کی غلامی کا دور تھا۔ جہاں بنی اسرائیل چار سو برس تک غلامی میں رہے۔ اور غلامی اور مشکلات کا آغاز اُس وقت ہوا جب یوسف کی وفات کے بعد ایک نیا بادشاہ برپا ہوا اور وہ بنی اسرائیل سے سخت کام کروانے لگا اور اُن پر سختی کرنے لگا۔

تاہم خدا نے وعدہ کِیا کہ مَیں اُنہیں برکت دونگا۔ اور غلامی کے گھر سے رہائی بخشوں گا۔ اور اسی جگہ وہ میری عبادت کریں گے۔ اور وہ جگہ جہاں خدا نے بنی اسرائیل کے بارے میں کہا کہ وہ میری پرستش کریں گے وہ یروشلیم کی ہیکل نہیں تھی۔

پس ستفنس کئی ایک نقاط پیش کر رہا ہے تاکہ اُن پر واضح کرے کہ وعدوں کا خدا ایسا نہیں جیسا وہ سمجھتے ہیں۔ بلکہ خدا اپنے وعدوں میں سچا اور پورا کرنے میں قادر ہے۔

اور اُس نے اُس سے ختنہ کا عہد باندھا اور اسی حالت میں ابرہام سے اضحاق پیدا ہوا۔۔(اعمال (8:7

ستفنس یہاں تاریخی باتوں کو بیان نہیں کررہا تھا اور نہ شریعت کے احکام کا تفصیلی بیان کرنے جا رہا تھا بلکہ ختنہ کا ذکر کر کے وہ خدا کی امت کے لوگ بننے کی ظاہری علامت کا بیان کررہا ہے۔

یہ نشان دوسری اقوام یعنی فلسطینی اور مصری اور دوسری اقوام سے فرق کی وجہ سے خدا نے یہ نشان اُنہیں دیا۔ختنہ کا یہ نشان صرف ابرہام کی اولاد کو دیا گیا۔ تاکہ موعودہ نسل ٹھہرے۔

۔۔۔اور آٹھویں دن اُس کا ختنہ کِیا گیا اور اضحاق سے یعقوب اور یعقوب سے بارہ قبیلوں کے بزرگ پیدا ہوئے ۔ (اعمال 8:7)

اضحاق وعدہ کا فرزند تھا۔ جب خدا نےاضحاق کے بارے میں ابرہام اور سارہ کو بتایا تو سارہ اس بات پر ہنسی۔ اور وہ ایسی عمر میں تھے جب اُن سے اولاد پیدا نہیں ہو سکتی تھی۔ لیکن یہ خدا کا معجزہ تھا کیونکہ خوشی مہیا کرنے والا خدا ہے۔ اور حیرت انگیز کام وقوع میں لاتا ہے۔

اور یقیناً ابرہام اور سارہ کے لئے یہ انتہائی خوشی کا بات تھی۔ پس اضحاق وعدہ کے فرزند کے طور پر پیدا ہوا اور اُس کا ختنہ کِیا گیا۔

پس ختنہ کا عہد موسیٰ سے پہلے کا تھا اس عہد کا اجرا موسیٰ کے وقت سے نہیں ہوا۔ اضحاق سے یعقوب پیدا ہوا اور یعقوب سے بارہ قبیلوں کے بزرگ پیدا ہوئے اور ان سب کا دَور موسیٰ سے پہلے کا تھا۔ یہ حیران کن چیز تھی جس کے تحت خدا نے ابرہام کی نسل کو اپنے لوگوں میں شامل کرنے کا

عہد باندھا اور یہ موسیٰ کی معرفت شریعت دئے جانے کے وقت سے پہلے تھا۔ یہ یہودی تاریخ اور موسوی شریعت سے پہلے جاری ہوا۔

پس ستفنس کی تقریر کا رخ اس طرف جا رہا تھا کہ اگر یہودی محض یہی سمجھیں کہ جو کچھ ہے وہ موسیٰ ہی کا ہے تو ہم بہت سے چیزوں سے غافل ہوتے جا رہے ہیں جو خدا نے موسیٰ سے پہلے کِیا تھا اور جسے آج ہم اپنائے ہوئے ہیں اور بطور یہودی ہمیں اس پر فخر ہے۔ اور خدا کی شریعت اور احکام کی بہت سے باتوں ترک کر رہے ہیں یا انہیں موسیٰ سے منسوب کر رہے ہیں حالانکہ یہ اُس سے پہلے بھی تھیں۔ اور دراصل اس عمل سے وہ خدا کے ساتھ حقیقی تعلق کو نظر انداز کر رہے تھے۔

پس ستفنس یہ واضح کر رہا تھا کہ یسوع مسیح نے بھی ہیکل اور موسیٰ کو منسوخ کرنا نہ چاہا بلکہ اُس نے بہت سے حقیقی باتوں کو واضح کرنے کے لئے معجزات اور عجیب کام کئے کیونکہ خدا کی مرضی اور احکام کی بہت سے باتوں کا تعلق تو اُس دور سے بھی جب موسیٰ نبی نہیں تھا۔ اور یہودی انہیں اپناتے ہیں اور وہ شریعت کا حصہ ہیں۔

اور بزرگوں نے حسد میں آکر یوسف کو بیچا کہ مصر میں پہنچ جائے مگر خدا اُس کے ساتھ تھا۔ (اعمال9:7)

یعقوب بھی قدیم انبیا میں سے ہے۔ اس کے بارہ بیٹے پیدا ہوئے اور وہی بارہ بیٹے بارہ قبیلے بنے۔ باقی گیارہ بھائیوں نے یوسف سے حسد کِیا۔ اور اُس کے خوابوں کےباعث اُس سے خفا ہوئے۔ ان کے

حسد کرنے کی وجہ یہ تھی بارہ بھائیوں میں وہ واحد تھا جسے بارہ بھائی سجدہ کر رہے ہیں اور وہ اُن پر حکمران ہے۔

اُس کے خوابوں میں ایک خواب میں گیارہ ستاروں کے ساتھ ساتھ چاند اور سورج بھی اُسے سجدہ کر رہے تھے ۔ یوسف خواب بین تھا اور خدا اُسے مستقبل کی باتوں کی خبر دے رہا تھا لیکن بھائی اُس سے حسد کرنے لگے ۔ سورج اور چاند اور گیارہ ستاروں کے خواب میں یوسف کا باپ اور ماں بھی اُسے سجدہ کرنے کی نشاندہی کرتا ہے۔

اُس کے ساتھ حسد کی وجہ سے اُس کے خلاف بھائیوں نے کئی ایک منصوبے بنائے کہ اُسے مار ڈالیں۔ لیکن بھائیوں میں سے ایک نے یہ مشورہ دیا کہ ہم اُسے قتل نہ کریں بلکہ جیتا رہنے دیں اور پھر بھائیوں نے اسے اسماعیلی قافلے کے ہاتھوں بیچ دیا اور یوں یوسف مصر میں پہنچا۔

یوسف نے اپنے خوابو ں کے بارے میں اپنے بھائی کو بتایا تو وہ اُس سے خفا ہوئے اور اُس سے حسد کرنے لگے۔ یہ اُس کی اپنی مرضی نہ تھی بلکہ اُسے خواب دکھانے والا تھا دراصل خدا تھا۔ وہ صرف اپنے بھائیوں کو بتانے کو گیا۔ لیکن وہ اُس کی مخالفت کرنے لگے۔

یوسف نے خود کبھی اپنی سیاست سے ان پر حکمرانی کرنے کی کوشش نہ کی بلکہ خدا اُسے مستقبل میں اُن کا حکمران بنانے کو تھا۔ پس خدانے وقت پر اُسے سرفرازی بخشی۔

اسی طرح یسوع مسیح بھی جب روئے زمین آیا تو اُس نے اپنی حقیقی پہچان کے متعلق بنی اسرائیل کو بتایا کہ خدا نے اُسے بھیجا ہے لیکن کسی نے اُس کا یقین نہ کِیا اور شرع کے معلموں نے اُس کی مخالفت کی۔ اور اُس پر ایمان نہ لائے۔ لیکن خدا نے بہت سے معجزات اور عجیب کاموں اور کلام کی منادی کی باعث اُسے سرفرازی عطا کی اور بہتیرے خدا کی بادشاہی میں شامل ہوئے۔

یوسف جو کچھ بھائیوں کو بتا رہا تھا وہ اُس کی من گھڑت کہانی نہ تھی بلکہ جو خدا نے اُسے دکھایا وہی وہ بھائیوں کو بتا رہا تھا۔ لیکن اُس کی مخالفت کی گئی اور کسی نے بھی اُس کا یقین نہ کِیا اسی طرح یسوع مسیح کی حالاتِ زندگی بھی بہت سے باتوں میں یوسف کی زندگی سے ملتی جلتی ہے۔

سردار کاہن اور بزرگ اور شرع کے معلم یسوع مسیح سے حسد کرتے تھے۔ اور اُس کی تعلیم کی مخالفت کرتے اور ہر وقت اُسے پکڑنے اور قتل کرنے کی کوشش میں رہتے تھے تاکہ اُس کے کام کو روکا جائے۔ اور یہاں تک اُن سے ہو سکا انہوں نے یسوع کی مخالفت کی اور یہاں تک کہ اُسے مصلوب بھی کیِا۔

یسوع مسیح کو یہودیوں کے کہنے پر پیلاطس کی حکومت میں مصلوب کِیا گیا۔

یہودیوں کا تعلق یہوداہ کے قبیلہ سے ہے اور یہودیوں کی تاریخ میں ایک وقت یہوداہ کی سلطنت جسے جنوبی سلطنت کہا جاتا ہے،اس سلطنت کے لوگوں کو بھی یہودی کہا جانے لگا۔ یہودی لفظ کا تعلق

یہوداہ سے ہے۔ اسرائیل کے بارہ قبیلوں کے لوگ دراصل یہودی نہیں ہیں بلکہ صرف یہوداہ کے قبیلے کے لوگ یہودی ہیں۔ مجموعی طور پر بارہ قبیلوں کے لوگ اسرائیلی ہیں۔

پس بھائیوں نے حسد کی وجہ سے یوسف کو بیچ دیا، اُسے مصر میں پہنچایا گیا یہاں اُس نے غلام کی حیثیت سے زندگی بسر کی خدا نے اُسے سرفرازی دی اور وہ مصر میں ایک حکمران کا درجہ پر فائض ہو گیا۔ اور خدا نے اُسے شخصی طور انتظام کی نعمت عطا کر رکھی تھی ۔ اور وہ سب کاموں کو بڑے سلیقہ سے کرنے کی مہارت رکھتا تھا۔

۔۔۔خدا اُسکے ساتھ تھا۔ اور اُسکی سب مصیبتوں سے اُس نے اُس کو چھڑایا۔۔۔ (اعمال 7:9-10)

خدا یوسف کے ساتھ تھا اور اُس کی مدد کر رہا تھا کیونکہ خدا اُس کے وسیلہ سے ساری قوم کو بچانا چاہتا تھا۔ جس طرح یوسف کو اُس کے بھائیوں کو رد کیِا اسی طرح یسوع مسیح کو بھی رد کیِا گیا لیکن خدا اُس کے ساتھ تھا۔ خدا نے یسوع مسیح کو قیام بخشا اور اُسے مُردوں میں سے جِلایا۔اور یوسف کی طرح اُسے مضبوط اور مستحکم کیِا اور ابدی حکمرانی عطا کی۔

پس اگر خدا کسی کو برکت اور سرفرازی دیتا ہے تو انسان اُس کا کچھ نہیں بگاڑ سکتا۔ یوسف کو بھی خدانے برکت سے اُسے سرفرازی دی کیونکہ مصر میں خدا اُسے کسی مقصد کے لئے لے گیا تھا۔ اور وہ مقصد بنی اسرائیل کے اولاد کی حفاظت کرنا تھا۔ پس خدا نے انہیں محفوظ رکھا۔

۔۔۔اور مصر کے بادشاہ فرعون کے نزدیک اُس کو مقبولیت اور حکمت بخشی اور اُس نے اُسے مصر اور اپنے سارے گھر کا سردار کر دیا۔ پھر مصر کے سارے ملک اور کنعان میں کال پڑا اور بڑی مصیبت آئی۔

(اعمال 7:10-11)

ایک الزام کے باعث یوسف کو جیل میں ڈال دیا گیا۔ اور فرعون نے خواب دیکھا اور وہ اس کے باعث بڑا پریشان ہوا اُسے تجسس تھا کہ کوئی اُس کے خوابوں کی تعبیر بتائے لیکن کوئی نہ بتا سکا سوائے یوسف کے۔ جب یوسف نے اُس کے خوابوں کی تعبیر بتائی تو فرعون نے اُسے مصر پر چوتھے درجے کا حکم مقرر کر دیا۔ اور یوسف ان تمام حالات پر غالب آیا جن کے بارے میں فرعون نے دیکھا تھا کہ ملک کے حالات بگڑ جائیں گے۔ پس یوسف اپنے سارے منصوبہ میں کامیاب ہوا اور اُس انتظام کو احسن طریقے سے پورا کِیا جو اُس نے مرتب کِیا تھا۔

جب مصر اور فلسطین سمیت ارد گرد کے ملکوں میں کال پڑا۔ اور لوگ بھوکوں مرنے لگے ۔ تو یوسف کے وسیلہ سے خدا نے فلسطین میں مقیم گیارہ بھائیوں اور اُن کی اولاد کو بچایا ۔ اور سب لوگ جو یعقوب کی اولاد

سے تھے تعداد میں پچھتر تھے جو مصر میں آئے۔ اور یوں خدا نے عبرانیوں کی نسل کو محفوظ رکھا۔

جب فلسطین میں کال کی وجہ سے غلہ ختم ہونے لگا تو یعقوب نے اپنے بیٹوں کو دورے پر بھیجا کہ جائیں اور دریافت کریں کہ کیا مصر سے انہیں غلہ مل سکتا ہے۔

۔۔۔اور ہمارے باپ دادا کو کھانا نہ ملتا تھا لیکن یعقوب نے یہ سُن کر کہ مصر میں اناج ہے ہمارے باپ دادا کو پہلی بار بھیجا اور دوسری بار یوسف اپنے بھائیوں پر ظاہر ہو گیا اور یوسف کی قومیت فرعون کو معلوم ہو گئی پھر یوسف نے اپنے باپ یعقوب اور سارے کُنبے کو جو پچھتر جانیں تھیں بُلا بھیجا۔(اعمال 7:13-14)

یوسف کے بھائی کنعان کی سر زمین میں رہتے تھے ۔ فلسطینی اور اسوری اور دوسرے ملکوں کے لوگ مصر کی طرف رجوع کرنے لگے کیونکہ مصر میں غلہ بکثرت موجود تھا اور کال کی وجہ دوسرے ملکوں میں غلہ میسر نہیں تھا۔

یوسف ایک عرصہ سے مصریوں پر حکمرانی کر رہا تھا۔ اور اُس کی دانش حکمت سے فرعون بھی خوش تھا۔ اور مصری لوگ اُس سے خوش تھے۔ خدا نے اپنے منصوبہ اور مرضی کے تحت فرعون اور مصریوں کے سامنے یوسف کو اقبال مندی عطا کی۔

اسی دوران ایک حیران بات واقع ہوئی کہ یوسف کے متعلق فرعون محض یہ سمجھتا تھا کہ یہ مصری قومیت کا شخص ہے لیکن جب اُس کے بھائی اُس کے پاس آئے اور وہ اپنے بھائیوں پر ظاہر ہوا تو فرعون پر یوسف کی قومیت بھی ظاہر ہو گئی۔

یوسف کے بھائی اور اہلِ خانہ بھیڑ بکریاں چراتے تھے جب وہ مصر میں آئے تو ان کے سب سے بہترین اور سر سبز و شاداب علاقہ چُنا گیا کہ وہ وہاں وہ بودو باش کریں ۔جشن کے علاقہ میں اُن کے رہنے کا انتظام کِیا گیا اور وہ امن سے وہاں رہنے لگے۔

لیکن یوسف کے لئے یہ بات خوش آیند تھی کہ خدا اُس کے ساتھ تھا اُس کی حفاظت کر رہا تھا۔ اور اُسی خدا نے یوسف کو سر فرازی عطا کی۔ اور اُسے مصر کا حاکم ہونے کا اعزاز بخشا۔ اور جو جانیں مصر میں آئیں وہ کل پچھتر تھیں۔

پس بنی اسرائیل جو ابھی اتنی بڑی قوم نہیں بنی تھی۔ خدا نے انہیں کال سے بچایا اور انہیں یوسف کے پاس مصر میں لایا ۔ یہ اُن تاریخی واقعات کا بیان ہے جب وہ مصر میں آئے اور وہاں آ کر ایک بڑی تعداد بن گئے۔ اور فرعون نے یوسف کی خاطر ان پر نظرِ کرم کی اور مصر کا اچھا علاقہ اُ نکو بسنے کے لئے دیا۔

اور یعقوب مصر میں مر گیا وہاں وہ اور ہمارے باپ دادا مر گئے۔ اور وہ شہرِ سکم میں پہنچائے گئے اور اُس مقبرہ میں دفن کئے گئے جس کو ابرہام نے سکم میں روپیہ دے کر بنی حمُور سے مول لِیا تھا۔ (اعمال 7:15-16)

یہاں ستفنس نے بنی اسرائیل کے حسب نسب کا بیان کرتے ہوئے اپنی بات کو آگے بڑھایا۔ اور بزرگوں کی وراثت کا بیان بھی کرتا ہے جہاں اُن کے باپ دادا دفن کئے گئے۔ اس ساری تاریخ کی ایک خصوصی تفصیل پیش کر رہا ہے۔

لیکن جب اُس وعدہ کی معیاد پوری ہونے کو تھی جو خدا نے ابرہام سے فرمایا تھا تو مصر میں وہ اُمت بڑھ گئی اور اُن کا شمار زیادہ ہوتا گیا۔ اُس وقت تک کہ دوسرا بادشاہ مصر پر حکمران ہوا جو یوسف کو نہ جانتا تھا۔ (اعمال 7:17-18)

اس آیت میں بیان ملتا ہے کہ خدا وعدوں کا خدا ہے اور جو وعدہ وہ کرتا ہے اُسے پورا کرتا ہے۔ ابرہام سے خدا نے وعدہ کیا کہ وہ اُس کی نسل کو بڑھائے گا۔ اور اعمال کی کتاب میں پتہ چلتا ہے کہ خدا نے انہیں بہت بڑھا دیا اوروہ ایک اُمت بن گئے۔

لیکن خدا کے وعدہ کی تکمیل ایک لمبے عرصے پر محیط ہے۔ پچھتر جانیں تھیں جب وہ مصر میں داخل ہوئے اور چار سو سال کے بعد وہ ایک بڑی قوم بن گئے۔ اور اُن کی تعداد لاکھوں ہو گئی۔

اور اب بنی اسرائیل ایک نجات دہندہ کے منتظر تھے جو انہیں مصیبت اور دکھوں سے چھڑائے۔

اُس نے ہماری قوم سے چالاکی کر کے ہمارے باپ دادا کے ساتھ یہاں تک بد سلوکی کی کہ اُنہیں اپنے بچے پھینکنے پڑے تاکہ زندہ رہیں۔ (اعمال 7:19)

اعمال کی کتاب واضح کرتی ہے کہ ایک نیا بادشاہ ہوا جو یوسف کو نہیں جانتا تھا۔ اور اُس بادشاہ کی نظر میں یوسف اپنے کئے ہوئے کاموں کے وسیلہ سے کوئی قابلِ قدر شخصیت نہ تھی۔ جو کچھ یوسف نے کِیا تھا اُسے اس سے کوئی سروکار نہ تھا۔ اور نہ یوسف کی اتنی بڑی کارکردگی کے باعث اُس نے یوسف کو سراہا۔

پس وہ اس بات پر غور کرنے لگا کہ بنی اسرائیل زیادہ ہوتے جائیں گے اور یہ بات ہمارے لئے خطرہ کا باعث ہو سکتی ہے۔ جب بنی اسرائیل نے مصر سے کُوچ کِیا اُس وقت ان کی تعداد دو ملین سے زیادہ تھی۔

مصری حکام اس بات سے خوفزدہ ہوئے کہ ایک غیر قوم یعنی بنی اسرائیل لوگ اگر زیادہ ہوتے گئے تو کہیں یہ ہماری سلطنت ہم سے چھین نہ لیں۔ پس وہ بنی اسرائیل سے سخت رویہ اختیار کرنے لگے۔

مجھے بھی تاریخ کا ایک واقعہ یاد ہے جب میرے خاندان نے بھی دوسری جنگِ عظیم کے حالات کا مشاہدہ کِیا جب اٹلی اور جرمنی کے خلاف جاپان نے جنگ کرنے کا منصوبہ بنایا۔ اور جمہوری حکومتوں نے مل کر کمیونسٹ کے خاتمہ کے لئے ایکا کِیا کہ کہیں کمیونسٹ کا تسلط پوری دنیا پر نہ ہو جائے۔

پس فرعون نے اس بات کا خیال کِیا کہ عبرانی لوگ تعداد میں زیادہ ہوتے جا رہے ہیں اور کہیں ایسا نہ ہو کہ غیر اقوام ہم پر حملہ کریں اور یہ ان کے ساتھ مل کر ہمیں تباہ کر دیں۔ پس وہ ان سے سخت کام کروانے لگے اور ان پر ظلم کرنے لگے۔

فرعون کو یہ خطرہ لاحق تھا کہ عبرانی چونکہ بنیادی طور پر مصری نہیں۔ اور اسوریوں سے اُسے خطرہ لاحق تھا کہ وہ کسی وقت بھی ہم پر حملہ کر سکتے ہیں۔ پس فرعون نے بنی اسرائیل تعداد کو کم کرنے کے لئے اور ان کی بڑھتی ہوئی آبادی کو کنٹرول کرنے کے لئے پیدا ہونے والے بچوں کو پانی میں بہانے کا حکم دیا۔ بنی اسرائیل کی تاریخ میں یہ نہایت دکھ بھرا مرحلہ تھا جب انہیں اپنے پیدا ہونے والے بچوں کو خود پانی میں پھینکنا پڑا۔

پس ان ساری مصیبتوں کے باعث وہ پیشن گوئی پوری ہوئی جو خدا نے ابرہام سے کہی تھی کہ تیری نسل چار سو برس تک غلامی میں رہے گی۔

اس موقع پر موسیٰ پیدا ہوا جو نہایت خوبصورت تھا وہ تین مہینے تک اپنے باپ کے گھر میں پالا گیا۔ مگر جب پھینک دیا گیا تو فرعون کی بیٹی نے اُسے اُٹھا لیا اور اپنا بیٹا کر کے پالا۔ (اعمال 7:20-21)

اب موسیٰ کو فرعون کی طرف سے جاری کردہ حکم کے خلاف تین مہینے تک چھپا کر رکھا گیا۔ پس اُسے ایک ٹوکری بنا کر اُس کے اندر رکھا گیا اور دریا میں بہانے کے لئے چھوڑ آئے۔جب اُسے دریا میں بہانے کے لئے چھوڑ دیا گیا ۔ تو فرعون کی بیٹی دریا پر آئی ۔ یہاں سے کہانی کا رُخ بڑے خوبصورت انداز میں پروان چڑھتا ہے۔ فرعون کی بیٹی نے جب اُسے دیکھا تو دیکھ کر خوش ہوئی۔ کیونکہ یہ بچہ نہایت خوبصورت تھا۔ اور موسیٰ کی بہن مریم چھپ کر اُسے دیکھ رہی تھی کہ جانے کہ اُس کے ساتھ کیا ہوتا ہے اور جب اُس نے دیکھا کہ فرعون کی بیٹی نے اُسے اُٹھا لیا ہے اور اُسے لے

پالک بنانے کا فیصلہ کیا ہے تو فرعون کی بیٹی کو رائے دی کہ وہ اس بچے کے لئے کسی دائی کا انتظام کرے جو اُس کے لئے اس بچے کی پرورش کرے۔

یہ نہایت مشکل وقت تھا جب موسیٰ کو دریائے نیل میں چھوڑ دیا۔ ایک ٹوکری بنائی جس میں رال لگائی گئی اوراُس میں رکھ کر اُسے پانی میں چھوڑ دیا لیکن خدا نے اُسے محفوظ رکھا۔

اور موسیٰ نے مصریوں کے تمام علوم کی تعلیم پائی اور وہ کلام اور کام میں قوت والا تھا۔ (اعمال 22:7)

ہم یہ تو نہیں جانتے کہ موسیٰ نے کون کونسی سے ڈگری حاصل کی تاہم علم کے اعتبار سے اُس نے مصریوں کے تمام علوم کی تعلیم حاصل کی۔ کسی بھی شخص کے لئے حکومتی معاملات میں دخل اندازی کے لئے اور عدالتی معاملات کو سمجھنے اور بعض دوسرے ملکی معاملات کو کنٹرول کرنے کے لئے ضروری تھا کہ وہ تمام علوم کی تعلیم حاصل کرے۔

ان سارے علوم کی تعلیم پانے کی ایک وجہ تو مصر کی ثقافت اور ماحول اور رسم و رواج کو سمجھنا اور جاننا تھی اور دوسری وجہ یہ تھی کہ فرعون نے اس لئے تمام علوم اُسے سکھائے کیونکہ وہ عبرانیوں کے اتنے بڑے ہجوم کے لئے بطور درمیانی اور اپنے ماتحت رکھتے ہوئے اُسے حکومتی اقدامات کے لئے استعمال کرنا چاہتا تھا۔

اور فرعون کی بیٹی کی بخوبی آگاہ تھی کہ موسیٰ عبرانی بچہ ہے۔ اور قومیت کے اعتبار سے وہ مصری نہیں ہے۔ تاہم یہ بات قابلِ فہم ہے کہ موسیٰ کو کھڑا کرنا خدا کا خاص انتظام تھا کیونکہ خدا اپنے لوگوں کو اُس کے وسیلہ سے مصر سے رہائی دلانا چاہتا تھا۔

اور اگر موسیٰ چاہتا تو فرعون کی پیش کش قبول کر سکتا تھا اور جس طرح وہ چاہتا تھا اُس کے مطابق حکومتی ذمہ داریوں میں شامل ہو سکتا تھا لیکن موسیٰ نے اپنے بھائیوں کو دکھ کو پہچانا اور ایسا کرنا نہ چاہا۔ بلکہ اُس نے اپنے لوگوں کے سامنے فرعون کی بیٹی کا بیٹا کہلانے سے انکار کیا۔

موسیٰ کا صاحبِ علم ہونا خدا کی مرضی سے بھی تھا کیونکہ اپنے لوگوں کے رہائی کے لئے فرعون کے سامنے خدا موسیٰ کو کھڑا کرنے کو تھا۔ اس لئے اُس کا تعلیم یافتہ ہونا خوش آئند بات تھی۔

اور جب وہ قریباً چالیس برس کا ہوا تو اُس کے جی میں آیا کہ مَیں اپنے بھائیوں بنی اسرائیل کا حال دیکھوں۔ چنانچہ اُن میں سے ایک کو ظلم اُٹھاتے دیکھ کر اُس کی حمایت کی اور مصری کو مار کر مظلوم کا بدلہ لیا۔ اُس نے تو خیال کیا کہ میرے بھائی سمجھ لیں گے کہ خدا میرے ہاتھوں سے اُنہیں چھٹکارا دے گا مگر وہ نہ سمجھے۔ (اعمال 7:23-25)

موسیٰ نجات دلانے کے لئے یسوع مسیح کا مثیل ہے۔ موسیٰ نے تمام اختیار اور حکومتی عہدے ایک طرف کر کے اپنے بھائیوں کی مدد کرنا چاہی۔ موسیٰ مشہور تھا اور ہر کوئی اس سے واقف تھا۔ کیونکہ فرعون کے گھر سے وابستگی کے باعث وہ قابلِ قدر شخصیت تھا۔

جب اُس نے اپنے عبرانی بھائی کی مدد کے لئے مصری کو مارا تو اُس نے ثابت کیا کہ وہ ایک زور آور شخصیت اور جنگجو انسان ہے ۔ وہ مستقبل کا لیڈر ہے۔ اُس نے عبرانی بھائی مدد کر کے اپنے اندر موجود احساس کو ظاہر کیا کہ وہ اپنے بھائیوں کی مدد کرنا چاہتا ہے۔ لیکن انہوں نے موسیٰ کو رد کر دیا اور اُسے بطور رہنما قبول کرنا نہ چاہا۔

پھر دوسرے دن وہ اُن میں سے دو لڑتے ہوؤں کے پاس آ نکلا اور یہ کہہ کر اُنہیں صلح کی ترغیب دی کہ اے جوانو! تم تو بھائی بھائی ہو۔ کیوں ایک دوسرے پر ظلم کرتے ہو؟ لیکن جو اپنے پڑوسی پر ظلم کر رہا تھا اُس نے یہ کہہ کر اُسے ہٹا دیا کہ تجھے کس نے ہم پر حاکم اور قاضی مقرر کِیا؟ (اعمال 7:26-27)

مصری کو مارنے کے بعد اگلے روز موسیٰ دو عبرانی بھائیوں کے پاس گیا جو آپس میں لڑ رہے تھے اور موسیٰ نے انہیں منع کرنے کی کوشش کی ۔ ایک بھائی اپنے پڑوسی پر ظلم کر رہا تھا۔

ستفنس کے ساتھ بھی ان بزرگوں اور سنہیڈرن کے لوگوں کے ایسا ہی رویہ تھا کیونکہ وہ بھی اس پر الزام لگا رہے تھے حالانکہ دونوں عبرانی تھے۔ اور ایک ہی قوم کے تھے۔

موسیٰ نے تو ان بھائیوں کو سمجھانے کی کوشش کی لیکن اُنہوں نے موسیٰ کو رد کر دیا ۔ بالکل اسی طرح یسوع مسیح کو بھی رد کر دیا گیا۔

یسوع مسیح کو بھی سنہیڈرن اور یہودی بزرگوں نے قبول نہ کیا حالانکہ اُس کا مقصد پہلے یہودیوں اور اس کے بعد بنی نوع انسان کی نجات تھا۔ لیکن لوگوں نے اُسے خدا کا مارا کوٹا اور ستایا ہوا سمجھا۔ یسوع مسیح کے ساتھ یہودیوں کا سلوک نا مناسب تھا کیونکہ انہوں نے ذرا بھی انسانی قدر کا خیال نہ کیا بلکہ زدو کوب کِیا جسمانی ایذا پہنچائی حتیٰ کہ مصلوب بھی کر دیا۔

کیا تُو مجھے بھی قتل کرنا چاہتا ہے جس طرح کل اُس مصری کو قتل کِیا تھا؟ موسیٰ یہ بات سُن کر بھاگ گیا اور مدیان کے ملک میں پردیسی رہا کِیا اور وہاں اُس کے دو بیٹے پیدا ہوئے۔ (اعمال 7:28-29)

موسیٰ نے دونوں بھائیوں کو لڑائی سے منع کرنے کی کوشش کی اور یوں اُن کی مدد کی لیکن اُن میں سے ایک نے اُس کے اس کردار پر انگلی اُٹھائی اور اُس کی ہمدردی کو نظر انداز کِیا ۔ موسیٰ سے اس بات سے خوفزدہ ہوا اور اُس نے اپنے کو بچانے کی غرض سے مدیان کو رخ کِیا اور مدیان کی طرف بھا گ نکلا۔

مدیان کا علاقہ عرب کی سر زمین کا علاقہ ہے۔ یہاں موسیٰ نے چرواہے کی خدمات انجام دیں۔یہاں اُس نے کُوشی عورت سے بیاہ کِیا اور اُس کے دو بیٹے پیدا ہوئے۔ موسیٰ چرواہا بن گیا اور اپنے لوگوں سے دور اور الگ تھا کیونکہ اُس کے بھائیوں نے اُسے رد کِیا۔

اور جب پورے چالیس برس ہو گئے تو کوہِ سینا کے بیابان میں جلتی ہوئی جھاڑی کے شعلہ میں اُس کو ایک فرشتہ دکھائی دیا۔ جب موسیٰ نے اُس پر نظر کی تو اُس نظارہ سے تعجب کیِا۔۔۔ (اعمال 7:31-30)

سنہیڈرن میں شامل صدوقی افراد کے لئے یہ بات بڑی تعجب کی ہو گی کیونکہ وہ فرشتوں پر ایمان نہیں رکھتے۔ سو موسیٰ جلتی ہوئی جھاڑی کے قریب آیا۔ موسیٰ اس ماجرہ کو دیکھ کر حیران ہوا کہ جھاڑی جل رہی ہے لیکن راکھ کا ڈھیر نہیں ہوتی ۔ صرف جلتی ہوئی دکھائی دیتی ہے۔ وہ اُسے دیکھنے کے لئے اُس کے قریب آیا کہ جھاڑی کیوں جل نہیں جاتی ہے۔

۔۔۔ اور جب دیکھنے کو نزدیک گیا تو خداوند کی آواز آئی۔ (اعمال 7:31)

موسیٰ چالیس برس کا تھا جب اُسے رد کیِا گیا۔ اور اُس کے بھائیوں نے اُسے اپنا رہنما قبول نہ کیِا۔ موسیٰ مصر سے بھاگا اور چالیس برس تک اپنے لوگوں سے جُدا رہا۔ موسیٰ مدیان میں اجنبیوں طرح رہنے لگا۔ اور پیشہ کے اعتبار سے چرواہا بن گیا۔ موسیٰ جو فرعون کے محل میں پلا بڑا تھا اُس کے بطور چرواہا کام کرنا نہایت عجیب بات معلوم ہوتی ہو گی۔

لیکن اس جلتی ہوئی جھاڑی میں خدا حیرت انگیز طریقہ سے اُس پر ظاہر ہوا۔

کہ مَیں تیرے باپ دادا کا خدا یعنی ابرہام اور اضحاق اور یعقوب کا خدا ہوں تب تو موسیٰ کانپ اُٹھا اور اُسکو دیکھنے کی جرات نہ رہی ۔خداوند نے اُس سے کہا کہ اپنے پاؤں سے جُوتی اُتار لے کیونکہ جس جگہ تُو کھڑا ہے وہ پاک زمین ہے۔ (اعمال 7:32-33)

یہاں ایک اور مقام کا ذکر ستفنس نے کِیا جو بنیادی طور پر ہیکل یا خدا کا مقدِس نہیں بلکہ ایک جھاڑی پر کے ذریعہ سے خدا موسیٰ پر ظاہر ہوا اور اُس سے ہمکلام ہوا۔

موسیٰ اس وقت مدیان میں تھا اور یہ مصر کے مشرق میں واقع ہے۔ موسیٰ کے لئے یہ جگہ اتنی ہی مقدس تھی جیسی کہ موجودہ وقت میں یہودیوں کے لئے ہیکل۔ خدا موسیٰ سے ہمکلام ہوا۔ اور موسیٰ نے خدا کی تابعداری کی۔

مَیں نے واقعی اپنی اُس اُمت کی مصیبت دیکھی جو مصر میں ہے۔۔۔ (اعمال 7:34)

خدا خود موسیٰ سے ملنے جھاڑی میں سے ظاہر ہوا اور خدانے کہا مَیں تیرے باپ ابرہام اور اضحاق اور یعقوب کا خدا ہوں۔ موسیٰ جو اپنے آباؤ اجداد سے واقف تھا اور خدا کی اس آواز سے چونک اُٹھا۔ پس وہ اپنے آباؤ اجداد کے خدا کی آواز سننے کو تیار ہوا۔

۔۔۔اور اُن کا آہ و نالہ سُنا پس اُنہیں چھڑانے اُترا ہوں ۔ اب آ۔ مَیں تجھے مصر میں بھیجوں گا۔ جس موسیٰ کا انہوں نے یہ کہہ کر انکار کِیا تھا کہ تجھے کس نے حاکم اور قاضی مقرر کِیا؟ اُسی کو خدا نے حاکم

اور چھڑانے والا ٹھہرا کر اُس فرشتہ کے ذریعہ سے بھیجا جو اُسے جھاڑی میں نظر آیا تھا۔ (اعمال 7:35-34)

یسوع مسیح کو بھی رد کِیا گیا وہ اپنے گھر آیا اور اُس کے اپنوں نے اُسے قبول نہ کِیا۔ موسیٰ کو خدا نے بھیجا۔ اُس موسیٰ کو جسے لوگوں نے رد کر دیا اوریہ کہا کہ تجھے کس نے ہم پر قاضی اور حاکم مقرر کِیا۔ اور عبرانیوں نے موسیٰ کی قیادت کا انکار کِیا۔

ستفنس کے اس واقعہ میں ہمیں ساؤل کی پُر جوش خدمت جو اُس نے یہودی ربیوں کے لئے کی دکھائی دے گی۔ ساؤل نے ربی ہونے کی تعلیم حاصل کی تھی اور وہ گملی ایل کا شاگرد تھا۔ ستفنس کے واقعہ کے بعد خدا اُسے ساؤل سے پولس بنانے والا تھا جو خدا کی مرضی پوری کرنے اور خدمت کرنے کے لئے نہایت اہم ثابت ہوا۔ اور اُس نے غیر اقوام میں یسوع کی انجیل کی منادی کی۔

یہی شخص اُنہیں نکال لایا اور مصر اور بحر قلزم اور بیابان میں چالیس برس تک عجیب کام اور نشان دکھائے۔ (اعمال 7:38)

وہ موسیٰ جسے اسرائیلیوں نے رد کِیا خدا نے اُسے بڑے بڑے عجیب کاموں کے لئے استعمال کِیا۔ ستفنس نے انبیا کی تاریخ کا بیان کِیا اور خدا کے حیرت انگیز کاموں کو بیان کِیا۔

یسوع مسیح نے بھی اپنی خدمت کے آخری ہفتہ میں خود کو مثیلِ موسیٰ کے طور پر بیان کِیا۔ کیونکہ موسیٰ نے تو بنی اسرائیل کو مصر کی غلامی سے رہائی دلانے کے لئے قیادت کی ۔ یہ پہلا خروج ہے اور

یسوع مسیح نے گناہ سے رہائی دلانے اور ابدی نجات کی طرف گامزن کرنے کے لئے دوسرا خروج کروایا۔ یسوع نے ہمیں گناہ اور بدی کے اختیار سے چھڑایا۔

یہ وہی موسیٰ ہے جس نے بنی اسرائیل سے کہا کہ خدا تمہارے بھائیوں میں سے تمہارے لئے ایک نبی پیدا کریگا۔ یہ وہی ہے جو بیابان کی کلیسیا میں اُس فرشتہ کے ساتھ جو کوہِ سینا پر اُس سے ہمکلام ہوا۔۔۔۔

(اعمال 7:37-38)

موسیٰ کو خدا نے شریعت کے احکامات دئے اور اُسے حکم جاری کیا کہ بنی اسرائیل کو سکھائے۔ جس کی تفصیل استثنا کی کتاب میں درج ہے اور استثنا کی کتاب میں شریعت کو دہرایا گیا ہے۔ شریعت کے احکامات جاری کرنے کے ساتھ ہی خدا نے ایک بات واضح کر دی کہ تمہارے بھائیوں میں سے تمہاری مانند ایک نبی برپا کروں گا۔

استثنا کی کتاب میں اس بات کا ذکر ملتا ہے اور یسعیاہ 53 باب ، زبور 42 اور زکریاہ کی کتاب میں اُس نبی کی بابت بہت سے حوالہ اور پیشن گوئیاں موجود ہیں۔

پہلی بات تو کسی کو سمجھانے کی ضرورت نہیں اور نہ ہی ستفنس کے بیان کا پہلا حصہ صدر عدالت والوں کو سمجھانے کی ضرورت تھی کیونکہ پرانے عہد نامہ کے انبیا سے تو وہ بخوبی واقف تھے۔

حوالے سے پتہ چلتا ہے کہ موسیٰ کی مانند خدا ایک اَور موسیٰ برپا کریگا۔ ستفنس اپنے بیان کا رخ اس طرف لا رہا تھا کہ انہیں صرف پہلا موسیٰ پر ہی نظر جمائے رکھنے کی ضرورت نہیں بلکہ اُنہیں دوسرے موسیٰ یا مثیلِ موسیٰ کی طرف بھی نگاہ کرنے کی ضرورت ہے۔

اور اس دوسرے موسیٰ کی بھی تابعداری کرنے کی ضرورت ہے۔ اگر موسیٰ کو خدا نے شریعت عطا کی ہے تو مثیلِ موسیٰ یا دوسرا موسیٰ یہ اختیار رکھتا ہے کہ اگر ممکن ہو تو احکامات کی حقیقی صورت کی توضیح کرے۔ مثیلِ موسیٰ بھی موسیٰ کے احکامات کو ہی بنیاد بنا کر خدا کی شریعت کی توضیح کرتا ہے۔

۔۔۔ اور ہمارے باپ دادا کے ساتھ تھا۔ اُسی کو زندہ کلام ملا کہ ہم تک پہنچا دے۔ (اعمال 38:7)

یہاں ستفنس نے خدا کے عطاکردہ احکامات کے لئے لفظ شریعت نہیں بلکہ زندہ کلام استعمال کِیا ہے یعنی ایسے الفاظ جو زندگی بخشتے ہیں۔ ان الفاظ سے ستفنس صدرعدالت کے بزرگوں کی توجہ یسوع مسیح ناصری کی اُس تعلیم کی طرف دلانا چاہتا تھا جو یسوع مسیح نے اپنی زندگی میں اور خدمت کے دوران پیش کی۔

اگر خدا کی مرضی اور احکام کو پورا کرنے کے بارے میں غور کریں تو یہ بات پاک رُوح کی معموری کے لئے کافی ہے کیونکہ جب انسان کی توجہ خدا کے کلام کی طرف ہو جاتی تو پاک رُوح ان باتوں کو سمجھنے کے لئے فہم عطا کرتا ہے۔

یوں ستفنس اب پاک روح کی معموری اور نئے عہد میں شامل ہونے کی طرف اپنے بیان کا رُخ لے جارہا ہے۔ خدا نے بنی اسرائیل کو کوہِ سینا پر شریعت دی اور دس احکام دئے اور اخلاقی شریعت بھی جاری کی۔ یہ دس احکام خدا نے خود تختیوں پر لکھ کر موسیٰ کو دئے۔

مگر ہمارے باپ دادا نے اُسکا فرمانبردار ہونا نہ چاہا بلکہ اُس کو ہٹا دیا اور اُنکے دل مصر کی طرف مائل ہوئے۔ (اعمال 39:7)

یہاں موسیٰ کی قیادت کو نظر انداز کرنے کا ایک اَور بیان ستفنس نے پیش کیا کہ ہمارے باپ نے شریعت حاصل کرنے کے بعد بھی موسیٰ کو نظر انداز کِیا اور اُس کے فرمانبردار نہ رہے بلکہ ان کے دل پرانی انسانیت کی طرف ہی مائل رہے۔

بنی اسرائیل قوم کو مصر کی وہ سب اچھی چیزیں یاد آتی تھیں جو وہ وہاں کھاتے تھے لیکن ایک بات کی طرف ان کی توجہ نہ جاتی تھی کہ وہاں وہ غلامی کے گھر میں تھے اور خدا اُن کو اپنی معجزانہ قدرت کے وسیلہ سے رہاکر کے لایا تھا۔ اور اب بیابان میں بھی اُن کی پرورش کر رہا تھا۔

بنی اسرائیل لوگ بارہا بیابان میں موسیٰ پر بڑبڑاتے تھے اور بارہا انہوں اس بات کا اظہار کِیا کہ ہم مصر میں کس قدر خوش تھے اور اب موسیٰ بیابان میں ہمیں مرنے کے لئے نکال لایا۔ اور زیادہ لوگ موسیٰ کو بُرا ہی کہتے تھے۔ یوں اپنے کردار اور باتوں کے باعث وہ مسلسل خدا کی مخالفت کر رہے تھے اور خدا کی نعمتوں اور عجائب سے نا خوش تھے۔

اور انہوں نے ہارون سے کہا کہ ہمارے لئے ایسے معبود بنا جو ہمارے آگے آگے چلیں کیونکہ یہ موسیٰ جو ہمیں ملکِ مصر سے نکال لایا ہم نہیں جانتے کہ وہ کیا ہوا۔ (اعمال 7:40)

جب موسیٰ شریعت کے احکامات لینے کے لئے کوہِ سینا پر گیا تو لوگ اس بات پر بہت غصہ ہوئے۔ جب بنی اسرائیل ملکِ مصر میں تھے تو اپنی مرضی سے زندگی گزارتے اور کھاتے پیتے تھے لیکن بیابان میں خدا کی نعمتوں کو حاصل کرنے کے باوجود خدا کو نظر انداز کر رہے ہیں۔ انہوں نے خیال کیا کہ شاید موسیٰ ہمیں اکیلا چھوڑ کر کہیں چلا گیا۔ اور ہم بیابان میں اکیلے مرنے کو رہ گئے۔

خدا بُت پرستی سے نفرت کرتا ہے، خدا کو اس سے کراہیت ہے۔ لیکن بنی اسرائیل نے خدا کے خلاف بغاوت کی اور خدا کی سب اچھی بخششوں کو بھول گئے اور موسیٰ کو بھی نظر انداز کیا اور ان باتوں کا خیال نہ کیا جو معجزات مصر میں رُونما ہوا اور خدا اتنے بڑے ہجوم کو رات کی تاریکی میں نکال لایا اور مصری اس بات سے حیران ہوئے اور خدا نے بڑی قدرت سے اور زورِ بازو سے بنی اسرائیل کو رہائی دی لیکن وہ خدا کی قدرت کو بھول گئے اور بُت پرستی کرنے کے باعث خدا کو غضب ناک کیا۔

اور اُن دنوں میں انہوں نے ایک بچھڑا بنایا اور اُس بُت کو قربانی چڑھائی اور اپنے ہاتھوں کے کاموں کی خوشی منائی۔ پس خدا نے منہ موڑ کر انہیں چھوڑ دیا کہ آسمانی فوج کو پُوجیں۔ (اعمال 7:42-43)

اب یہاں لوگوں نے صرف موسیٰ کو ترک نہیں بلکہ حقیقی خدا کو ہی نظر انداز کر دیا۔ کیونکہ انہوں نے اپنے لئے دیوتا بنا لئے اور اُن کے سامنے قربانیاں چڑھائیں۔ اور خداوند کو خفا کیا۔پس خدا نے بھی اُن سے منہ موڑ لیا اور انہیں اپنے ہاں سے ترک کر دیا۔ تاکہ بُتوں کی پرستش کریں۔

یہ بات تو پہلے ہی واضح ہے کہ خدا تو ابرہام اور اضحاق اور یعقوب کا خدا ہے۔ موسیٰ اپنے بُلاوے اور قیادت کے مطابق کام کررہا تھا لیکن اب بنی اسرائیل قوم نے خدا کو بھی نظر انداز کر دیا اور حقیقی خدا کی جگہ بُتوں کو معبود بنا لیا۔ بنی اسرائیل نے اپنے لئے معبود بنائے یہ واضح بُت پرستی ہے۔ اور خدا اس سے بہت خفا ہوا اور اُس نے بنی اسرائیل کو چھوڑ دیا۔

بنی اسرائیل نے خدا کو چھوڑ کر اُس کی جگہ بتوں کو معبود بنایا اور ہاتھ کی بنی ہوئی چیزوں کو اولیت دی۔ اور ان قدروں کو اپنے لئے چُن لیا جو بُت پرست قوم سے اُن میں آئی تھیں۔ اور خدا کی بجائے دوسرے معبودوں کی پرستش کی اور خوشی منائی۔

چنانچہ نبیوں کی کتاب میں لکھا ہے کہ اے اسرائیل کے گھرانے! کیا تم نے بیابان میں چالیس برس مجھ کو ذبیحے اور قربانیاں گذرانیں؟ بلکہ تم مولک کے خیمہ اور رفان دیوتا کے تارے کو لئے پھرتے تھے۔ یعنی اُن مُورتوں کو جنہیں تم نے سجدہ کرنے لئے بنایا تھا۔ پس مَیں تمہیں بابل کے پرے لے جا کر بساؤں گا۔ (اعمال 7:42-43)

بائبل مقدس میں خدا کے بہت سے صفاتی نام ہیں جنہیں خدا کی پرستش کے لئے انبیا نے استعمال کیا لیکن اگر سورج ، چاند اور ستاروں کو خدا کے نام کی بجائے اولیت دی جائے تو یقیناً یہ بُت پرستی ہے اور خدا اس سے خوش نہیں ہوتا۔

خدا کے حیرت انگیز معجزات کو دیکھنے کے باوجود لوگ خدا کو نظر انداز کر کے غیر اقوام کے دیوتاؤں کو ترجیح دی اور خدا کو غضب ناک کیا۔

لوگ خدا کی مہربانی اور موسیٰ کی تمام مذہبی اور اخلاقی قیادت کو بھول گئے اور خدا کے کاموں کو ترک کر کے بتوں کی طرف رجوع ہوئے اور یوں خدا سے جُدا رہے اور خدا بھی اُن سے خفا ہوا۔

شہادت کا خیمہ بیابان میں ہمارے باپ دادا کے پاس تھا جیسا کہ موسیٰ سے کلام کرنے والے نے دیا تھا کہ جو نمونہ تُو نے دیکھا ہے اُسی کے موافق اِسے بنا۔اُسی خیمہ کو ہمارے باپ دادا اگلے بزرگوں سے حاصل کر کے یشوع کے ساتھ لائے۔۔۔ (اعمال 7:44-45)

آپ کو یاد ہو گا کہ شہادت کے خیمہ کے اندر آگ خدا کی حضوری رہتی تھی۔ شہادت کے خیمہ کی ہدایات خدا کی طرف سے دی گئی اور موسیٰ کی رہنمائی میں اسے کھڑا کیا گیا۔ پس خدا شہادت کے خیمہ وسیلہ سے اُن سے ہمکلام ہوتا تھا اور بنی اسرائیل کے ساتھ ساتھ رہتا تھا۔

خدا بیابان میں چالیس برس تک بنی اسرائیل کے ساتھ رہا اُن کی حفاظت اور نگہداشت کرتا رہا۔ یہ خدا کی ہیکل کا نقشہ تھا۔ لیکن اسے عارضی طور پر کھڑا کیا جاتا تھا اور جب خدا بنی اسرائیل کو حکم دیتا

کہ وہ آگے کُوچ کریں تو شہادت کا خیمہ بھی اس طرح وہاں سے آگے منتقل ہو جاتا اور جہاں کہیں وہ پڑاوٗ کرتے وہاں شہادت کا خیمہ بھی نصب کر دیا جاتا اور باقی تمام قبیلے خیمہ کے ارد گرد پڑاوٗ ڈالتے تھے۔

خدا اُن کے درمیان سکونت کرتا تھا اور عجیب کاموں کے وسیلہ سے انہوں نے اس بات کا تجربہ بھی کر لِیا تھا تو بھی لوگ خدا کو نظر انداز کرنے اور اُسے خفا کرنے سے باز نہیں آتے تھے۔ تو بھی بنی اسرائیل قوم خداوند زندہ خدا اپنے باپ دادا کے خدا کو اپنے کاموں کے باعث ناراض کرتے تھے۔

اور خدا نے اگلی نسلوں کے وسیلہ سے اُن احکامات کو نسل در نسل منتقل کِیا کہ خداوند خدا کی پرستش کریں اور اُس کے حکم بجا لائیں۔ اور شہادت کا خیمہ نسل در نسل منتقل ہوتا رہا اور یہ اس بات کا اظہار تھا کہ خدا اپنے لوگوں کے درمیان رہتا ہے۔ شہادت کا خیمہ یشوع کی قیادت میں موعودہ سر زمین تک پہنچا۔

۔۔۔جس وقت اُن قوموں کی ملکیت پر قبضہ کِیا جن کو خدا نے ہمارے باپ دادا کے سامنے سے نکال دیا اور وہ داوٗد کے زمانہ تک رہا۔ اُس پر خدا کی طرف سے فضل ہوا اور اُس نے درخواست کی کہ مَیں یعقوب کے خدا کے واسطے مسکن تیار کروں۔ مگر سلیمان نے اُس کے لئے گھر بنایا۔ (اعمال 7:45-47)

شہادت کا خیمہ جب بنی اسرائیل قوم نے موعودہ سر زمین کھڑا کیا تو بھی غیر اقوام کے باعث کئی بار شہادت کا صندوق غیر اقوام کے پاس چلا گیا۔

شہادت کے خیمہ کے علاوہ بھی بنی اسرائیل قوم نے مختلف اہم شہروں میں خدا کے لئے مسکن تیار کر رکھے تھے جہاں وہ خدا کی عبادت کرتے تھے لیکن اجتماعی طور پر یروشلیم میں واقعہ شہادت کا خیمہ سب سے اہم اور اولین ترجیح کا حامل تھا۔

داؤد کے زمانہ میں جب داؤد نے غیر اقوام سے جنگ کی تو ملک میں غیر اقوام کے حملوں سے آرام رہا۔ تب داؤد نے اس خواہش کا اظہار کیا کہ وہ زندہ خدا کے لئے مسکن تیار کرے۔ لیکن خدا نے اُس سے کہا کہ سلیمان اُس کے لئے گھر بنائیگا۔

لیکن باری تعالیٰ ہاتھ کے بنائے ہوئے گھروں میں نہیں رہتا چنانچہ نبی کہتا ہے کہ خداوند فرماتا ہے آسمان میرا تخت اور زمین میرے پاؤں تلے کی چوکی ہے تم میرے لئے کیسا گھر بناؤ گے یا میری آرام گاہ کونسی ہے؟ کیا یہ سب چیزیں میرے ہاتھ سے نہیں بنیں؟ (اعمال 7:49-48)

سلیمان نے خداوند خدا کے لئے ہیکل تعمیر کی ۔ یہ اُس کے لئے بڑے اعزاز کی بات ہے کہ روئے زمین پر خدا کو کوئی ایسا شخص نہ ملا جو سلیمان کی مانند ہو اور جسے خدا نے ہیکل تعمیر کرنے کی اجازت دی۔

لیکن ایک بات نہایت اہم اور غور طلب ہے کہ خدا ہاتھ کی بنی ہوئی چیزوں میں نہیں رہتا اور وہ جو انسانی تخلیق ہیں خدا اُن میں اپنا مسکن نہیں بنانا چاہتا اور نہ اس جیسی فانی چیزیں خدا کے رہنے کی جگہ ہو سکتے ہیں۔

ہم میں ہر ایک سلیمان کی حالاتِ زندگی کے اہم واقعات اور اُس کی حکمت سے واقف ہو گا۔ اور سلیمان نے چالیس برس میں ہیکل کو تعمیر کیا اور دنیا بھر کی قیمتی اشیا ہیکل کے لئے سلیمان نے دوسرے ملکوں سے درآمد کیں۔ اور زندہ خدا کا مسکن تعمیر کیا۔

تو بھی خداوند خدا اس بات کا اظہار کرتا ہے آسمان میرا تخت اور زمین میرے پاؤں تلے کی چوکی ہے تم میرے لئے کیسا گھر بناؤ گے؟ خداوند خدا خود آسمان کو اپنا تخت قرار دیتا ہے۔

پس ہمیں یہاں ایک بات کا علم ہوتا ہے کہ خدا ہم سے یہ توقع نہیں کرتا کہ ہم ایک عمارت خداوند خدا کے لئے نام کے لئے کھڑی کر دیں ۔ خداوند یہ توقع نہیں کرتا کہ ہم ہاتھ سے بنا ہوا گھر اُس کے کھڑا کریں بلکہ وہ چاہتا ہے کہ وہ اپنے لوگوں کے درمیان سکونت کرے اور ہمارے دل اُس کا مسکن ہوں۔ یہ پرانے عہدنامہ کا مرکزی مضمون، مرکزی پیغام اور لُبِ لباب ہے۔ پرانے عہدنامہ میں بھی خدا کی حضوری کا انحصار ہاتھ کے بنے ہوئے مکانوں میں نہیں بلکہ انسان کے دلوں میں رہنے پر ہے۔

عبرانیوں کے خط کو دیکھیں اس میں ان سب چیزوں کو واضح کیا گیا ہے جنہیں پرانے عہدنامہ میں بطور نمونہ استعمال کیا گیا اور نئے عہدنامہ میں ان کا حقیقی وجود یسوع مسیح کی صورت میں پیش کیا گیا۔

پس خُدا اپنے لوگوں سے رفاقت رکھنے کے لئے عمارتوں کو ترجیح نہیں دیتا۔ پس نئے عہد نامہ میں خدا نئے آسمان اور نئی زمین کو ہمارے درمیان لاتا ہے یہ خدا کے ساتھ رفاقت کی حقیقی جگہ اور مقام ہے۔

ستفنس صاحبِ علم تھا اور علمِ الٰہی کے بھیدوں کو سمجھتا تھا وہ جانتا تھا کہ ہیکل کے وجود کی اہمیت ہمارے لئے کتنی ہے۔ تاہم وہ خدا کی حقیقی حضوری کو محسوس کرنے پر زیادہ زور دیتا ہے ۔ کیونکہ یسوع مسیح کی صورت میں خدا براہِ راست لوگوں کے درمیان خیمہ لگانے کو آ گیا۔

اگرچہ سلیمان کو ہیکل تعمیر کرنے کا حکم خدا نے خود ہی دیا تھا تو بھی یسعیاہ کی کتاب میں خداوند خدا فرماتا ہے کہ تم میرے لئے کیسا گھر بناؤ گے؟

کوئی ظاہری چیز حقیقت کا متبادل نہیں ہو سکتی۔ ظاہری اور دیدنی چیزوں سے ہم حقیقت کو بدل نہیں سکتے۔

تاہم ہیکل کی اہمیت اس سے بالکل ختم نہیں ہو جاتی ۔ ہیکل خدا کا مسکن ہے اور خدا کی حضوری اُس میں تھی۔ خدا نے خود ہیکل بنانے کا حکم دیا ۔ لیکن جس بات پر ہم زور دے رہے ہیں وہ یہ کہ حقیقت میں انسان کا دل خدا کا مقدِس ہے۔

ہیکل کی تعمیر سے پہلے خدا نے پرانے عہدنامہ میں بہت سے طریقوں اور مختلف مقامات پر اپنے لوگوں پر خود کو ظاہر کیِا۔اور اپنے لوگوں سے ہمکلام ہوا۔

عبرانیوں کے خط میں بھی واضح ہے کہ خدا مختلف طریقوں سے اپنے لوگوں پر ظاہر ہوا۔ خدا ایسا خدا ہے وہ خود کو ہیکل کے ذریعہ سے اپنے لوگوں پر ظاہر کر سکتا ہے۔ نہ صرف ہیکل سے بلکہ وہ جلتی ہوئی جھاڑی میں سے ظاہر ہو سکتا ہے۔ وہ ابرہام سے بیابان میں ہمکلام ہو سکتا ہے ۔وہ یوسف کو قید سے نکال کر سرفرازی دے سکتا ہے۔وہ اپنے لوگوں پر مختلف طریقوں سے خود کو ظاہر کرنے کی قدرت رکھتاہے۔

پس اس پیغام سے پتہ چلتا ہے کہ ہر کسی نے خدا کے کلام کو رد کیِا۔ لیکن خدا نے اپنے لوگوں پر خود کو بارہا اور کئیَ موقعوں پر ظاہر کیِا اُن سے کلام کیا اور عجائب اور معجزات دکھائےَ۔ خدا آج بھی اپنے لوگوں سے رفاقت رکھنا چاہتا ہے۔

اگر ہم وفاداری سے اُس کے ساتھ چلتے ہیں تو وہ ہمیں برکت دیتا ہے اور سرفرازی بخشتا ہے۔

آئیں ہم دُعا کریں۔

خداوند ! ہم تیرا شکر ادا کرتے ہیں کہ تُو نے انسانی تاریخ میں ہمارے بزرگوں سے کلام کیا تُو نے اُن پر خود کو ظاہر کیا اور اپنے عجائب اُن پر ظاہر کئے۔ اور ابرہام اور اضحاق اور یعقوب سے ہمکلام ہوا اور ہم نے ان کے متعلق کتابِ مقدس میں سے جانا ہے۔ ہماری مدد کر ،تاکہ ہم کلام کی سچائیوں کو سمجھنے میں غلطی نہ کریں بلکہ تجھے جانیں اورپہچانیں۔ ہم تیری مخالفت نہ کریں بلکہ تیرے ساتھ وفاداری کے ساتھ زندگی بسر کریں۔ اور تُو ہمیں برکت دے اور ہماری جسمانی اور روحانی زندگی کے لئے وسائل مہیا کرے۔ اپنی زندگی میں تیری مرضی کو جانیں اور اس پر عمل کریں ۔تُو نے شخصی طور پر اپنے آپ کو ہماری زندگی میں ظاہر کیا ہے۔ ہم تیرے رحم اور زندہ کلام کے لئے تیرا شکریہ ادا کرتے ہیں۔ ہم تیری پُرفضل آزادی کے لئے تیرا شکریہ ادا کرتے ہیں۔ بے شک تُو نے ہمیں گناہ سے آزادی بخشی اور ہماری خطاؤں کو مٹا دیا۔ تُو نے ہمیں گناہ سے نکال کر نیا خروج ہمیں بخشا۔ تُو نے ہمیں اپنے نام میں ہر طرح کی برکات سے نوازا ہے۔ ہمیں برکت بخش دے۔ تاکہ تیری تعریف ، تمجید ، مدح سرائی اور پرستش کریں۔ تیرے بیٹے کے نام سے مانگتے ہیں۔ آمین!